

НИВА

**ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ
ЧАСОПИС**

ВЕРЕСЕНЬ — ЖОВТЕНЬ

1937

З М І С Т

	Стр.
Сконфісовано	305—310
<i>Роман Лиско:</i>	
Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях	311—317
<i>о. Д. Новицький:</i>	
Ніч на Соловецькім Кремлі	318—332
<i>о. Г. Костельник:</i>	
Плутають без кінця	333—339
<i>о. В. Рабій:</i>	
Ювілей душпастирської праці священика-громадянина	339—340
<i>А.:</i>	
VI. Унійна конференція в Пінську	340—345
<i>О. Ч. Я.:</i>	
A vicino discel	345—347
<i>о. д-р І. Гриньох:</i>	
Українці на XVI. Міжнародньому Конгресі „Рах Романа“	348—350
<i>Х.:</i>	
Нова інструкція Ап. Престолу в справі церковного Зєдинення	350—353
<i>о. О. Квіт:</i>	
Ратуймо сільських дівчат у місті	353—356
Нові книжки	356—357
Всячина	358—368

До цього числа долучуємо розрахункові перекази — просимо вирівнювати залежності та присилати передплату.

Просимо повідомляти про зміну адреси, — яка у нас ніщо не коштує, рівнож і зміну поштових урядів.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

Вже появилася довго очікувана „ПЕДАГОГІКА“ о. кан. і проф. Юліяна Дзеровича, 247 сторін друку, формату великої вісімки, і в ціні зл. 7. — (сім) Адміністрація Академії буде розсилати.

Рік XXXII

Вересень—жовтень 1937

Ч. 9—10

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2 $\frac{1}{2}$ арк.
з проповідничим д о д а т к о м
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америка 2'50 доляри річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

С к о н ф і с к о в а н о

С к о н ф і с к о в а н о

С к о н ф і с к о в а н о

С к о н ф і с к о в а н о

С к о н ф і с к о в а н о

С к о н ф і с к о в а н о

Роман Лиско**Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях****3. Богородичні празники**

(Продовження)

Положення Ризи¹⁾

(2. липня)

Хто був у театрі, знає, що смерть головної дієвої особи це знак, що вже скінчилася драма. Та ми не в театрі тепер, але в церкві. Драма, якій що року приглядаємося, не звичайна. Але особлива і дивна є сама в собі ця величава богородична літургічна імпреза. Вона навіть не кінчиться тоді, коли чолові Ії Постать хоронять і приваляють каменем, ні навіть тоді, як разом з душею і тілом Ії чудесно зникає з гробу. Здається, що й до нині так совершенно не зривав ніхто з людей всіх зв'язків з цим світом. А всеж таки, впевняє нас літургічна пісня, і „в успенії міра не оставила єси Богородице“ (тропар Успенія). І не тільки пісні, а цілі празники переконують нас доволі, що „в молитвах неусипающую Богородицу і в предстательствах непреложное упование гроб і умерщвление не удержаста“ (кондак Успенія). — Вже само діткнення Ії пречистого тіла чуда творило підчас величавих Ії похоронів. Та хто сподівався, що аж таку має силу Марія, що не менше чудотворною покажеться і Ії одежа, а навіть пояс. „Нікакоже без части оставила єси священнаго твоего тіла прикосновение недостойния раби твоя, вмісто бо тіла твоего живоносную ризу твою всім даровала єси (кан. праз. 8 п.).

Знаючи, що Ії успення близько, подарувала Марія свою одежу одній вдовиці, а ця вмираючи, дівиці, і так через руки побожних дівиць переходило „одяніє всім вірним нетління... (кондак празн.) аж до часів цісаря Льва I. (457 — 474). Одного разу вибралися на прощу до св. Землі два цісарські достойники, Галвій і Кандіт. Відвідавши в Назареті дім, де проживала Божа Мати, спинились вони на нічліг в одній дівиці з жидівського роду. Здивувало їх дуже і зацікавило ясне світло, що освічувало одну кімнату. Не знали вони, що ця дівиця — „яко мисленну свіщу імуще, на свіщниці трапези предлежащую; священную ризу пречистия діви“ — побожно світила біля неї багато свічок. А ціка-

¹⁾ Цей празник лише полиелейний, тому обходять його лише церковним богослуженням. Автором канону на „Положення Ризи“ є Йосиф Піснєписець.

вість їхня згодом побільшується. Вони бачуть, як до дому приходять нещасні каліки і як кождий з них вибігає звідтам здоровий і веселий. Вони випитують і скоро довідуються, що це за чудесна сила, „із неяже всяко здравіє немощним непрестанно проісходить (канон 6.). По довгих просьбах зраджує дівиця тайну. Показує на кивот („рака“), в яким міститься „чесна риза“ Божої Матери. Вона в захопленню оповідає їм про свій скарб, показує незнищиму ризу Богоматери, а вони, чуючи те, клякають і моляться: „Чудес ріки Богородице от всечистия твоя ризи проісходящія, яко із Єдема напаяють лице землі благодати проливающія вірнотя чтущим воспіваєм тя“... (сідален). Немов колись на всі сторони райські ріки розливаються довкруги від Її одержі чудесні струї уздоровлення. Бо Марія „красотою дівства... прекрасное слово раждши“, сею ризою обвивала Того, що „одівається світом, яко ризою“ (стихира Богоявл.) „іже облаки одівающаго все небо“ (канон празн).

Довідавшись стільки гарного про „чесну ризу“ Богоматери, переносять¹⁾ її оба достойники до Царгороду і там на Влахернах будують маленьку капличку, де повстав величавий храм Богородиці. Для східної Церкви хвиля положення чесної ризи Богоматери це важна і дуже радісна подія. Сам город положенням св. Ризи набрав великої вартости, бо нею він захоронений „от безбожних іноплеменник, от глада же і труса і междоусобния брани“ (стихира). Кілько разів відтак вороги загрожували столиці, кілько разів землетрус, чи зараза тривожила її мешканців, все тоді св. риза Богоматери показувала свою особливу силу.

А храм „рай красен благовоніє духа іспущающ показався.., бо... обновляється всяк приступаяй вірою і святий облобизаяй ковчег, держащий... світовидную ризу“ (канон). А „Ангели нині сликовствують в чеснім храмі і окружують чесную і святую ризу любовію і радістю“ (канон 8 п.). Тому положення чесної ризи в Влахернах це таке свято, як тоді, коли перенесено ковчег завіта до святині. „Освятися вся земля... положенієм ризи твоя і Давид радується древле положенієм кивота прообразующаго тя Приснодіво“ (канон

¹⁾ Знали вони, що ця стара невіста не продасть ризи і не схоче ніяк із нею розстатися. Риза Пресв. Діви зберігалась в малім кивоті, якому вони добре приглянулись. Перебувши всю ніч на молитві, рано подякували господині і заповіли, що вертаючись, поступлять молитися перед св. Ризою. В Єрусалимі дали вони зробити зовсім подібний кивот: вертаючись домів, поступили до Назарету і знов перебували весь час на молитві. В ночі заміняли оба кивоти; принесений з собою поставили на місце того, що в ній знаходилась риза, і рано пішли з цею памятною дальше. Не можна назвати цього крадіжкою, бо вони не могли того зробити без виразної Божої волі і не для власної користи, але лиш тому, щоби св. Памятка не попала в безбожні руки (за І. Я. Луциком „Ілюстровані життя святих“, стр. 315).

9 п.). Та одначе „древняго яко воістину ківота чеснійша рака явися на землі“. Наша Церква порівнює ризу Богоматери з кивотом і стверджує, що багато перевищає вона давний кивот. Бо тут правдиве чудесне джерело! Тому звиває сьогодні: „Почерпите чоловіці здоровіє душі і тіла, рака бо всім предлежить, в нейже положися чеснвя ризи приснодіви Істочающая нам чудес струї і омивающая сердець омраченіє і страстей осивернення і душі освящающая вірних божества благодатьми“.

І від тоді „святоє сложеніє ризи твоєя Владичице празник стяжахом“. Від тоді зачинає Церква святкувати празник „Положенія чесния ризи Пресв. Владичици нашея Богородиці во Влахерні“.

І вірить вона, що всіх нас „от землі возвладить к небеси божественна риза“ (канон 4 п.). Як простодушно висловлюється наша Церква, що на своїй одежі занесе нас Марія до неба. А це слід розуміти в такий спосіб. Почитання ризи Пресв. Богородиці робить нас гідними небесного царства. Бо коли правильно через пошану для Її ризи почитаємо Матір Божу, тоді Вона нас заведе до неба. Бо „благодать неісчерпаемую“ приносить хочби лише сама риза Божої Матери, що Її Вона „освятила осязанієм і тілесе прикосновенієм“ (кан. 1 п.). Одначе одежа Марії це рівнож чудний символ тої ласки, яку нам принесла і „нетлінія одеждею, тлінієм обнажшися нетлінним рождеством всіх одіяла...“ (кан. 3 п.). Ми були нагі і Вона нас приоділа¹⁾. Не лиш покрила нашу гріховну наготу, але вона на поневолених рабів вложила царську порфіру. „Облече бо нас в ризу спасенія і в одежу веселія одія нас“²⁾. А тою ризою сам Христос, якого породила нам Марія. Бо каже Апостол „єлици во Христа крестистесь, во Христа облокостесь“³⁾.

Положення Пояса⁴⁾.

(31. серпня).

Проминуло знов чотири сторічча і показалось, що ще одну чудотворну памятку полишила по собі Марія. Тяжко хорій жінці тодішнього грецького цісаря у молитві було обявлено, що виздоровіє, якщо положать на неї пояс Пресвятої Диви. А „чесний пояс“ лежав скритий в золотім ковчезі в храмі Пресвятої Богородиці. Коли сам Бог обявив цісаревій, що в тім поясі має вона шукати помочі, тоді патріярх відкриває ковчег і бачить, що „священний пояс

¹⁾ Мт. 25; 36.

²⁾ Ісаія 6, 10 (Проскомидія Літурії).

³⁾ Гал 3, 27.

⁴⁾ Рівнож і цей празник зачисляється до полиелейних. Автором канону є рівнож Йосиф Піснеписець IX. в:

перебиваєт нетлінен, іже нетлінноє тіло отроковици опояса" (кан. 3 п.). Дивним способом захоронився богородичний пояс від зіснуття. Серед молитов кладуть його на недужу цісареву і вона зараз стає здорова та величає Пречисту Діву. Ось це хвиля „Положення Чесного Пояса", яку до сьогодні святкує наша Церква¹⁾.

Тоді весь нарід столиці співав їй: „Принесла єси своєму граду многобогатний дар Всенепорочная і положила світло в сей день в сем божественнім храмі твоєм (кан. 4 п.).

Чому ж цей пояс має таку чудотворну силу? Бо це пояс Марії, що „Бога сильного родила препоясующаго вся силою²⁾ (кан. 1 п.) „і сего поясом, яко младенца обвивала" (сідален) „і руками святыми, яко воістину опоясала" (кан. 8 п.).

Справді, як сьогодні все блищить дивною красою. Красний пояс, що ним опоясувала Красна Дівця свого Сина, що є „красен добротою паче синов человеческих", знаходиться в краснім богородичнім храмі³⁾. В сю церкву входить ся немов в „нове небо, ідиже сокровище положиши, якоже солнце світозарно божественний пояс, лучі чудес іспускающ і всіх сердца озаряющ і страстей тьму отгоняющ" (кан. 4 п.).

Зі всіх усядів від тепер спішить громадно нарід і черпає много цілющих ласк. Бо пояс показався: „недугующих ісцеленіє, поползнувших утвержденіє і унивающих благодусіє і заблуждающих обращеніє"... (кан. 8. п.). В виду того наша Церква діточим способом каже: Марія витягне нас до неба по своїм поясі⁴⁾. (Коли не будете як діти, не вийдете до небесного царства⁵⁾). Як простодушно і з якою святою наївністю висловлюється і тут наша Церква, наче пояс Марії це якась рятункова линва, що пропадаючих в гріховній пропасті витягає на небесні вершини. Так! Саме почитання мощів Пресвятої Богородиці, чи це буде св. Риза, чи св. Пояс „благоприятное єя чрево обємшій" (кондак) і „даже до нині нетлінно перебувающій" (сідален), може заслужити нам небо. Так говорить наша церковна лісня і не заперечує цього наука св. католицької Церкви⁶⁾. Одне пояс має тут гарне символічне значення. Хто опоясаний поясом, той спритний, меткий, проворний, готовий до відпору, а тим самим він сильний⁷⁾. Тому і сьогодні не занебемо про-

¹⁾ Престольний город Грецької Церкви зберігав отже 2 дуже цінні пам'ятки Пречистої. Не даром і назвався Богородичним Городом.

²⁾ Пс. 92, 1; Ісаїя 11, 5.

³⁾ „Украсися, Діво, слова прекрасно породивши і во твоєм краснім благоволила єси дому пожитися красному поясу, іже твоє красное тіло, Богородице, красно опояса" (канон 5 п.).

⁴⁾ От землі нас воззлатит Богородительнице к небеси, божественний пояс твой, любовію твоєю і того возводимих" (канон 4. п.).

⁵⁾ Мт. 18 3; 19, 13—15; Марк. 9, 36.

⁶⁾ Церква почитає і мощі й ікони не самі в собі, але в відношенню до їхніх підметів і уважає це здоровою і похвальною побожністю.

⁷⁾ Ефес. 6, 14; 1. Петр. 1, 13; Лука 12, 25.

сити Марію: „препояши нас, діво, силою пояса твого на враги укріпляючи, страсти покаряючи, присномучація і борюція нас... (стиховн.).

Бачимо, що Марія, і св. Ризою і св. Поясом, дуже прославилась у Східній Церкві. Цеж на довгі сторіччя був видимий знак сили і заступництва Божої Матері. І лише Східня Церква могла сказати: „всю тя паче естества прослави Господь, всю украси Отроковице, всю ты почте паче слова Богородице, з поясом, ризою і божественною ракою“ (кан. на Пол. Ризи).

Собор Пресвятої Богородиці в Міясінах.

(1. вересня).

В вірменській околиці, біля місто Мелетини, недалеко озера Гозури стояв чудесний Міясинський монастир, що вславився чудотворною іконою Пресвятої Богородиці. В часах, коли лютилось іконоборство і почитателі св. образів мучились по вязницях або гинули мученичою смертю, товпа еретиків напала на Міясин. В своїй безоглядній ненависті до ікон вони поважились навіть забрати чудами прославлений образ Божої Матері і кинули в поблизьке озеро.

По довгих літах, коли за молодого цесаря Михайла III. (842—867) настав спокій для св. Церкви і привернено почесьт образів, одного дня ікона Богоматері вийшла на верх неушкоджена. Чудо сталося загальною звіснє. Зі всіх сторін став горнутись нарід, щоби віддати честь чудотворному образу. Памятку віднайдення св. образу повторяла Церква кожного року при великім здвізі народу, звідси і його назва: Собор. І до сьогодні окремою Службою обходить цей день 1. вересня.

Не лише ризу і пояс лишила своїм почитателям Марія, як джерела uzдоровлення і символи Її особлившої опіки, але від давна прикрашують наші храми Її чудотворні ікони. Все це впевняє нас, що Марія це „пристанище і предстательство рода человеческого“, тому, що з неї „воплотися Ізбавитель міра“ (тропар).

Христос „Ізбавитель міра“. Чи не малаб Його мати, на яку переляв много зі своєї всемогучости, статись „пристанищем“ для світа? Що до цього від початку не було сумніву в Східній Церкві. Бо колиб був, то як пояснити, що всі наші богослуження не забувають з безоглядною певністю просити Її: „Пресвятая Дідо помилуй нас, прибігающих вірою к тобі благоутробній і просящих теплаго твого заступлення, можеш бо яко благая всіх спасти... матерними твоїми молитвами (Богор. сідален).

Коли встановлювано памятку „Собор Пресвятої Богородиці в Міясінах“, Церква обходила вже того дня (1. IX.) память 40 мучениць. І придивімся, як лучить Церква одно свято з другим: „Мудрости вмістилище паче ума лучшаго явилася єси, отроковице непорочная, одушевлен престол же і двер; тім яко царицу возлюбиша ты діви в слід тебе приведошася Богоотроковице“ (канон). Тут бачимо, як Марія своєю мудрістю закріплює Церкву на дівцтві і мучеництві.

В зв'язку з цією першою іконою Марії слід би згадати і про другу ікону з огляду на те, що недавно повстав в зв'язку з нею „Акафіст до Божої Матері Неустанної Помочі“¹⁾.

„Була колись на сході в Антіохії дуже стародавня ікона Божої Матері. Таке ж давнє непамятнє передання оповідало, що цю ікону намалював св. апостол і євангелист Лука, та що зобразив на ній вірні риси Божої Матері. В першій половині V. століття цариця Пульхирія перенесла цю ікону до Царгороду та збудувала для неї храм, який називано Одігітрія т. зн. Провідниця. Згодом і сам образ стали так називати. Тут дізнавав образ великого почитання не тільки в столиці, але з часом його слава поширилась на весь схід. Стали його відмальовувати, а ці копії під іменем „Одігітрії“ (*ᾠδηγητριά*) або „Путеводительниці“ розійшлись усюди. Деякі дістались і на Русь, як прим. смоленська „Страсна“.

У році 1453. Турки здобули Царгород і разом з іншими пам'ятками християнської старини спалили й образ Одігітрії. Пропав сам образ, але заховались його копії.

Одною такою копією є якраз наша ікона. З опису справжньої Одігітрії, який зберігся, можемо заключити, що обі ікони були з собою схожі.

Про початок нашого образу не знаємо нічого. Стрічаємось із ним уперве в одній церкві на острові Креті. Як сама Одігітрія так і ця копія була в великому почитанню й славилась чудами.

В році 1496, значить у тому часі, коли Царгород уже був занятий Турками, а острів Крета зіставав у християнських руках, якийсь купець, мешканець цього острова, дібрався одного разу до церкви, викрав ікону та скрив у своєму кораблі між крамом, бажаючи її продати десь за морем: [„Відаєш купець нікій в Криті бисер многоцінен ікону твою іногда, яко добра зіло і прославлена чудеси, дерзнув восхити ю от храма і скрив в кораблі своєм, плаваше по мори безволненні“ (Акафіст кондак 2)]. Так Боже Провидіння вжило цього грабіжника, щоби вратувати ікону перед бісурманами, що опісля заняли цей острів.

Купець поплив до Італії. В дорозі стрінула його така буря, що тільки чудом, завдяки Пр. Діві Марії, вратувався. Через рік прибув до Риму, столиці християнства, та став випродувати свій крам: [„хотя бо соблюсти от варвар пречистий образ твой, Пренепорочная Діво, при-

¹⁾ Сам Акафіст (виданий накладом ОО. Чина Св. Ізбавителя 1931) вдатно зберігає форму первовзору і вносить много нових аналогій і порівнянь, зачерпнених зі Старого Завіту. Справді дише він красою і глибиною давнього Християнського Сходу. Та про ікону не можна цього сказати. Бо ця ікона (намальована на обгортіці), як і з опису видно, це твір зовсім пізніший і з Одігітрією немає нічого спільного. Немає цієї давньої строгости, що пробивається в чертах Одігітрії і Спасителя, а за те помічуємо сильний вплив Заходу в інтимному зв'язку Спасителя з Богородицею. Зовсім пізніші є ангелики зі знаряддям мук, а коронування Богородичних ікон це зовсім чуже релігійному духови і незнане в церковній практиці Сходу. Схід ніколи не знижав Матері Божої і Небесної Цариці до ролі земської матери і володарки на людський лад. Тому ця ікона це не копія Одігітрії. Це радше тип „Умилення“ значно пізніший, що справді зберігає ще деякі риси византійського мистецтва, але забагато вже має західних додатків. (Порівнай: *Byzantinische Zeitschrift* 1935. I. Halbjahrsheft: W. R. Zalziesky „Ikonensammlung in der gr. kath. Theologischen Akademie in Lemberg“). Один тип „Одігітрії“ знаходиться в музею Гр. кат. Богосл. Академії у Львові.

веде его Бог руками хищничима в Рим, да вознесет і прославит во всіх язичіх., (Ікос 2.) Але не довелося йому цього докінчити. Занедужав важко, так що мусів перенестися до дому свого приятеля, де й скінчив життя. [„Бурю внутр імі душетлінную беззаконний Критиянин, егда лежаши в смертном подвизі, і не можаше утішитися, дондеже раскаявся повелі другу своєму ікону твою возвратити в храм (кондак 4.

Приятель приобіцяв це зробити, однак йдучи за намовою своєї жінки, не додержав обітниці. Не допомогло нічого, що Пречиста Діва раз враз являлася йому в сні, упоминаючи, щоби повернув їй ікону. Вкінці заповіла йому, що за кару він введовзі помре, що й сталося. Але і те не зломило опору жінки. Аж одного разу явилась Мати Божа малій донечці цієї вдови і сказала: „Скажи мамі, що Мати Неустанної Помочи приказує віддати ікону до церкви, бо, якщо не послухаєте, всі помрете“. Тоді щойно злякалась вдова та сповнила волю Божої Матері. Дня 27. березня 1499 року перенесено ікону торжественно при великому здвизі народу до церкви св. Матая, що стояла на Есквילінській горі та належала до монахів чина св. Августина. [„Слишавше Римляне знаменія веліяї іміже звидіша со владыки і ереї світильники многими і вознесоша ікону твою в храм поюще пісні...“ (Ікос 4.)].

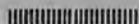
З того часу через 300 літ оставала ікона в церкві св. Матая, що була від тоді улюбленою святинею римського народу. Діялись там численні чуда.

В році 1794 вибухла в Римі революція. Церкву св. Матая зруйновано, а монахи розійшлися по світі. В тій заверусі ікона десь пропала та щойно 70 літ опісля віднайдено її під вівтарем одної каплиці. Святий Отець Пій IX віддав її під опіку ОО. Редемптористів, що мають церкву недалеко від місця, де стояла колись церква св. Матая.

Від тоді по нинішній день шириться щораз то більше по цілому світі почитання цього образу, а Мати Божа винагороджує цю побожність чудами. І що ще замітне, що не тільки римська ікона має цю чудесну силу, але також її копії, де лиш находиться“. (Вступ до акафісту „Історія образу“).

Сама Марія сталась цею першою причиною так поширеного її почитання. Бо хто не знав з передання про її пресвяте життя, а в євангелію чи прообразах не вмів дошукатись цього значення, яке відобрає Марія в Христовій Церкві, того відразу переконували непоняті чуда, що діялись біля її святих ікон. Ось і сьогоднішнє свято віднайдення ікони Богоматері має для нас небуденне значіння і зближає нас до найновіших проявів всемогучої сили Божої Матері Неустанної Помочі на Українських Землях. Київ, Холм, Почаїв, Жировиці, Підкамінь, Ченстохова, Крехів, Теробовля, Улашківці, Гошів, Самбір, Зарваниця, Камінка Стр. і багато інших місцевостей зберігають чудотворні ікони Богородиці, якими прославилася Вона на наших землях. І не помилився псалмопівець, коли писав: „Лицу твоєму поміляться багатії людстії“.¹⁾

(Продовження слідує)

¹⁾ Пс. 44, 13.

а. Д. Новицький

Ніч на Соловецькім Кремлі

(Докінчення).

Старинний Кремль знову заснув.

Кілька тисяч людських сердець шукає в тривожнім сні відпочинку, спокою, забуття.

Та жовнір, що стоїть на стійці при Північній кремлівській брамі, пильно чуває.

Не дремає. Ні на хвилину не замикає очей. Пильно глядить на всі сторони.

Загляньте в його душу, а побачите, яка вона сьогодні неспокійна.

Чути людську кров.

Він, простий селянин, взятий від плуга до війська, наслухавшись там гарно зложених казок про майбутнє спасіння комінтерном світового пролетаріату, вступив у ряди компартії, але не втратив ще здорового людського почуття, не вирікся здорової критики всего того, що довкруги нього діялося, і не вбив у собі найконечнішого співчуття до терплячих людей.

Навіть великі негідники, що потоптали всі святощі і не позбулися основного почуття справедливості й любови до людини як людини; навіть визначніші чекісти, які з садизмом і з звірячою жагою позбавляли людей життя, — не можуть байдужно, з повним внутрішнім спокоєм розстрілювати, чи бути присутніми при розстрілах і бачити останні хвили своїх жертв.

Передусім погано почувають себе ті панове по розстрілах, себто тоді, коли почують запах крови і побачуть убиту ними людину.

Одинокий спосіб — ослабити те сильне і глибоке вражіння, як про те розказували самі чекісти, — як найскорше довести себе до оп'яніння, а ще краще — випити перед „операцією“.

І справді, терпіння людини і її пролита кров, — це велика містерія.

Внутрішнє хвилювання і дрібні жертви, її передсмертний несупокій, увесь складний процес протесту душі проти насильної смерти, а ще до того в таких диких умовах, — уділяються окруженню. Це незмінний закон життя, зрозумілий головно для тих, хто сам був в такім положенні або обсервував, от хоч би з тюремної келії, обстанову й атмосферу совітських розстрілів.

Передачі тих психічних хвилювань не можуть перешкодити ні кам'яні стіни, ні грубі та брудні рямці душі.

Ніяка штучна сила, ніякі диявольські настрої не всилі здержати тих хвиль.

Атмосфера кровопролиття, з окрема в совітських умовах життя, коли іменно воно часто діється, і то не як акт строгої справедливості, а як вияв ненависти зв'язаний часто з бажанням зробити вражіння і вплив на других, — атмосфера, яка повстає в зв'язку з тим усім, не лиш загалом у високім ступні тяжка, немила, огидна, але вона захоплює і втягає цілі маси людей, які знають про цю езекуцію. Назначений розстріл, як я це багато разів запримітив, становить цікаву сензацію для багатьох в'язнів. Ціла тюрма, в'язні спільних й індивідуальних келій всіма силами стараються довідатися про час і день розстрілу. З одної індивідуальної келії передають другим — при помочі вистукувань до стін, стелі і підлоги — всі новини, зв'язані з страшним моментом.

З настанням страшного вечора всю тюрму захоплює нервовий настрій, якийсь страшенно болючий, неприємний, огидний стан. Одним словом так, наче б вам якась брудна заражена ненормальна людина плюнула в душу. Вся атмосфера тюрми чи табору насилена мізмами ненависти і злочинним глумом над людиною.

Жахлива атмосфера...

Огидна, дика атмосфера...

Жовнір при Північній брамі очевидячки хвилювався. Йому подали до відомого, в дорозі партійної дисципліни, тайну нинішньої ночі. Він знав, що мають відбутися масові розстріли „шкідників“.

Товариш політрук Філінов, що був секретарем соловецької комячейки, пояснював червоноармійцям, які мали вести „шкідників“ на місце розстрілу, стояти в „оціпленні“ і помагати розстрілювати, — бо совітська власть, дбаючи про добро пролетаріату і закріплення сили совітського союзу, час від часу переводить „чистку“ серед своїх ворогів, та що компартія глибоко вірить, що вже недалекий той час, коли в союзі настане нова ера: всі будуть ситі, одіті, не буде в'язниць ні таборів, навіть ГПУ розв'язане, а розстріли будуть знесені. В данім випадку, пояснював дальше тов. Філінов, ми розстрілюємо лютих ворогів пролетарської держави, які не тільки допустилися багато поганих проступків на волі, але і тут в місці поправи і соціалістичного виховання, куди ОГПУ, сторож пролетаріату, вислало їх саме для поправи, вони, керуючись клясовою ненавистю, дальше нишком шкодили нашим інтересам.

— І справді, доказував своїм слухачам тов. політрук, хібаж не заслужили собі ті буржуазні бандити на велику кару, як засіб соціальної безпеки? Що виявило слідство? Виявило ясно і чітко, що вони помагали повстанню страшної епідемії; вони, і саме вони, зривали на кожному кроці

плянову ударну кампанію для боротьби з тифом. А чому вони те робили? Одна ціль, злочинна і гидотна була в них: знаючи, що буржуазія усіх країв зацікавиться життям соловецького табору, про який ходять різноманітні небилиці, вони, непримирні соц-шкідники, старалися як мога більше скомпромітувати ГПУ і тим пошкодити ленінському ділові.

— Ми зі спокійною совістю, кінчив тов. Філінов своє поучення для червоноармійців, розстрілюємо отих наших ворогів і знаємо, що смерть горстки нагідників протвердить тисячі шкідників та збереже життя мас...

Стійковий при Північній брамі перебирав нервово пальцями свою шинелю і з щораз більшою впевненістю поринав у зміст промови тов. Філінова.

— Скільки то вже разів чую я, — думав він — що совітська влада не карає, тільки поправляє. У нас нема каральної політики, а є тільки поправчо-трудова. Вже другий рік нахожуся в Соллаг-у і обсервую життя в'язнів. Чи ж можу я по совісті сказати, що таборова обстановка і весь порядок життя всилі хоч чимнебудь причинитися до поправи людини? Мені зовсім ясно, що ми в таборі тільки людей озлоблюємо, понижаємо їх... Ану, якби так мене, партійця, підчинили такому в'язничному режимові?! Що тоді думав би я про нашу пролетарську владу?! Не знаю, як поводитися з в'язнями царська влада. Можливо, що, як про це говорять наші, за старого режиму тюрми і каторги були місцями дикого глуму. Але як же можемо ми, комуністи, морити людей голодом, холодом, висилати їх на такі страшні роботи, і все те називати поправчою політикою?!

— Лісозаготовки... Як можемо ми до чогось подібного допускати? Та цеж нелюдське нищення людей при допомозі повільних мук.

Минулого року конвоював я в'язнів в лісах біля Савватєва. Що там не діялось?! Працювали не лиш буржуї і попи, але теж наші, селяни. Богато з них з перевтоми ледви тягнули ноги за собою. А які харчі?! Праця для привичного селянина не тяжка. Але непосильні вимоги роблять її справжньою мукою. Бо справді, попробуйте зрубати таку масу дерев, очистити їх з галуззя, здерти з них кору і після того винести їх глибоким снігом до протоптаних в лісі доріг. Деякі в'язні, що працюють в даній партії, мусять мати велику фізичну силу, щоби перенести довезний будівельний кльоц 100—200—300 кроків і то по глибокім снігу. А скільки треба намагання, щоби підняти такий кльоц! А скільки при тому нарікань, прокльонів, коли хто слабо піднімає дерево, або йде під ним нерівно, або незручно скидає його з плечей. Молоді, здорові парубки проклинають при такій роботі свою долю, а щож казати про старших в'язнів, слабих чи недужих. Праця в лісах

для слабих людей — невимовна мука. Вони просто мліють під тягарем кльоців. Падуть. З викривленим лицем знову піднімають тягарі. І знов падуть. А десятники, такі самі вязні, кленуть їх, матіркують мов ізводишки, погрожують Сікиркою, „штрафізолятором“ з „жердочками“¹⁾, продовженням речинця і т. п. Люди справді працюють, з усіх сил стараються. А від них жадають неможливої праці. А потім... Ех, це вже кошмарно... Лишають цілі партії слабих, старших і недужих людей, щоби вони працювали в п'ятні, а часто й на цілу ніч. Треба за всяку ціну докінчити свою роботу, себто в темноті виносити по глибокім снігу тяжкі кльоци. Працювати з раннього ранку без обіду, без вечері... Працювати?!.. Та хіба ж то праця?! Хіба ж могли ті нещасні люди працювати?!.. З початку до цілковитої втоми суєтилися вони безпомічно, мов діти, коло своїх кльоців, тратячи з кожною хвилиною внутрішню рівновагу, а потім в страшній розпуці, мовчки або з страшними проклинами, сідали біля зрубаних й очищених дерев і так сиділи годинами... В лісі... В ночі... На морозі... До рана... А рано приходили санітети і одних відносили до лазарету, а других до трупарні. Одні вмирали природною смертю, другі від побоїв, а ще інші самі кінчили зі собою... Тих картин не могу забути... Так сильно вбився у мою пам'ять випадок з одним вязнем. Кажали, що він бувший купець. Старший чоловік, хорий на серце. Очі підпухлі із синяками. Все скаржився перед своїми приятелями, з якими працював, перед православним попом і бувшим адвокатом, що його серце не витримає такої праці. Часто хапався за лівий бік, охкав, задихувався. Богато разів казав їм, що сам зробить собі кінець. Приятелі все відмовляли його від того, потішали, а головно піп. А все таки так і сталося. Але як жахливо! Приятелі підрізували дерево, а він стояв побіч з сокирою і підрубав з того боку, куди воно мало падати.

— Та лишіть же, Климе Захаровичу, говорили приятелі: дерево само звалиться, куди треба.

А він і далі підрубав.

Коли великанська сосна захиталася, а відтак із страшним шумом, тріскотом і свистом повалилася цілою своєю масою на землю, нещасний, замість відскочити від неї, з подивною швидкістю і бистротою кинувся під самий прикорень дерева, і наступила страшна розвязка: сосна, зіскочивши при паданні з пня, вдарилася горішньою частиною об землю, підскочила в прикорени і потім всею силою вдарила нещасного прикоренем так, що з нього лишилася тільки безформна маса... А скільки разів видів я сам, як

¹⁾ Жердочки — вузькі сидження. Жорстокість кари полягає в тому, що увязнений через цілий день змушений сидіти на тих „жердочках“, мовчки, тримаючи руки на колінах.

старші і хорі селяни відрубували собі в розпуці пальці рук і ніг, щоби тільки звільнитися від страшної праці, чи — радше — від певної смерти.

А ось іще одна кошмарна картина. Стояв я на стійці при цій самій брамі, десь при кінці травня минулого року, і видів, як з пароходу, що прибув з Кеми, носили до лазарету на ношах покалічених людей. Коло 50 таких людей, страшно покалічених. Чогось подібного я передше ніколи не видів. Всі ті люди мали відрубані ноги — нижче або й вище колін, а деякі і руки. Ті їхні кінчини були відморожені на лісозаготівлях, правдоподібно в часі нічної праці. Я тоді не розумів, чому не лишили тих калік на суходолі, а привезли їх на Соловки. Пізніше зрозумів я вже гірку і жахливу правду; ті каліки мали стати прикладом і пересторогою для тих, що були ліниві до праці на Соловках... Я бачив, яке вражіння зробили ті каліки на в'язнів, коли їх принесено до Центрo-лазарету і там зложили їх на лежанках першого поверху, перед кімнатою дижурного лікпома¹⁾. Навіть лікпомови викривилось лице і дригав голос, коли підходив до кожного каліки і питав про прізвище, щоби записати, що мається робити з нещасними страдниками в лазареті. В цілім лазареті запанував жахливий настрій. В'язні, що бачили у своїм життю різне, не могли спокійно глядіти на тих калік і скоро відходили геть. Деякі жінки плакали... Довго не міг я думати про щонебудь інше. Каліки з відрубаними руками й ногами стояли довго перед моїми очима. Крім нестерпного болю почував я важку обиду й досаду. Як таке можна?!... Хібаж це поправа?!... З тої пори якась туга заволоділа моєю душею. Але я про те мовчу. Ховаю в глибині серця. Є на Соловках велика бібліотека, театр з кіном, кілька шкіл; є ленуголки з часописами, шахами, грами. Це все гарно. Тут люди можуть душевно відпочати, навчитися багато гарного, застановитися над своїм життям, подумати про поправу.

Але наші роботи — це мука...

А сьогодні? Ці розстріли винуватців епідемії?! Таж кожній думаючій людині ясно, що ми тут — перші винуватці! Ми, комуністи, чекісти, а передусім Колегія ОГПУ...

Пів до дванадцятої вночі у Кремлі з'явився гурт співробітників ГПУ, свободних і в'язнів. Такий самий гурт чекістів удався на Сікирку та інші місця, де сиділи засуджені на розстріл.

Як звичайно, всі були невеселі.

Удавали веселих.

Знаю добре той веселий настрій!..

Обманювали один одного і себе.

¹⁾ лѣкарскій помощникъ, себто фельчер.

Для добра пролетаріату, як говорили їх штучно веселі лица, для перемоги міжнародної революції ми готові на все, готові навіть з приємністю „ляскати“ ворогів комунізму...

І справді, що це за комуніст, який дрожащою рукою розстрілює каерів, бандитів, шпану! Призначення виконати вищої міри соціальну безпеку, себто розстріл, може і повинен кожний комуніст. А що ж уже казати про кожного ідейного чекіста?! Чекіст — це совітський лицар і найбільш здисциплінований виконавець волі пролетарської влади... Буржуазні держави повні буржуазних пересудів. В них розстрілюють, вішають, гільотинують, садять на електричне крісло спеціалісти в такій ділі, т. зв. кати. У нас розстріл — почесне заняття. Інакше, то й ми завели б у себе цілі полки катів, розуміється... з викидків совітського суспільства...

— — — — —
Всі соловецькі товариші начальники вийшли сьогодні на „роботу“. Святочно і з удаваною усмішкою глядять вони на окутані тривожним сном бараки засланців.

Quos ego!.. Ми вам покажемо!..

Поперед усіми начальник Адмчасті і старший уповажнений (слідчий) ИСО із списками жертв.

Самопевною ходою підійшли вони до кремлівського штрафізолятора. Застукали до дверей. Решіткове віконце відхилилось і з боку показалось лице дижурного у штрафізоляторі.

— Товаришу Аронович, відчиніть, промовив тихо начальник Адмчасті.

— Прошу, товаришу начальник, так само тихо відповів тов. Аронович.

Двері тихо відчинились.

— Сплять? запитав тов. начальник.

— Сумніваюся.

— Зачнемо від першої келії, сказав начальник.

Кілька здорових хлопців чекістів удалось за ним на ліво.

На кінці коридора станули перед дверми з числом № 1.

Всі завмерли. Начальник тихесенько відслонив віконце (очко) і заглянув.

Жертва лежала на тапчані з закинутими назад руками.

Тихесеньке, як здавалося, порушення віконця не осталось без наслідку: вязень відразу нервово підняв голову і поглянув на двері.

Очко тихо засунулось.

— Не спить... Як називається?

Тимошенко Павло Несторович, відповів тов. Аронович, дивлячись у список вязнів штрафізолятора.

Тов. Гольдман, старший уповажнений ИСО зазначив у своїм списку і станувши на позір, сказав до начальника Адмчасті:

— Чи позволите, тов. начальник?

— Так, слідувала не дуже рішуча відповідь.

Тов. Гольдман кивнув головою тов. Ароновичеві і трьома рослими чекістам.

Тов. Аронович, що не перший раз був приявним при таких езекуціях, дрожачою рукою вложив ключ у замок дверей. Двері бистро і з шумом відчинились і товариші-кати, мов зголоднілі тигри, кинулись до жертви. Вязень Тимошенко, наче пружина, моментально скочив з постелі і став на увесь ріст. Товариші-кати думали, що він буде їм ставити опір. Та помилились. І здумілись. Тимошенко цілий трусився, лице поблідло, мов полотно, зіниці розширились, але спокійно, без тіни спротиву, позволив катам наложити на уста грубу перевязку, яка в повнім значінню слова не дозволяла жертві навіть писнути. Підчас коли один з катів накладав перевязку, двох других вхопили в'язня за руки, скрутили їх назад і зв'язали. Чекісти були незвичайно задоволені початком своїх операцій.

Наложити перевязку на уста або просто заткати уста куском шматка, щоби вязень не кричав тоді, коли його ведуть поміж замешкалі бараки, це не все легка і приємна справа. Дуже часто совітьська жертва, якої ніхто не уважав за відповідне приготувати по людськи — не кажучи вже по християнськи — на смерть, ніхто не сказав бодай кілька слів потіхи і нічим не облекшив передсмертних страждань, не може спокійно і з гідністю віддатися в руки своїх катів. Смертельний страх, невимовний несупокій опановує душу. Ціле тіло, головню ж руки і ноги починають тряситися. Дуже часто виступає піт і тільки збільшує неприємне положення. Тільки той, для кого смерть являється переходом у кращий світ і хто відчуває присутність Божої сили в душі, доволі скоро справляється з гірким передсмаком смерті і незвичайно прикрим для розумної істоти почуванням — передсмертним страхом.

Тих, що не мають цих цінних дарів Божих і що не всіли перемогти передсмертний настрій, опановує або жахлива духовна депресія, зв'язана нерідко з цілковитим фізичним вичерпанням, або зовсім інший стан — сильне нервове подразнення, а то й справжній шал. А наслідок такий, що одних в'язнів виводять з келії попід руки або несуть, а з другими стають просто до бою, щоби силою доставити їх на місце страчення.

Ох, ці передсмертні змагання в совітьських тюрмах і таборах!...

Вони такі незвичайно вимовні для совітьського устрою...

Один з найбільших злочинів совітьського режиму — це нелюдське поступовання з засудженими на смерть.

Тижнями, а деколи цілими місяцями мучиться нещасна жертва в окремій келії.

На Соловках не дозволяють смертникам (так зовуть тих бідних людей) на ніякі відвідини, проходи, не дають книжок до читання.

Жертву віддається найстрашнішій в її положенню муці: ні з ким поділитися своїм горем, своїми переживаннями; від нікого не почути слова розради, звичайного людського співчуття.

Почути б бодай одно добре, ласкаве слово!..

Тюремні наглядачі все здержливі, мовчазні, одним словом це справжні манекіни, а не живі істоти з душею і нервами.

Зрештою годі вимагати від наглядачів неможливого: їхня поведінка подиктована правильником ГПУ, режимом ненависти до людини.

Без перебільшення: режимом ненависти.

Не солодко і в т. зв. буржуазних тюрмах.

І там свої труднощі і там свої доморослі Соловки.

Та далеко їм до справжніх Соловок.

*

Вязневи Тимошенкови, одному із „винуватців“ епідемії тифу на Соловках і смерті 8.000 людей, наклали на уста перевязку, викрутили взад руки і звязали їх. Двох чекістів взяло його за плечі і після упізнання тов. Гольдмана, що він має без спротиву йти за ними, бо в інакшій випадку буде вжито зброї (при тих словах тов. Гольдман люб'язно тицьнув в лице Тимошенкови револьвер), — похоронна процесія подалась вперед коридором, до виходу.

Жертву вивели в вузький, маленький коридор.

Тут тов. Гольдман шепотом сказав до одного з чекістів:

— Товаришу Ердман, у ваше розпорядження!

І разом з начальником Адмчасти, великаном чекістом, вернувся до штрафізолятора.

Оба подались до келії ч. 2, де сидів інший смертник.

А товариш Ердман, присадкуватий чоловічок, невеликого росту, в чорних окулярах, глухим і дещо дрожачим голосом сказав чекістам, що тримали запід руки вязня Тимошенка.

— Товариші, здійміть но із нього верхнє убрання і взуття.

Зараз же жертва стояла в однім тільки біллі і боса.

Видно було, що неприємна процедура була тягарем для тов. Ердмана.

Вийшла маленька морока: не знали, куди подіти здерті з вязня річі.

Тоді тов. Ердман приказав одному із жовнярів, які стояли з крісами при вході до штрафізолятора, прикликати тов. Ароновича і сказав йому:

— Товаришу Аронович, ви не добре зробили, що не роздягнули в келії і треба це тут робити. Незручно в такім вузькім коридорі роздягати, і нема де річей зложити. Перекажіть тов. Гольдманови, що я прошу роздягати на місці в келіях.

— Добре, тов. начальник, відповів тов. Аронович, приложивши руку до козира.

— Ведіть, сказав глухим голосом товариш Ердман.

Жертву вивели із штрафізолятора.

Товариш Ердман ішов позаду.

Таки тут, 30—40 кроків від штрафізолятора, напроти хлібопекарні, в самій середині Кремля, була темна, з подвійними дверми келія, де ще так недавно переводжено дезинфекцію річей хорих в'язнів.

І якраз до неї повели в'язня Тимошенка.

Товариш Ердман дрожачою рукою витягнув набитий револьвер і з неприємним почуттям оглянув його.

Коли процесія приблизилася до залізних дверей келії, тов. Ердман застукав до неї, сховавши передтим револьвер в кишеню плаща.

Двері тихо відчинились і виглянуло поважне лице Лосєва, співробітника ІСО

Побачивши своїх, тов. Лосєв відчинив двері навстіж.

Товариші, що держали жертву попід руки, пхнули її до келії.

Тов. Лосєв і ще один чекіст, що був з ним в кімнаті, прийняли жертву у свої руки. З тих, що привели, увійшов у кімнату тільки тов. Ердман.

В'язень Тимошенко був блідий як полотно. З трудом держався на ногах. Серце билосся з неімовірною силою. Піт грубими каплями спливав по лиці. Перев'язка не давала змоги нормально віддихати, спричинювала муку і понижувала аж до болю.

Він уже давно знав про свою долю. Слідчий сказав йому про те ще при першім переслуханні.

Проста, але горяча віра піддержувала його в фізичних і душевних муках впродовж цілого часу тюремного в'язнення, а головню в часі перебування у страшнім штрафізоляторі. Тепер, коли прийшли за ним страшні кати, зав'язали уста, роздягнули до сорочки і повели попід руки, він знав, куди йде. Хоч як було страшно, хоч як томляче, то він вже давно піддався цій конечности і з якимсь дивним, зовсім новим почуттям, повним душевним спокоєм і героїським упованням на Бога — очікував страшної хвилини.

Через цілий час, коли вели його на місце муки, не

стратив свого глибоко християнського настрою і не маючи сили шептати устами слова молитви, цілим своїм єством молився і просив Бога допомогти перенести муки до кінця.

В останні мінати згадав він своїх рідних і дорогих, старенького батька і матір, любу дружину і восьмилітню донечку...

Слези потекли потоком...

Ціле єство невимовно страждало.

Все його боліло: душа і тіло.

Та внутрішньої рівноваги і духової радості не тратив. Навпаки: почував все зростаючу незалежність духа і відсутність страху.

Чув добре, що його фізичні сили скоро вичерпуються.

З думкою про муки Ісуса Христа увійшов він до страшної дезінфекційної келії.

Світилась електрична лампка.

— Ось де мій кінець, подумав він: Боже, допоможи мені, заговорила ціла його істота, і в той час почув тріскіт револьверу і щось холодного у своїй потилиці...

Тов. Ердман з тяжкою мов олово головою і бючим серцем відійшов до штрафізолятора.

По нові жертви...

Перша година в ночі.

Чимало в'язнів вже давно не спить. Винаваті тут соловецькі неврастеніки. Їх чуйні уші і, можливо, той славний шестий змисл, яким природа обдарувала ув'язнених, ще перед першими вистрілами спонукали їх заглянути в вікно. Коли ж побачили на подвір'ю червоноармійців з крісами, відразу зрозуміли, що в цю ніч „пускають в расход“ арештованих з приводу тифозної справи.

Тривожна ніч...

Тисячі сердець здригаються від страшної свідомості, від нового напруження нервів...

Червоноармійці з крісами розмістилися при входових дверях кожної роти.

На всякий випадок...

Совітські сторожі чувають, захороняють великі досягнення жовтневої революції перед посяганнями „соцвредників“....

Друга година в ночі.

Червоноармійці все ще на своїх стійках. Себто, робота ще не скінчилася...

Та ось тов. Гольдман з двома рослими чекістами вийшов з штрафізолятора і пішов в сторону соловецького театру.

Що воно значить ?

Йде без начальника Адмчасті.

Це значить, що робота ще не закінчена.

Чи не удається тов. Гольдман до телефону, щоби розповісти тов. начальникови про якісь непередбачені обставини й дістати нові інструкції? Здавалось би, що робота вже не нова, система поведінки „ударників по ліквідації“ соціально-вредного елемента давно вже усталена, а співробітники ІСО навчилися переводити чистку табору скоро і бистро: які тут можуть бути додаткові інструкції?!

Ваша правда, дорогий читачу: нові інструкції в цій роботі — в кращім випадку недопускальна страта часу, недоцінювання чекістської чіткості в роботі.

Тов. Гольдман звертає свої кроки до бувшої десятої, а тепер першої роти, в якій зосереджені ув'язнені інтелігенти, що працюють по канцеляріях і на відповідальних становищах.

Йде він до тої роти не випадком. Якраз після виробленого напередодні „роботи“ плану.

Перша рота спить і хвилюється.

Чимало в'язнів побудилося уже соловецькими неврастеніками, головно у тих кімнатах, що їх вікна виходять на велике подвір'я, куди якраз переходять червоноармійці з „винувниками“.

Атмосфера ненависти і діявольської злоби віє сьогодні над Кремлем з надзвичайною силою, пронизуючи своїм подихом просто всіх, хто вже знає, що діється в мураходавнього монастиря.

Це не фантазія автора отсих слабеньких стрічок.

Багато в'язнів часто говорило мені підчас прогульок по кремлівським подвір'ю, що вони всею істотою душі відчують поганий, просто якийсь вонючий під духовим оглядом флюїд, який наповняє отсе, колись святе місце молитви.

Багато із нас відчувало вперто, що кремлівська атмосфера гнітить, заспокоює, придушує психіку і мимоволі зріджує в душі неспокій, і тільки піднесення душі до Бога, спрямування думки і серця до неба неначе проривали ту погану атмосферу і приносили душі струю чистого воздуха, тихомирного впливу благодати.

Бували моменти, коли з в'язнями діялось те, що діється із стадом звірят перед страшною бурею або стихійним нещастям: болючий страх, що термосить свідомістю, неспокій і схвилювання так сильно опановували, що годі було і місце собі знайти.

Такі переживання наповняли сьогодні душі в'язнів Соллагу...

Увійшовши до першої роти, тов. Гольдман відразу підійшов до столика дижурного в'язня і запитав його:

— Де кімната команданта вашої роти? Заведіть мене до нього!

Дижурний роти показав тов. Гольдманови мешкання команданта роти.

Тов. Гольдман застукав до дверей і ввійшов до кімнати.

Побачивши такого важного і доволі немилого в нічну пору гостя, командант роти, також вязень табору, вискочив негайно з постелі і зачав заходитися.

— Тов. Усіков, вберіться і зробіть одно маленьке діло. На підставі розпорядку начальника Адмчасті, маю поставити до штрафізолятора вязня Івана Петровича Осмолова.

Збудіть його самі і скажіть йому, що його поспішно звивають до хлібопекарні, для списан-я акту в справі одержання білої муки для харчівні вязнів. Тільки не отягайте.

Я буду на вас чекати при кінці переходу з театру до штрафізолятора, менше-більше на лінії з хлібопекарнею. Тільки спішіться. А головне, виконайте діло гарно, щоби ніхто не звернув на це уваги.

— Гаразд, товаришу начальник. Будьте спокійні, все зроблю, як приказано.

Тов. Гольдман дещо лукаво, але цілком діловито поглянув на команданта роти і сказав:

— Випишіть вязня Осмолова з особистого складу роти, як того, що відїхав на суходіл.

— Гаразд, товаришу начальник.

Тов. Гольдман скоро покинув роту, а командант, ломлячи собі голову і намагаючись зрозуміти, що чекає вязня Осмолова, зачав швидко вбиратися.

— Що за історія, думав комрот.

Дають нове діло, і ніщо інше. Але що саме? Може в звязку з минулим, або тут не вгодив кому чим? Дивно: вчора відїхала дружина з відвідин, з особистого побачення, і зараз в першу ніч після того — в штрафізолятор!

Така наша доля... Нині його, а завтра те саме може бути зі мною...

В кімнаті, де був приміщений Осмолов, всі спали.

Було там п'ять постелей. Вязень Осмолов спав в правім куті коло вікна.

Комрот тихо підійшов до його причі і легенько потермосив за праве рамя.

Осмолов отворив очі. Заспані, мутні, червоні, втомлені.

— Громадянин Осмолов, вставайте, я до вас в службовій справі. Ви маєте на хвилину піти до хлібопекарні і взяти участь в комісії для перебрання білої муки для харчівні увязнених. Це — маленький ударничок громад-

ського характеру. Ми, в'язні, зацікавлені в тім, щоби не розхапували того, що видається для нашої харчівні.

— Будь ласка, скоро вберіться, закінчив він доволі твердо.

Осмолов мутними очима глядів на комрота.

Був дуже невиспаний і відбився на ньому неспокійний сон.

Був він здорова під кожним оглядом людина, з доволі твердою психікою. Але тюрми і табор не остави без сліду. В хвили великих переживань Іван Петрович наглядно тратив дещо свою звичайну духову рівновагу і до деякої міри хвилювався. Душа сповнялась великим болем. Чув, що життя — це тяжкий і гнітучий тягар. Внутрі родились сильні протести, і він готовий був, в першій хвилині, зовсім не застановляючись і нічим не в'яжучись, вилити свій біль і смуток на верх. Але по більшій часті ті його переживання лишалися в нутрі душі, а природний такт, релігійне наставлення і намагання підчинити розумови всі свої переживання й емоції були характеристичною рисою Івана Петровича.

Сьогодні, в ту ніч, коли починався новий і особливий етап в його життю, все єство Івана Петровича мало виконати великанську роботу, щоби не піддатися різноманітним сильним почуттям, а головню всесильному почуттю страху перед смертю.

Коли комрот рішучо і твердо приказав йому скоро збиратися і після того удатися до хлібопекарні, він готовий був спершу запротестувати та заявити, що він сьогодні крайню втомлений і не буде всилі справитися на ударнику.

— Дикі люди, — товклися думки в стомленім мозку: не мають найменшого милосердя над людиною, яка за останні дні стільки пережила і ціла розбита... Хочби 2—3 дні відпочинку дали. Я прийшов би тоді до себе і знов працював би, як машина... Відбір муки на хлібоперарні в ніч... Божевільні люди: і в день і в ночі не знають і не дають спокою...

Іван Петрович, як зрештою кожда людина, дуже не любив вбиратися з поспіхом. Кожний рух, роблений невлад, дразнив його, мучив і принижував.

Комрот не відходив від нього і чекав.

— Що за спішна справа з тією мукою? — питав себе Іван Петрович.

Врешті убрався, накинув на себе пальто, взяв із стіни шапку і пішов за комротом. Вийшли з помешкання роти на двір. Ішли разом. Комрот завернув на ліво, до театру. Перейшли попри приміщення на кипяток, попри рибний склад, попри темні приміщення з лівого боку і правого боку і вийшли на невеличкий майдан.

На ліво зачинався штрафізолятор, на право, дещо в глибині того майдану, вели двері до хлібопекарні, а напроти неї, якраз під луком, — двері до страшної дезінфекційної камери.

Іван Петрович все ще думав про відбір муки і хвилювався дикістю ГПУ.

Вийшовши з вузького переходу, що вів з театру до штрафізолятора, на майдан, він хотів повернути разом з комротом на право, до хлібопекарні. Та в тій же хвилі приступив до них тов. Гольдман і, звертаючись до комрота, сказав твердим голосом:

— Тов. командир, ви вільні. Прошу негайно іти в роту.

Очі в'язня Осмолова стрінулися з гострим і прошибаючим своїм цинізмом поглядом тов. Гольдмана.

В мозку Осмолова почалася свіжа праця. Думки понеслись бистро, наче радієві хвилі.

— Гольдман?! Відома каналія! ИСО?!

В чім діло? Відбір муки і Гольдман... Боже, яка страшна ніч... Чому ж відбір муки має відбутися в прияві уповажненого ИСО?

Гольдман, старший слідчий ИСО... Лідія Олександрівна... Сьогодні в ночі розстрілюють... Дезінфекційна камера напроти хлібопекарні... Але пощо негідники привели мене сюди?!...

Хіба ще мало напсувалися моїх нервів?! А, знов примушувати спрятувати порозстрілюваних?!

Дикуні!...

— Громадянин Осмолів, ходіть, будь ласка, за мною.

— Куди йти?

— За мною. На хвилинку до штрафізолятора. Будьте спокійні: зараз підете спати...

Осмолів ішов разом з Гольдманом. В голові цілковитий хаос.

— Мука... Хлібопекарня... Гольдман... Дезінфекційна камера... Штрафізолятор... Хто жив в соловецькім таборі, навіть той, хто був в подібнім положенні і вийшов ціло, знає, з якою скорістю працює в такім випадку мозок бідного в'язня, і як, мимо подивної бистроти тієї праці і жадібного намагання чимскорше пов'язати всі думки і знайти льогічну відповідь, — тяжко відразу зрозуміти цілу суть справи.

Гольдман і Осмолів увійшли до штрафізолятора.

Старий і хитрий лис Гольдман чув, що Осмолів не зрозумів іще, що його чекає, і тому, хоч спішився, все спокійно провадив свою жертву.

— Увійдіть на хвилинку в камеру. Я спишу там короткий протокол і пішлю вас спати.

Війшли до камери ч. 1, де перебував і так недавно ще жив вязень Тимошенко.

Осмолов війшов до камери.

Двері за ним зачинились.

— Нічого не розумію. Нове діло дають? За що? Що ще придумали? Ось діявольська організація, сатанинська система: одних розстрілюють, а других тої самої ночі арештують!.. Яке безглуздя!.. Яка діявольська жорстокість!.. Одночасно!.. Як я втомився!.. Хоч би 2—3 дні відпочати.. Скритися де, крізь землю провалитись..

Боже мій, дай мені сили все це перенести!.. Не вержу такої натуги... Не розумію, що довкола мене і в мені робиться.. Голова така тяжка, просто налили до неї олова, і така горяча, наче б положили на неї міхур з горячою водою...

І в ту хвилину ціла камера загорілася ясным світлом та наповнилася неземськими пахощами. Двері навстіж відчинилися і ввійшов Ісус Христос. Його оточувала велика кількість ангелів. Христос помалу приступив до вязня, положив свою ніжну руку на його гарячу голову і сказав ласкаво: „Ще не довго, і будеш зі Мною на віки“...

Христос і ангели не вернулись уже до дверей, а через бічну стіну перейшли до сусідньої камери...

Двері камери ч. 1 з шумом відчинились. Як і передше, вскочили до неї три комуністи-кати. Кинулись мов дикі звірі на чергову жертву.

Осмолов стояв як статуя.

Не виявив ніякого зачудовання.

Кати заткали уста, звязали руки.

Осмолов стояв спокійний і наче непричасний.

Очі були наче несвої, та спокійні і погідні.

Кати здерли з нього верхнє убрання і взуття та повели.

Ввели до дезинфекційної камери і віддали іншим двом катам.

По двох хвилинах дався чути глухий вистріл.

Освободжена душа Осмолова бисто понеслась туди, де немає ненависти і страждань...

Ночі на Соповках жакливі, страшні і... величні.

І там перебуває Христос.

З російського оригіналу переклав

о. Петро Хомин.

о. Г. Костельник

Плутають без кінця

Безіменний, балакливий письменник Й. К. з „Нової Зорі“ далі воює в „Новій Зорі“ ч. 52 з 15 VII 1937 вже не директно в обороні „Місіонаря“ за його становище до стигматизації Насі Волошин, а проти мене, щоб здискредитувати вартість моїх писань взагалі. Він це й сам виразно каже: „Тепер хочу тільки показати, як думає, пише і полемізує автор численних теологічних і філософічних праць (інша річ, що багато з них помандрувало до „інквізиції“ Й. К.), призвичаєний до найтяжчих полемік“ (пор. статтю о. Г. К. в „Ділі“ ч. 327 з 1935 р.).

По звичаю марних людей Й. К. у полеміці зійшов на особисті зацепки і на тон, що воює прозиванням та покривлюванням. Уже заголовок його останньої статті сконструований у тому тоні: „В пошукуванні „глибшої правди“.

А закидує мені Й. К. не менше, як „немилосердне торгування правдою“! І то на самому початку статті, як її мотто: „Тепер, коли беру перо до рук... не маю наміру боронити себе, але правду, що нею так немилосердно торгує о. Г. К.“

Мій Боже, хоч скільки я вже в життю наполемізувався, то я цілком певно ще нікому не закинув, що він „торгує правдою“. Не прийшла мені така фраза на гадку. Відома річ, що найкращі характеристики великих і малих людей можна найти в їх власних висказах — бо якими категоріями хтось думає та почуває, такими й говорить.

Немилосердне торгування правдою це власне характеристика того письменника Й. К. Бачу, що він взагалі нездібний зрозуміти і прийняти правду, яка для нього немила. Він тільки „свого“ шукає, а дійсну правду безсердечно потопче, безстыдно перекрутить, назве грубим словом і осмішить.

Стаття „Місіонаря“ про стигматизацію діткнула всіх, що її читали, а стигматизацію Насі Волошин приймають за факт. Я маю листи (думаю, що й редакція „Місіонаря“ мусіла дістати такі листи) від селян, від священників, від монахів і монахинь, що обурювалися на ту статтю і просили мене, щоб я зреагував проти неї. Очевидно, Насія (таї ще одна особа, але про це колись пізніше) найбільше терпіла з цієї причини. І це все для Й. К. ніщо — він ще й в останній своїй статті, по моїх увагах та поясненнях, накидується на „Ниву“, що „помістила такі злобні і безосновні напади на католицький часопис“.

„Безосновні і злобні напади“!! Хто потрафить такі слова сказати на такому місці, в такого змісл правди й спра-

ведливості або зовсім зник, або нерозвинений, такому січку різати, а не полемізувати про стигматизацію, бо він у полеміці начеб січку різав — чи руки, чи серце, чи солома, для нього все одне, аби тільки різав, бо іншого й не вміє — як машина.

Січку ріже Й. К. також тоді, коли йому здається, що він вишукує нелогічності й суперечності, „торгування правдою“ в моїх статтях. На вступі Й. К. всипав загальну дискредитаційну фразу про мене: „дозволю собі завважити, що в о. Г. К. слідний поступ: що крок, то „ліпше““.

Нуж подивімся, де те „ліпше“? Й. К. насамперед чепляється нотки, яку редакція „Ниви“ проти моєї волі сама додала до моєї попередньої статті „І далі плутають“, а зрєдагувала нотку так, що вона ніби від мене походить. Повторю ту нотку: „У своїй статті „Становище „Місіонаря“ до стигматизації Насті Волошин“ в 3 ч. „Ниви“ мав я на думці виключно тільки автора статті „Місіонаря““.

Очевидно, редакція „Ниви“ помістила цю нотку з куртуазії, щоб дещо злагіднити тенор моїх прикрих уваг для „Місіонаря“. Кожний щирий читач вміє міг зрозуміти ціль цієї нотки. І легко міг догадатися, що вона мусить походити від редакції, а не від мене. Також Й. К. догадується цього, всежтаки з шумом-гуком ослаблює мене, що ніби я тут „немилосердно торгую правдою“! Прохаю читати, як і що він про це пише:

„В тім самім числі „Ниви“ і в тій самій статті, тільки на другій сторінці, читаємо таку реасумпцію цілої статті з ч. 3. „Ниви“: „...а про те (мені йшло), що „Місіонар“ зовсім інакше віднісся до стигматизаційних фактів нашої Насті, ніж був віднісся перед кількома роками до аналогічних фактів Тереси Найман“.

„Якже погодити одне з другим? Хто інакше віднісся? о. Г. К. закидає комусь неконсеквенцію. Отже кому? „Місіонареві“? Ні! Бож заявляє, що мав на думці не „Місіонаря“, а виключно тільки (дві ексклюзії!) автора статті. Авторів? А то як? Чейже не може сказати, що один автор писав одне і друге, зн. і колись про Тересу Найман і тепер про Настю Волошин. о. Г. К. уважає, що послідня стаття в „Місіонарі“ була редакційна — і гадаю, слушно. Чомуж не подивився, хто був редактором „перед кількома роками“ і хто тоді писав про Тересу Найман“? (Чи й остаточно чому „Міс.“ інакше віднісся, требаб писати осібно). Таж один міг писати так, другий інакше. Один від другого назалежний і за другого зовсім не відповідальний. Якже отже, Отче Г. К., погодити ті два Ваші вискази? Чейже ясно, що те, що Ви мали на думці (ст. 189), зовсім не годиться з тим, про що Вам „йшло“ (ст. 190). Чи не в логіці Вашій не-

консеквенція? Колиж хочете оминати закид льогічної неконсеквенції, то признайтеся, що одне з двох (коли не обоє) вище наведених Ваших тверджень, неправдиве. Навіть не дуже подивуються Вам люди, бо знають, що Ви „в житті завжди шукали глибшої правди“ (Н. Волошин ч. I. ст. 2); отже про ту пересічну правду не дуже дбаєте“.

Ой, січка, січка — а на закінчення прозивання, в стилу цинічних большевицьких фраз про буржуазію! Це перверзне „розумування“ аналогічне ось до такого: Цезар збудував міст. — Ні, не Цезар, бо цісарі самі не будують. — Жовніри Цезара збудували міст. — Ні, не жовніри, а сапери. — Ні, не сапери, бо тоді ще не було в війську саперів, бодай так не називалися. — Інженери збудували міст. — Ні, не інженери, бо хтось один мусів виробити плян мосту. Про того одного нічого з історії не знаємо, може його й ніколи не було. Отже взагалі годі говорити про те, що Цезар збудував міст.

Роздроблюванням предмету на його складові частини тут щораз змінюється точку спору. Так само і в наведенім „розумуванні“ безіменного адвоката „Місіонаря“. Чи стаття про стигматизацію в „Місіонарі“ була редакційна чи ні, то коли „Місіонар“ її випечатав без ніяких редакційних застережень, то він погодився з нею, прийняв її за свою, отже відповідає за неї. Згадана нотка редакції „Ниви“ не мала на цілі, ані не могла, хочби й хотіла, скинути ту відповідальність з „Місіонаря“, тільки, як сказано, хотіла злагіднити удар, вказуючи на автора статті. Таке між людьми для куртуазії водиться, і ніякої неконсеквенції тут нема, навіть при тій нотці. А щодо того, що в тих роках, коли „Місіонар“ печатав статтю про Терезу Найман, був інший редактор, то це також нічого не значить для мого становища, бо редагування такого часопису, як „Місіонар“, має редакційну тяглість. Як тоді „Місіонар“ розписувався, так і тепер розписується про всякі чуда у світі, яких не має змоги перевірити ані в сотній частині остільки, оскільки міг би був перевірити стигматизаційні факти Насті Волошин. Колиж він при згадці про Настю Волошин разураз вентилував ошуканство, то тим він не тільки легкодушно скривдив Настю, але й на нас усіх, що стоїмо близько до Насті, кинув підозріння, що ніби ми даємо себе ошукувати і других ошукуємо. Ось це властива точка спору, а її не занулює ніяке софістичне „дертя піря“ таких адвокатів, як Й. К.

Далі пише Й. К.: „Доходимо до місця найважливішого і zarazом найтрагічнішого для о. Г. К. В „Н. Зорі“ з 1. IV. ц. р. написав я таке: „Справжня стигматизація без сумніву належить до явищ надприродних... Хіба, що автор під справжньою стигматизацію розуміє сам голий факт зра-
нення чи інші явища без огляду на їх природну чи надпри-

водну генезу, характер і ціль". „о. Г. К. на це так відповідає: „Думаю, що багатьох милить вираз „правдива стигматизація", бо собі уявляють, що в тому вже включається поняття надприродности стигматизації. Й. К. так і пише виразними словами: „Справжня стигматизація без сумніву належить до явищ надприродних".

„Отче Костельник! Чи Ваша „глибша" філософія потрафить збагнути таку сіреньку філософічну правду, як ось та: Інша річ, чи в висказі „справжня стигматизація" включається поняття надприродности стигматизації, а зовсім інша, чи справжня стигматизація фактично надприродна. Це дві зовсім інші речі, яких мішати не вільно. Я сказав тільки, що справжня стигматизація „де факто" наприродна. Чи я тим сказав, що у виразі „справжня стигматизація" вже включається поняття надприродности стигматизації? А Ви прецінь виразно мені це приписуєте. Якжеж? Цеж ігнорація найпримітивніших філософічних правд, або в найлучшому разі — безличність!"

Ой, укритий чоловіче Й. К., тільки не так гвалтовно і не так визиваючо! Знаю випадок, де атеїст обурювався на те, що його названо атеїстом — а то тому, що по його думці атеїст не той, що не вірить у Бога, а той, що не має вищих ідеалів (це дефініція проф. Jodl-a). Таке саме й Ваше обурення та розумування.

І в статті „Місіонаря" і в Вашій був ось такий nexus logicus: Стигматизація це божа, надприродна справа; а божу справу треба довго студіювати, щоб виявилось, чи вона дійсно божа; тим більше, що на тому полі бувають усякі й часті ошуканства („Місіонар"); а Ви тут додали: тим більше, що з поступом науки різні явища, що їх передтим уважали за надприродні, виявилися як природні. Це Ви навели як мотив, чому похваляєте „здержливість" „Місіонаря", а мені Ви закинули: „Рішення в справі правдивості і надприродного характеру чи інших дивних явищ уважає о. Г. К. за дуже легоньку справу". Значить, цілу доказову силу проти мене Ви черпали з надприродности стигматизації, виразно покликуючись на те, що „справжня стигматизація без сумніву належить до явищ надприродних". Це був софізм, бо я вів спір з „Місіонарем" виключно задля його відношення до факту стигматизації Насі Волошин, а не задля проблеми, чи стигматизація щось надприродне, або природне.

Щоб виказати цей Ваш софізм, я поставив розрізнення, що правдивість стигматизації належить до ряду фактів, які даються ствердити, а надприродність стигматизації це проблема, яку шойно треба вирішити. Тепержеж Ви, не могучи заперечити цього розрізнення, прозиваєте мене ігнорантом і безличним за те, що я посмів приписати Вам

Ваше становище, з якого Ви проти мене в першій своїй статті воювали! Чи це не є справжнє „торгування правдою“, „ігноранція“ і решта?

Nota bene, не уявляйте собі, що Ваші слова „хіба, що автор під справжньою стигматизацією розуміє голий факт зранення чи інші явища без огляду на їх природну причину, генезу, характер і ціль“ — мають тотожне значіння з моєю дефініцією справжньої стигматизації. Ви тут зовсім не виключаєте фалшивих, штучних типів стигматизації. Колиж Ви цей свій висказ протиставите своєму попередньому, де справжню стигматизацію вважаєте за надприродну, то з того вповні ясно виходить, що в поняттю „справжньої стигматизації“ по Вашому вже включується поняття надприродности. Отже докладно те саме, від чого тепер відхрещуєтеся і за що мене лаєте, що я це посмів Вам приписати. Якеж це негідне й немудре крутіство, а пишете так згори, що ніби Ви покликані мене навчати!

В невідомого чоловіка Й. К. дійсно „що крок, „ліпше“. Найвищий його „тріумф“ у полеміці зі мною в тому, що він виписує з моєї книжки про Настю Волошин ч. I ті місця, де я висказую своє переконання про надприродну причину стигматизації, і зіставляє ці мої слова з тими, де я писав, що при поняттю „справжня стигматизація“, коли нам іде про голий факт, покищо треба абстрагувати від проблеми, яка є причина стигматизації. Це кожний школярник легко зрозуміє, що ці два становища зовсім відмінні, одне глибше, друге плитше, та що вони зовсім не суперечать собі, але взаємно доповнюють себе. Нпр. при дефініції людини абстрагуємо від проблеми, чи людська душа безсмертна, чи ні, а обмежуємося на тих поняттях, що даються ствердити: „animal rationale“. Невже суперечить собі автор, що раз каже: людина це „animal rationale“, а другий раз: людина має безсмертну душу...?

Так і я зовсім не суперечу собі, коли тверджу, що причина справжньої стигматизації мусить бути надприродна, однак при дефініції справжньої стигматизації ми повинні обмежитися на фактичних даних, які даються ствердити. Авжеж те саме вкінці признав також Й. К.: причину стигматизації він вважає за надприродну, а на мене обурюється, що я написав, що він приймає, що в виразі „справжня стигматизація“ вже включується поняття надприродности стигматизації. Отже колиб я собі суперечив, то Й. К. так самісько. Якимжеж чудом Й. К. найшов суперечність у моїх словах? Ось як він пише: „Та йдім даліше до найвищої точки у виводах о. Г. К. На моє вище наведене твердження, що справжня стигматизація належить до явищ надприродних, відповідає: „А це зовсім не так! Правдива стигматизація це така, що виступає самсчинно, на тлі гли-

бокої побожности, вільна від усякого ошуканства та симуляції... А чи стигматизація взагалі щось надприродне, чи природне... це щойно проблема, яку зовсім не легко вирішити".

Це дійсно „найтрагічніше місце“, „найвища точка“ — в безглузких і безсоромних крутістьках письменника Й. К. Ані з „Місіонарем“, ані з Й. К. я не сперечався щодо надприродності стигматизації, бо ми тут згодні. Я вів спір про те, що належить до почаття „справжньої стигматизації“, і мої слова „а це не так“ на основі цілого попереднього і слідуєчого контексту зовсім виразно стоять на тій площині (що в понятті „справжньої стигматизації“ не включається поняття надприродності). А той „оборонець правди“ Й. К. безглуздо і безсоромно перекинув ті мої слова на площину, де ведеться спір про те, чи стигматизація щось надприродне, чи природне, і таким способом дійшов до того, що ніби я собі суперечу.

І які сочисті гльоси він додає до того свого „віскриття“! Прохаю читати: „Порівняймо тепер ті два зовсім противні погляди чи вискази одної людини, в одній і тій самій справі, під тим самим оглядом і в тім самім часі (1936—1937). А саме: В одному місці о. Костельник твердить, що стигматизаційні явища без сумніву чудесні і надприродні, а в другому місці на те саме моє твердження каже: „А це зовсім не так“ і т. д. Як це назвати? Чи це не зміна платформи відповідно до потреби; торгування правдою? Чи це не „медвежий танець“ на горячій блясі?

„Отче Костельник! Ви битий у всяких медіюнізмах (за такого бодай себе маєте). Можеб Ви попри „релігійний“ винайшли ще якийсь „льоґічний медіюнізм“ для пояснення деяких дивних явищ у льогіці Вашій та Вам подібних. Потрудіться, може якраз зробите переворот і зачнете нову еру“.

Хтож то є той замаскований Й. К., які його твори з царини льогіки, що він собі преюдикує право так глузувати з моїх льогічних праць?... Глупота і безличність „усе можуть“ і „на все мають право“ — особливо, коли виступають з укриття!

Ще про віру. Й. К. чваниться своєю вірою, і як звичайно, такого типу „надута величина“ узагальнює себе, пишучи про себе „ми“:

„А щоб наша віра не заржавіла, не бійтеся, Отче Костельник! Скорше чия інша заржавіє, бо заблизько до ржі присувається. Наша віра впродовж віків не ржавіла ніколи, а ржавіла — і то нераз чия інша.. І... „утінам фальзус ватес сім“!

Також тут Й. К. хитро перекидується на іншу площину, ніж я її був зачепив. Він хвалиться тою католицькою вірою, яка списана в книжках. Алеж та віра це заслуга

наших Отців, а не наша. Невже вистарчає вивчити ті правди віри і признавати їх? Зовсім ні! Ще треба засимілювати ту унасліджену віру зі своїм індивідуальним життям, сполучити віру з конкретною мораллю. Ось цю площину віри я мав на думці.

Отче (чи яка Ви там фігура) Й. К., якщо Ви так крутите з Богом, як крутите з людьми (а Христос каже: що ми людям зробили, те Йому зробили), то Ви звершений кандидат на тих, про котрих Христос сказав до апостолів: „І будуть вас переслідувати, думаючи, що службу роблять Богови“.

Я цього не вислав з пальця, але бачу дійсність. Скількиж то Настя Волошин і ще одна така особа натерпілися задля таких „надутих величин“, як Ви? Ви мені вичиєте підозріння, якими наділяють мене люди, що симпатизують з Вами. Та знайте, що я волю бути запідозрений з євангельським Нікодимом і Йосифом з Ариматеї, ніж надуватися з гордості з тими, що чваняться своєю вірою і судять Христа, „мняще службу приносити Богу“.

Ювілей душпастирської праці священника-громадянина

(Допис з Лемківщини)

Рідко кому з нас Господь дає таку ласку дочекатися піввікового ювілею свого високого священничого уряду. В повоеєнних часах ледви кількох священників-ювілятів найдеться в цілій нашій Галицькій Провінції. Саме наша Сяніцька-лемківська сторона мала честь відсвяткувати ювілей пятьдесятліття священства свого Достойного Сеніора, Впр. о. канон'ка Омеляна Константиновича, пароха Сянока. Впр. о. кан. О. Константинович походить з прастарого священничого роду. Уродився в Синевідську вижнім в році 1864. Свої студії покінчив в львівській єпархії. Майже сучасник Івана Франка, про якого розказує багато цікавих річей. По укінченню богословських студій в році 1887, одружився з бл. п. Євгенією Подлуською (померла в році 1926) і тогож року по свяченнях обіймає сотрудицтво в Сокалі. По зложенню катихитичного іспиту вже за рік одержує катихитиру в тому місті і на тім пості перебуває до року 1891. Опісля стає парохом в Торках до року 1897, а від того року душпастирює в Сяноці аж до нині, себто рівно 40 літ.

Тут у Сяноці розвинув наш Ювілят незвичайно живу і кипучу діяльність і то так на полі церковно-душпастирським, як і громадським. І так: виставив на місці старого парохіяльного дому нову прекрасну палату-приходство, поверховий дім, з приміщенням для сотрудиників і то головню своїми

делегата) — однак зайвий раз ствердила вона розріз між теорією і дійсністю, між замірами й успіхами, між гарними словами і конкретними ділами. В методах унійної праці щораз менше отвертості і простолінійності, яка ціхувала давніші конференції, скликувані папійним єпископом Познським. Дискусія на болючі теми щораз більше небажана. Унійний запал у старших робітників звільна погасає і переходить супроти зовнішнього натиску обставин у звичайну „благонадьяжність“. Бородатих конвертитів, які покидали табір незєдинених і переходили на унію, щораз менше. І якби не дивитися на цей, в багатьох випадках маловартісний прибуток, всеж такі саме явище непотішне. Представники східнього обряду на колишніх унійних теренах Волині, Підляшша і Полісся це властиво бородаті Ісусовці і їх многонадійний приріст, який виходить з дубенської Духовної Семинарії. Приріст цей покищо невеличкий, але певний. Унійна праця серед Українців та Білорусинів має польський характер. Діти побирають науку релігії в школах по польськи, проповідництво і катихизація по уніятських церквах ведеться в російській або польській, рідко в українській чи білоруській мові.

Серед таких обставин неначе бальсам на зболілі рани подіпала нова інструкція Східньої Конгрегації з дня 27. V. 1937, яку за попередньою згодою польського єпископату (на ехаристійнім зїзді в Познані) відчитано і проаналізовано в рефераті о. Мистковського (Варшава) п. з. Правне положення византійсько-слов'янського обряду в Польщі“. Ця інструкція після відомої попередньої інструкції з 1929 р. означає великий крок вперед в нормуванню унійної праці під юрисдикцією латинського єпископату. Вона зазначає, що доки не буде осібної східньої єпархії, праця місійна остає під юрисдикцією латинських єпископів, які мають покликати у своїх дієцезіях осібних генеральних вікаріїв зглядно офіційлв східнього обряду для кермовання унійною акцією. Унійна парохія повстає там, де знайдеться принайменше 100 осіб. Менша скількість вірних становить т. зв. східню станицю (Statio Orientalis). Її може обслуговувати сталий місійний священник або доривочно спроваджуваний латинським душпастирем. Вивінування місійних священників становлять складки. Латинські священники мають високо цінити унійну працю, голосити унійні проповіді, робити зїзди, пропагувати унійну ідею в пресі. Латинські Ординарії, що в їх дієцезіях шириться унія, будуть здавати щороку звіт з унійної праці на осібнім зїзді в нунціатурі у Варшаві. Місійне духовенство буде рекрутуватися з вихованків папської Семинарії в Дубні і законників східнього обряду (Єзуїтів, Редемптористів, Бенедиктинів, Домініканів, Маріанів, Облатів, Салезіянів, Трапїстів, Цистерсів). Священники, що повертають з православної

Церкви до унії, відбудуть чотиромісячний курс для конвертитів в Луцьку. В голошенню божого слова належить послугуватися мовою вірних. Ось головніші точки нової інструкції, яка незадовго буде проголошена на місійних теренах латинськими єпископами в їх єпархіяльних органах. Іменно остання точка буде великою заковикою для польських єпископів, що в справі навчання катихизму в школі ішли супроти натиску уряду по лінії найменшого опору і не брали в оборону духовників, що вели науку катихизму в матірній українській або білоруській мові.

Вертаючись до перебігу конференції, належить зазначити, що на її програму складалася, крім інавгурації, привітів і вступних формальностей, вісім рефератів переважно теоретичних. Першого дня відчитано два реферати рано і два пополудни. Перший реферат єп. Пшездзєського про Фльорентійську унію мав на цілі заактивізувати близьке п'ятсотліття фльорентійського собору для поширення унійної ідеї в Польщі. Другий реферат о. Урбана пз. „Польщення православної Церкви“ дав аналізу цього явища в православної Церкви. Референт поставився до проявів польщення Літургії і навчання катихизму в польській мові негативно, іменно з огляду на інтереси католицької Церкви й унійної акції та підкреслив, що форсування політичних інтересів в православної Церкви ослаблює релігійність народу і пособляє зростови комунізму. Третій з черги реферат о. Мистковського пз. „Правне положення византійсько-слов'янського обряду в Польщі“ був цікавий з огляду на нову інструкцію Східної Конгрегації щодо унійної праці в межах Польщі. Четвертий реферат о. Доната Новицького п.з. „Католицька Акція в унійних парохіях на кресах“ викликав велике здивування серед учасників непольської народности. Референт про Католицьку Акцію нічого не міг сказати. Зате говорив про труднощі в унійній праці в парохіях на Поліссю та захвалював свою методи унійної праці, яку опер виключно на польській культурі, бо російська чи українська мова і культура не були б милі державним чинникам і викликали б з їх сторони перешкоди. В часі свого реферату о. Новицький пустив в обіг кілька світлин з своєї парохії в Тороканях, де бачили ми кілька груп студентів і студенток, висланих цим унійним душпастирем до польських інтернатів і вихованих там на майбутню еліту уніятської Церкви. На жаль, еліта ця, відірвана від рідного пня, стане тільки помістом до скорішого латинщення унії на Поліссю. Слушно замітив в дискусії над цим рефератом о. Урбан, що належало б інтелігентну унійну еліту виховувати не в латинських, а в уніятських інтернатах, які давали б запоруку, що цей цінний приріст не пропаде для унії. Захвалювані о. Новицьким методи унійної праці викликали спротив українських

і білоруських учасників з'їзду. В дискусії, яку ізза браку часу відложено на другий день, перший забрав голос о. Др. Ішак, виказуючи незгідність лінії о. Новицького з останньою римською інструкцією та з резолюціями давніших пінських конференцій. Колиж все таки два польські дискусанти (о. Нехай з Люблина і о. Мистковський з Варшави) взяли в оборону о. Новицького та стали говорити на тему лояльності, якої світська власть має право домагатися, дістали належну відправу від о. ректора Сліпого, який у річевій і гідно видержаній промові повчив своїх передбесідників, що лояльність на касує природних прав польського горожанина іншої народности та що давній досвід самих Поляків під Москвою і Прусами (Вжесьня) повинен був навчити їх толеранції супроти інших народностей. Також етичні засади обов'язують католиків. Питання, що Христос каже на таку національну виключність, є найбільш рішаче. З Білорусинів забрав голос унійний душпастир о. Оношко, який підкреслив, що ні польська конституція ні конкордат з Ап. Престолом не забороняють учити релігії дітей непольської народности в їх матірній мові.

Другий день конференції виповнили реферати о. Воронєцького про святих незєдиненої Церкви, о. Лаского, ректора альбертинської колегії Ісусовців, про Веляміна Рутського, о. Домбровського, ректора дубенської Духовної Семинарії про унійну працю за границею та о. ректора Сліпого про унійну працю за останнє 50-ліття. Час позволяв перевести дискусію тільки над двома ранішніми рефератами, з яких більше зацікавлення викликала справа почитання святих незєдиненої Церкви. Референт о. Воронєцький, признаючи прикмети святости багатьом святым поза католицькою Церквою, взяв під увагу тільки святих російської Церкви, а з українських святих тільки угодників домонгольської доби (св. Ольга, Володимир, Борис і Гліб, Антоній і Теодосій Печерські). Цю люку доповнив в дискусії о. Др. Ішак, вказуючи на святих київської Церкви, яких життя і подвиги описані в Патериконі Сильвестра Косова, та Четь-Мінеї Дмитра Тупталенка Ростівського, що й сам є почитаний як святий. Інтересне те, що унійська Церква признала тільки святих домонгольської доби, руководячися традицією, що початки християнства на Руси мали свою лучність з Римом, а львівський єпископ, опісля митрополит Атанасій Шептицький, переводячи при допоміж римської комісії цензуру літургічних книг, видаваних львівською Ставропігією, казав вичеркнути інших святих, переважно московських. Також порушена була в дискусії kwestія, чи моральна святість яку дають незєдиненій Церкві їх святі, вистарчає до правдивости цієї Церкви або становить ноту святости. На це питання треба після католицьких богословів відповісти негативно.

Помітне зражіння викликав реферат о. ректора Сліпого про унійну працю на Заході за останнє 50 ліття. Референт підкреслив еволюцію унійної думки на Заході в папських енцикліках і богословських школах від перецінювання латинського обряду, як *ritus securior*, до признання рівнорядности всіх обрядів, від легковаження незєдиненого Сходу до поручення студіювати його по всіх католицьких Семинаріях й Академіях в останній енцикліці „*Rerum Orientalium*“ з 1929 р.

При кінці предложила учасникам Зїзду вибрана *ad hoc* комісія такі резолюції до одобрення:

1. Шеста пінська конференція постановляє прямувати до того, щоби 500-ліття Фльорентійської унії святковано в цілій Польщі.

2. Шеста пінська конференція постановляє зложити подяку пленарній конференції єпископів Польщі за її ухвалу з 24 серпня в справі приготування до торжественного ювілею 500-ліття Фльорентійської унії та рівночасно просить, щоби в короткім часі покликано спеціальну комісію, зложену з представників обох обрядів, яка устійнила б час і спосіб зорганізування ювілейного свята.

3. Шеста пінська конференція пропонує розпочати приготування до згаданої урочистости в цілій Польщі 5 червня, як у дні Зіслання св. Духа.

4. Шеста пінська конференція висказує свою радість з приводу цьогорічного Зїзду *Pro Oriente Christiano* в Римі у справі покликання Міжнародньої Ради такої самої назви і сподіється, що представники всіх католицьких народностей в Польщі будуть покликані до названої Ради.

5. Шеста пінська конференція висказує побажання, щоби видано у формі окремих брошур реферати єпископа Пшездзєцького про Фльорентійську унію і о. Урбана про положення православної Церкви та можливо поширено їх серед православних.

6. Шеста пінська конференція просить церковну владу розпочати вступні кроки до беатифікації ревного ширителя унії Йосифа Рутського в 300-ліття його смерті.

7. Шеста пінська конференція пропонує, щоби на будуче унійні конференції відбувалися що 4 роки в Пінську, а в міжчасі в інших містах Польщі, після вибору Преосвящених Єпископів.

Третього дня мала закінчитися конференція торжественним богослуженням у східнім обряді. Воно однак відпало ізза відсутности єпископа Миколи Чарнецького, який прислав привітну телеграму з Бельгії. Також ніхто з наших ОО. Редemptористів, що мають в Ковлі свою станицю, не приїхав на пінську конференцію. З нашого духовенства взяли в конференції участь представники Богословської Академії і Бо-

госл. Наук. Товариства зі Львова (о. ректор Сліпий, о. Др. Ішак, о. Фурикевич), чотири ОО. Василияни (о. Скрутень, о. Теодорович, о. Пушкарський, о. Дацишин) та три ОО. Студити, що працюють у сідлецькій і пінській епархії.

Учасники зїзду, яких було около 80, розїхалися з переконанням, що найближчого року відбудеться унійна конференція у Седльцах або Луцьку.

A.

A vicino disce!

В останніх часах появилось багато католицьких публікацій і книжок про суспільне питання. Деякі з них це поважні студії, що самі собою підкреслюють вагу порушеної справи. На одну з них хочу звернути особливішу увагу.

Накладом книгарні св. Войтіха в Познані вийшла ще в 1932 р. книжка: „Суспільний католицизм“ пера звісного католицького польського соціолога о. др. Антона Рошковського. Є це коротка історія католицького суспільного руху в цілому світі, а зокрема в Польщі.

Заінтересовання суспільним питанням проявляється серед польських католицьких кругів щойно при кінці 19 століття, по появі Енцикліки: „*Reverum Novarum*“.

Початок зробила Познаньщина під впливом назріваючого в Німеччині суспільного католицизму і участі в ньому німецького духовенства. Таксамо як в Німеччині стає польське духовенство в Познаньщині на чолі католицького суспільного руху. За їх почином починає виходити в Познані в 1902 р. двотижневик „*Ruch chrześcijański-społeczny*“. На чолі редакції стає о. др. Ціммерман, пізніше широко звісний професор католицької соціології на краківському університеті. Цей двотижневик виходив вісім літ, до часу переходу о. др. Ціммермана на катедру до Кракова. Двотижневик призначений був для інтелігенції і мав бути дорадником і помічником в практичній суспільній праці. Він зєднав собі широкий круг співробітників з цілої Польщі. Коли перестав виходити, показалося, що він добре утримував католицьку соціальну організацію в Познаньщині, бо колишні співробітники ні на мить не заперестали початого діла, а самі власним почином почали видавати численні брошури на актуальні суспільні питання.

В Галичині на заході піонером суспільного питання був видаваний Єзуїтами в Кракові „*Przegląd Powszechny*“.

З приходом до Кракова о. др. Ціммермана на катедру католицької соціології, яку він займав через 15 літ, дуже скріпився католицько-соціальний рух. Широкі круги латин-

ського духовенства і світської католицької інтелігенції спільно заінтересувалися соціальними питаннями, чого доказом була щораз обильніша література з цієї області.

В т. з. Конгресівці почався католицько-суспільний рух в початках двадцятого століття. Започаткувала цей рух „Бібліотека християнських творів“ під проводом о. др. Хелміцького в Варшаві. Друковано там оригінальні праці польських і переклади європейських чільних католицьких суспільників. Згодом почав виходити в Варшаві католицький суспільний журнал „Przegląd Katolicki“, а відтак ще один „Rola“.

На перше місце вибивається „Ateneum Kapłańskie“, видаване о. др. А. Шиманським при співпраці учительського збору Духовної Семинарії в Влоцлавку.

В 1907 р. відбуваються у Варшаві перші курси католицької соціології. Від них датується вже ширше зацікавлення суспільним питанням широких кругів католицької інтелігенції, чого доказом були щораз численніші твори світських католиків з області соціології.

Немало причинилася до розбудження зацікавлення соціальним питанням катедра католицької соціології, яку основано в Петрограді при тамошній католицькій Духовній Академії.

В повоєнній Польщі католицький суспільний рух набирає великого розмаху. У всіх духовних дієцезальних семінаріях заведено постійні виклади суспільних наук. Особливо ж основання католицького університету в Люблині причиняється до поглиблення суспільно-католицького руху.

Економічна секція правничого віділу на цьому університеті випустила вже цілі катри не лише духовних, але і світських інтелігентів в католицько-суспільному світогляді. Створення особної католицько-суспільної секції у видавництвах люблінського університету уможливило научну працю професорам і студентам. Слухачі люблінського університету оснували товариство „Odrodzenie“, яке переовсім організує католицько-суспільні тижні (на наших землях воно веде час до часу менше славно, нехристиянську роботу), на яких збирається католицька інтелігенція з цілої Польщі. Методи праці тих курсів є такі самі як французьких. Звіти з тих курсів видають друком. Тими курсами в останньому часі почала цікавитися вже заграниця і висилає на них свої делегації. Мабуть була раз на них і наша делегація.

Поважну роль в розвитку суспільної католицької ідеології сповняє Towarzystwo wiedzy chrześcijańskiej при католицькій університеті в Люблині. Осередком суспільно-католицької акції в Люблині є катедра суспільних наук, яку веде о. др. А. Шиманський. Його можна сміло вважати

за головного представника ідеології суспільного католицизму в Польщі. Звід його пера вийшов вже цілий ряд праць з області соціології. На особлившу увагу заслуговує його праця: „Суспільне питання“, яка є змістовним представленням основних засад суспільного католицизму і є дуже добрим підручником до студій. Катедри університетів у Львові і Вільні також немало причиняються до поширювання ідеології суспільного католицизму, не лише серед студентів богослов'я, але й світських факультетів. Генеральний Інститут Католицької Акції і зв'язані з ним установи також солідно розробляють і поглиблюють серед вірних ідеологію суспільного католицизму.

В Познані за почином кардинала Гльонва повстала вища Католицька Суспільна Школа під управою о. пр. Е. Козловського. Вона цього року дістала стаж високої школи. Її студенти мають реалізувати ідеологію суспільного католицизму по католицьких суспільницьких організаціях.

Накінєць треба зазначити, що між визначними робітниками на області суспільного католицизму в Польщі є кардинал Гльонд і два єпископи, Преосв. Кубіна і Преосв. Адамський. Це знані письменники і практичні робітники на цьому полі.

З цього короткого огляду бачимо, як широко розгорнулася праця суспільного католицизму у наших сусідів.

З черги треба би поставити питання: а що в нас досі зроблено? Відповідь на таке питання мусіла би бути широка, вона переростає рямці одної статті. Покищо хай кожний з ласкавих читачів постарасться відповісти сам на це питання.

Як рефлексія насуваються слова св. Ап. Павла: „Глядіть отже, якби вам обережно ходити, не як немудрі, а як мудрі, користаючи добре з часу, бо дні є лукаві“. (Еф 5,15).

Справді — время лете! Уважайте!

Ми на пограниччю чи на грані двох світів. За Збручем царство сатани. У нас на західних землях 75% малоземельного або зовсім безземельного селянства, брак всяких за робітків по фабриках і в ремеслі. А наслідок, нечувана нужда та злидні селянства, яке становить звиж 80% нашого народу. Отже є над чим задуматися. Не вільно казати: „моя хата з краю“. Наше духовенство мусить взяти активну участь в соціальній праці, так як наше передвоєнне духовенство брало провідну й активну участь у всякій потребі і в усякій культурній, економічній та політичній національній роботі. Те саме мусить бути і в нинішні важкі часи, лише що тепер треба основно підготувитися до праці, бо імпровізація тут ні причому. На сю працю не вільно нам тратити ні хвилинки дорогого часу, бо ця втрата може на нас помститися страшно.

О. Ч. Я.

Українці на XVI. Міжнародньому Конгресі „Pax Romana“

Вже від кількох літ Т-во Українських Студентів Католиків „Обнова“ бере живу участь в конгресах міжнародньої католицької організації для студіюючої молоді „Pax Romana“ і сама ця стаття має на меті познакомити загаль нашого духовенства, чим є ця організація „Pax Romana“, яку ролю вона відіграє в міжнародньому студентському життю, яке становище в ній українських студентів католиків, а зокрема подати опис останнього конгресу, що відбувся цього року в Парижі.

Народження центральної організації для католицького студентства цілої земської кулі припадає на 1921. р. Був то час, коли в Зах. Європі притихли гармати, а знеможені війною народи почали братися до нового життя, відновлювати те, що знищила жорстока війна та відроджувати культурне життя, що його — як здавалося — похоронило воєнне лихоліття.

Хоч у тому часі війна формально закінчилася, то все ж таки покинений та вимушений мир не потрапив загоїти тих ран, що їх вона накоїла: лишилася в душах народів ненависть, ворогування, гнів та лютість до ворогів. Культурні звязки були пірвані, а християнська любов надшарпана. І тоді саме вимагає пекуча потреба відновити весь світ в дусі християнської любови, яка, шануючи права одиниці і народів, уміє також збудити в них великодушність у відношенні до свого противника. Щоб це могло статися, треба було зближення поміж народами. А в розсвареному тодішньому світі тільки католицький світогляд був тим елементом, що єднає всі народи.

Виходячи із того заложення, три держави, що підчас світової війни були невинними: Іспанія, Голландія і Швейцарія — дають початок до заснування федерації католицьких студентських організацій, якої осідком став Фрайбург у Швейцарії. До цієї організації приступили вже в короткому часі студентські католицькі товариства інших народів, а папа Бенедикт XV дає їй своє апостольське благословення.

Першою думкою молодої організації, думкою, що природно виливалася з тодішнього положення в Європі, було зблизити молоду католицьку інтелігенцію, що була так сильно розбита через противенства політичної, культурної та економічної натури. Всеж таки цю інтелігенцію єднала одна віра в Христа та бажання Йому служити.

Та з часом, продовж свого кільканадцятилітнього існування та діяння „Pax Romana“ перейшла велику еволюцію. Впливали на неї нові кличі, новий модерний спосіб орга-

нізацій, проголошення Католическої Акції для світських людей, передусім інтелігентів, та цілий ряд інших проблем, під впливом яких „Pax Romana“ поширила свій засяг ділання та змодифікувала його. На перший плян в праці „Pax Romana“ висувається велике завдання: приготувати студіюючу молодь до провідної ролі, що її має вона здійснити у світському апостольстві Христової Церкви, в дальшому починають інтересувати організацію проблеми чисто студентського, професійного життя, як захоронити студентську молодь перед впливами ліберальних університетів. Ще дальше найшлася організація перед важливою проблемою, як боротися проти загрози комуністичних теорій, що в застрашуючий спосіб почали опановувати університетські центри. Опісля виринули незвичайні окомпліковані національні проблеми, в кінці суспільно-економічне питання, криза та безробіття молодшої інтелігенції. Все те речі, що є вислідом та жахливим посівом світової війни, речі, що їх не розв'язали ні війна ні мир, речі, що мусять вести до цілого ряду конфліктів і потрясень, доки вони не будуть вирішені по думці Христової любові та справедливості.

І ось тут конечною є співпраця цілого католицького світа, а між іншим молодшої студіюючої молоді, що має в майбутньому зайняти провідні місця в своєму народі. Щоб ця молодь доросла до свого завдання та могла як слід з того вивязатися, мусить відповідно поширити свою освіту та виховання в ділянці релігійній, християнсько-філософській, соціально-економічній та професійній; це безумовно велика, відповідальна та незвичайно трудна праця, та вона конечно для кожного, що сьогодні хоче звати себе християнином. І тут у цих проблемах, у цій праці „Pax Romana“ стала світовим осередком для католицької студіюючої молоді, бажаючи прийти з поміччю ріжним національним організаціям. Через те й престиж „Pax Romana“ зріс незвичайно. Донедавна вона організувала тільки краї з перевагою католицького населення. Сьогодні членами її є також краї, де більшість населення протестантська або і православна. Ще недавно організаційна сітка находилася тільки в Європі; сьогодні має „Pax Romana“ свої клітини в усіх частинах світа, Америці, Африці, Азії, Австралії та в ріжних місійних теренах. Через цей зовнішній ріст стала праця „Pax Romana“ більш конструктивною і практичною, більше пристосованою до потреб національних організацій, що її творить. Найкраще свідчить про це факт, що в її склад входить під цю пору 42 національних організацій, а про сферу ділання говорять вимовно підсекретаріати, в яких ведеться безпосередня праця; це підсекретаріати: місійний, студенток, пресовий, соціальний, медичний, фармацевтичний, правничий, літературний та для справ Сходу — Pro Oriente. Цен-

національної свідомості мас, годі переходити до порядку над такими справами, як: проповідь, навчання релігії в школі і релігійна література у рідній мові вірних, а перш за все рідне духовенство, віддане цілим серцем народови, серед якого працює. Проповідь чи навчання релігії у рідній мові парохіян це хіба не є ніякою нелюдячністю супроти держави, і тому національний момент належить впустити цілою струєю до унійної акції, якщо хочемо, щоби вона росла і розвивалася. Великою перепорою в розвитку унійної акції є даліше досі ще неполаднана справа юрисдикції, себто її найвищого церковного центру на місці. Унійна акція і досі не має свого власного єпископа з повнотою церковної юрисдикції, а тільки візитатора, бо на самостійного єпископа, мимо постійних старань Ап. Престолу, рішальні урядові чинники не хочуть згодитися. Крім цих є ще й інші, дрібніші причини, які спиняють розвиток такого конечного і такого спасенного діла, яким є церковне зєдинення.

Перейдемо найголовніші постанови інструкції Ап. Престолу, так, як їх подає варшавський „Przegląd Katolicki“. Ось вони:

1. Пропаганда ідеї повороту до католицької Церкви відлучених від неї братів повинна бути закрісна на дуже широку скалю і має втягати до неї не тільки уми, але й серця. Інструкція поручає уживати новітніх засобів пропаганди і поборювати безпосередньо блуди й уперення православних при помочі слова і письма. Харитативної діяльності не треба обмежувати лиш до католиків, але огортати нею всіх потребуєчих помочі. При цій нагоді рішено теж дуже важну справу: чи католицькі священники, числячися з опінією вірних, можуть удержувати товариські взаємини з православними духовними? Інструкція каже, що розумне товаришування не є заборонене, навпаки, в сучасних умовах воно навіть поручається.

2. Належить творити парохії, підчинені латинській єпархії, оскільки на майбутнє Ап. Престол інакше справи не унормує. Якщо на території проєктованої парохії є дуже мало вірних (нижче 100 осіб), то треба будувати бодай каплицю, до якої, для сповнювання духовних послуг, доїздив би час від часу душпастир східного обряду. Якщо каплиці не можна збудувати, то в найближчій латинській костелі один віктар повинен бути призначений на відправу богослужень у східнім обряді.

3. Східні обряди і обряд латинський однаково узнавані і трактовані в католицькій Церкві, тому не вільно легковажити східніх обрядів і намовляти православних, щоби вони приймали виключно латинський обряд (підкр. наше). Бо не йде про те, щоби православні переходили виключно на латинський обряд, але щоби ставали правдивими й добрими католиками і такими

лишалися рівнож і на майбутнє. Всі католицькі духовні повинні високо цінити східні обряди і виявляти це у відповіднім місці і часі (підкр. наше)

4. Душпастирській праці мають посвятитися передусім ті священики, які скінчили Східню Папську Семинарію в Дубні. Однак інструкція, беручи під увагу заслуги монашого духовенства в поширюванні унії, доволі багато місця присвячує мужеським і жіночим монашим чинам обох обрядів. Співпрацю тих монаших чинів треба радо приймати і користати з неї. Під цим оглядом дає інструкція латинським єпископам чималі уповажнення, зарезервовані давніше Апост. Престолами.

5. Православних духовних належить обережно приймати до римокатолицької Церкви, придержуючись точно вказівок інструкції з дня 26. травня 1929 р. Кождий духовник, що покинув православне віроісповідання, повинен бодай через 4 місяці ходити в Луцьку на курси, звані „Cursus pro reformatando ac instruendo Clero e schismate converso“. По скінченню цього курсу шойно тоді буде допущений до повнення душпастирських обов'язків, коли дасть докази, що має духа правдивої віри, побожності, науки, привязання до римокатолицької Церкви і відповідну підготову до обняття повіреного собі уряду.

6. При навчанні правди віри в проповідях і катихизаціях належить послуговуватися такою мовою, якої уживає місцеве населення. Так само мається справа з книжками і різнородними письмами, необхідними при навчанні правди віри (підкр. наше). Душпастирі й унійні працівники мають при тому оминати всего того, що має вид національних чи політичних спорів.

7. Те, що має латинський обряд, а що на випадок введення і практикування католиками східнього обряду може зміцнити почуття єдності і вєднати для душ більше Божої ласки, треба розумно (второпно) поручати і практично переводити:

а) богослуження на честь Прсв. Евхаристії і Прсв. Серця Христового, зберігаючи при тому обряди, уживані в різних східних обрядах;

б) основувати братства, як нпр.: Прсв. Евхаристії, Християнської Науки, Матери Божої Неустанної Помочі;

в) вияснювати й плекати синівську любов до Апост. Престола, яка окружує однаковою опікою всіх католиків без огляду на обряд.

8. Католики обох обрядів мають щораз краще розуміти ідею католицької єдності. На цю тему повинно духовенство в означених відступах часу голосити добре оброб-

лені проповіді, а католицькі часописи повинні помішувати статті, розвідки, звіти і нотатки. Повинні як найскорше повстати товариства духовних і світських, що мали б завдання студіювати справи єдності Церков і її боронити. Так само дуже побажані конференції, унійні зїзди та взаїмна допомога й участь в церковних торжествах обох обрядів, а передусім належить молити милосерного Бога, „ut fiat unum ovile et unus Pastor“.

Це найголовніші постанови найновішої інструкції Ап. Престола в унійній справі. Чи найде польська латинська єрархія, що кермує цілою справою і несе за неї відповідальність, стільки відваги, щоби податися перед криком просякнутих національним шовінізмом польських католиків, і стільки апостольської ревности, щоби справу церковної унії на східних окраїнах польської держави потрактувати так серйозно і так по католицьки, як її поручає Апостольський Престол, — покаже недалеко майбутність.

X.

о. О. Кайм

Рятуймо сільських дівчат у місті

Усі знаємо, що нині голод і нужда виганяють українську молодь з села до міста. Ідуть до міста хлопці, ідуть дівчата і місто мусить дати їм прожиток і заробіток. Інакше й не може бути, коли держави позамикали свої границі, і кажуть, що кожна сама собі повинна вистарчати.

Для нас Українців це тим відрадне явище, що напливає український елемент до міст. Воно кажеється, здобуваємо міста. Може ці наші „ненаші“ міста х ч трохи наберуть українського характеру. Та коби! А може навпаки? Бо з цією напливаючою молодю із сіл д'ються у місті страховиті речі. Вона там просто загигає, деморалізується, або чужинці використовують її для своїх цілей.

Хлопці у місті шукають заняття у ремісничих варстатах, крамницях, м'ясарнях, пекарнях або як щоденні зарібники при різних важких, і малозаробітних роботах. Якщо вони меткіші, свідсміші і попадуть у своє товариство, якось дають собі раду і не пропадуть у місті. Зате сільські дівчата ідуть до міста виключно на службу по різних заможніших домах. А що заможніші дома виключно жидівські, то по жидах служить їх найбільше. І саме над долею цих нещасних служниць хочу зупинитися.

Найперше треба знати, що ці дівчата-служниці у місті вирікаються української мови. Вони тут цю мову так шкалюють, аж соромом бе по лиці слухати. Ці служниці теж

масово переходять на латинський обряд і вирікаються своєї нації. Цеж кожний о. парох дуже добре знає, бо щораз дістає урядові письма з різних міст, що там а там, та а та Марина Сліпак змінила обряд. Частенько буває, що наша Євка пошукала собі у місті якогось безробітного „пана“, Яська чи Франка, поберуться разом, покрутяться кілька місяців по місті, і вкінці Євка тягне його до свого рідного села під батьківську стріху, і тут доперва починається дійсне пекло. А вже на денному порядку такі річі, що який такий батярчук під обіцянку женячки вимантить від бідної дівчини кєрваво запрацьовачий гріш, і зникає в місті.

Та ще більшим нещастям, це те, що сільські дівчата у місті без опіки й проводу, заражені міським шумовинням, кидаються в багно розпусти. Весь свій заробіток витрачують на тандитні, модні строї і прикраси, волочаться зі всякого роду міською батярнею і на видних місцях так поведуться по простацьки, аж черепом очі стають. Статистика неправого ложа дітей по містах приносить застрашуючу цифру. У ній напевно найбільший процент, це будуть діти українських служниць. А скільки тайних модних убивств, про які ніхто не дізнається! Тому що дівчата переважно служать по жидах, є, на сором нашої нації, багато неправих дітей від жидів. Це дуже жакхливе, але й правдиве. Бо ці служниці з села дуже несвідомі, як маса глини, яку у місті допче ногами, хто хоче. Знаю такі случаї, де дівчині радили покинути службу у жида, та вона вже навчилася жидівської мови, звичаїв і так зжилася з жидами, що не хотіла їх покинути, хоч траплялося місце в інтелігентному християнсько-релігійному домі. Бо в домі жида свобода, на вулиці розпуста, а тут сказали б, так не можна. Одного хлопчика жидівської служниці учив я у школі, що радше подобав на жидка. Про божницю і жидівський ритуал він знав більше, як про церкву. А скільки між такими служницями різних хоріб, скільки самогубств, скільки страшного визиску, скільки дівчат пропадає не знати де, а скільки їх конає по шпиталях, або просто на вулиці.

Отож найвища пора звнятися цими нещасними служницями. Вже появлялися у пресі голоси, щоби стримати цей наплив сільських дівчат до міста, та це ніщо не помагає. Навіть з заможніших домів вириваються дівчата до міста, бо там на службі, по модному „на посаді“, можна й капелюха на голову нарядити, і свобода гей свобода. Давай змислам волю, скільки завгодно. І замість доробитися якогось гроша, та поліпшити свою долю, стратить гріш, занапастить душу, а вкінці змаргає своє тіло, і в цвіті життя лягає конати на смітнику.

Треба творити по містах товариства слуг. Таке товариство вже існує у Львові, але горстка об'єднаних там

члениць це покищо капля в морі. А по менших містах то й зовсім нема жадної організації слуг. Хоч їх і в малому містечку буде по жидях сотня, дві. Таке товариство мусіло б повести освідмлюючу працю серед слуг, переводити їх реєстрацію, гуртувати у церковні брацтва, підшукувати відповідні заняття, та нести духову й матеріальну поміч у кожній потребі.

Цєю організацією слуг повинні зайнятися українські культурно-освітні установи по містах, а в першу чергу таки місцевий о. парох. Та ж ці слуги, це теж тепер його парохіяни. Та ж часто буває, що така служниця-парохіянка захорує важко, і обов'язком пароха було б навідатися до неї з Найсв. Тайнами. Дарма, але треба й між жидівськими хатами шукати за своїми овечками. Та ж ці служниці суботу святкують, а в неділю важко працюють, навіть до церкви не ходять.

Ясна річ, що започаткувати таку організацію слуг, це може найтяжча справа. Бо служниці у місті це вже „панночки на посаді“. і саме ця фальшива гордість і стид, є найбільшою запорою організації. В одному містечку пів року заохочував я дівчат до такої організації, і проповіді відповідні голосив, і промовляв, і не вдалося товариства заснувати. Та коли б був ще пів року там побув, таки був би напевно зорганізував. Бо за той час я вже пізнав ближче невеличкий гурток старших, поважніших слуг, і через них обчислив, скільки є служниць у місті, у кого заняті, яка їх заробітна платня, крім цього спам'ятав одну служницю, щоби не їхала з жидами до Палестини, одну хору служницю висповідав перед смертю в жидівському домі, та попав до одної ліп'янки жидівської факторки, де застав цілий гарем сільських дівчат, що просто дусилися в задусі. Якщо факторка напирала кожній служби, то нали платити жидівці по 10 золотих факторного.

Це, як на початок, вже велика підготовка, і орієнтація для дальшої праці. Опісля треба заохочувати дівчат до частішої св. Сповіді, оснувати окреме брацтво дівчат, відтак статутове товариство, зі сходами, відчитами, порадами, курсами, щадничими касами, допомоговими фондами, тощо.

Ось наближаються свята Різдва Христового. Можна для служниць приладити спільну Святочну Вечеру, япинку (бо в таку хвилину кожна дівчина прагне вирватися з жидівського, чи іншого чужого дому), і започаткувати діяльність. Доперва тоді побачимо, яка вдячна праця на цьому запущеному, нужденному загоні народньої і церковної ниви, скільки помочі можна принести цим нещасним жидівським раб'ям, скільки душ можна врятувати і для Бога, і для української нації. Тоді й характер наших міст прибере трошки інакший характер. Не одні громадянські

пити. Книжка ділиться на чотири основні частини, а саме: 1) Виховання — нелегка справа. — 2) Як позбутися дитячих хиб? (зарозумілості, лінивства, брехливості і інших діточих модерних хиб). 3) Природні засоби виховання (Про карі для дітей) і 4) Релігійні виховні засоби. Книжечка кінчиться ще уступом: „Діти, це Божа Благодать“, в якому автор виступає проти тих родичів, що хочуть число дітей поменшити, а тимчасом „діти це божа ласка!“

Книжка видана чепурно, з гарною обгорткою на дуже доброму папері і може лише рекламу зробити друкарні ОО. Василян. Переклад мгр. Ярослава Чуми зрячковий.

в. Юліян Дзерович.

Oratio secundum diarium Ioannis de Cronstadt: „Mea vita in Christo“. Dissertatio, quam ad Doctoris gradum obtinendum in Romano Pontificio Instituto Orientali conscripsit Stanislaus Hlak. — Vilnae 1937. ст. 44, 16°.

Атлант Зединення Йосиф Велямин Рутський митрополит Київський й усієї Руси — України. Ювілейна збірка у триста ліття смерті 1637—1937. — Перемишль 1937. Накладом „Научного Товариства богословів Українсько-католицької Духовної Семинарії“. Ст. 72, 8°, Ціна 1 зол.

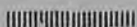
На зміст збірки зложилися:

Уляна Кравченко: На 300-ліття смерті Митрополита Йосипа Велямина Рутського. *Іван Тетерка:* Митрополит Йосиф Велямин Рутський. *о. крл. Василь Гриник:* Рутський — Дороговказ Українців-католиків. — Заповіт Митр Рутського (переклад). — *Уляна Кравченко:* Заповіт Митр. Й. В. Рутського.

Софія Парфанович: **Ціна життя.** Нариси. Львів 1937. ст. 250, 16°. Ціна 3 зол.

о. Др. Лев Глинка: **Родина і держава в світлі католицької науки.** (Відбитка з „Дзвонів“). Львів 1936. ст. 21, 8°.

Теоділь Коструба: **Пресвята Богородиця Цариця України.** У 900-ліття віддання в її високу опіку Українського Народу князем Ярославом Мудрим. — Львів 1937. Накладом Марійського Т-ва Молоді. — Ст. 36, 16°. Ціна 0-20 зол.

Всячина.

Чергова конфіскація. Попередче (9) число „Ниви“ сконфіскувало львівське городське староство. Конфіскація наступила в останній хвилині, коли цілий наклад готовий був до висилки на пошту. Щоби не наражуватись на ще більші втрати, ми постановили видати сконфісковане вересневе число разом із жовтневим (10), так що Впр. ОО. Передплатники одержують отсе „Ниву“ в подвійнім об'ємі (4 арк. друку) з проповідничим додатком. За спричинене конфіскацією спізнення просимо вибачення. — *Редакція.*

Святочна інавгурація нового акад. року. В неділю дня 3. X. 1937. відбулася святочна інавгурація нового академічного року в Гр.-кат. Богословській Академії у Львові. Свято складалося з двох частин. В год. 9 рано відправив декан філософічного факультету, о. проф. Др. М. Конрад торжественну св. Літургію з діяконами, а в 11 годині в авлі Академії відбулася сама інавгурація, на яку зложилось: хор питомців Духовної Семинарії, що відспівав „Бурю“ Айзенгута, і смичковий квартет, звіт Ректора Академії, о. проф. Дра Й. Сліпого за минулий акад. рік і виклад професора догматики, о. Дра Ст. Сампари н. т. „Релігія в основах людського життя“.

На інавгураційне свято прибуло багато гостей, духовних і світських, які з приємністю слухали і бачили, як росте, розвивається і працює вже 10-ий рік ця наша найвища школа, яка через дев'ять уже літ сповняє свою високу місію, творячи українську богословську науку і виховуючи кадри українського духовенства.

Посвячення фундаментів нової церкви у Львові. Дня 12. весесня 1937 відбулося посвячення фундаментів нової церкви у Львові, яка будується з прилюдних всенародніх збірок при монастири СС. Василіянок на вул. Потоцького, себто в дільниці Львова, яка в повоєнних часах сильно розбудувалася і виказує значний відсоток Українців, греко-католиків. Посвячення фундаційної грамоти довершив Високопреосвящений Митрополит, який з тією метою приїхав з Пільного, де перебував на відпочинку — а цю грамоту амурував у фундаменти і посвятив Їх Преосв. Кир Іван. Церква будується в модернім стилі, бо на стиль византо-український львівський магістрат не хотів ніяк погодитися, і буде посвячена св. Ап. Йоанови Богословови. — Церква доволі велика своїми розмірами, з кожним днем росте в гору, і вже в недалекій майбутности, знайдуть у ній заспокоєння своїх духово-релігійних потреб численні греко-католики, що мешкають у тій дільниці Львова. В найближчій сусідстві нема там покищо латинського костела.

Християнський інтернат для студіюючої молоді. Високопреосвящений Митрополит Кир Андрій, бажаючи прийти з допомогою українській молоді, що студіює на львівських високих школах і йдучи на зустріч, так молоді як і всьому громадянству, постарався відкрити в б. Академічній Домі при вул. Супінського 21 християнський інтернат з днем 1. жовтня 1937. Місячна оплата в інтернаті виноситься: 1) за саме мешкання 10 зол.; 2) за мешкання із сніданням 18 зл.; 3) за мешкання із сніданням і вечерею 30 зол.; 4) за мешкання із сніданням, обідом і вечерею 50 зол. Прохання у справі прийняття до згаданого інтернату належить вносити на адресу управи (Супінського 21), з зазначенням, на який рід приміщення петент рефлектує.

Архиепископство в Ужгороді. Ужгородське „Українське Слово“ подає ось таку вістку:

Дня 2. вересня ц. р. появилася папська булла, яка встановляє границі греко- і римокатолицької Церкви в чехословацькій республіці з огляду на змінені політичні границі держав (переговори в цій справі між Ап. Престолом і урядом Чехословаччини велися, як відомо, від кількох літ). Ця булла постановляє, що словацькі римо-католицькі єпископства не будуть уже належати до мадярського острогомського архієпископства, але будуть мати свого окремого архієпископа. У зв'язку з цим Українці греко-католики дістануть також окремий архієпископат з осідком у Ужгороді. Це архієпископство буде підлягати безпосередньо Ап. Престолови.

До цього архієпископства будуть належати єпископства в Пряшеві та в Хусті. Хутське єпископство має бути основане в найближчому часі. До румунського греко-католического єпископства будуть належати ті громади, які досі належали до мукачівської єпархії, але лежать на території нинішньої Румунії. Це громади: Бистрий, Петрово, Леордіна, Русково, Вишавель, Ряпідь, Руська Поляна, Рівна, Сигіт і Крачуново, себто 11 громад. Зате до мукачівської, чи радше майбутньої хутської єпархії мають належати: Біла Церква, Солотвинські Копальні, Нижня і Середня Апша, себто громади з румунським греко-католицьким населенням. Так само до мукачівської єпархії будуть прилучені: Середя над Бодрогом, Земплин, Мала Добра, Лелес, які дотепер належали до гайдудорожської греко-католицької мадярської єпархії.

Мукачівські єпископи (з осідком в Ужгороді) на підставі постанов цієї булли стануть митрополитами. І мукачівська (ужгородська) і пряшівська єпархія дістануть від держави по 4000 кат.-угрів (моргів, голдів) землі на удержання своїх установ та покриття єпархіяльних видатків.

З поданої „Українським Словом“ вістки бачимо, що із довголітніх переговорів Ап. Престолу з Чехословацькою ре-

публикою над установленням нових границь католическої Церкви на території давньої мадярської займанщини — наша греко-католицька Церква на Закарпатті виходить незвичайно зміцнена, так морально (через піднесення мукачівського єпископства до гідності архієпископства і через основання нового єпископства в Хусті), як теж і матеріально (через призначення для неї відповідного земельного наділу як рекомпензати за втрачені церковні землі, що залишилися на Мадярщині). Діставши таке моральне і матеріальне скріплення, повинна тамошня гр.-кат. Церква повести ще більше рішучу акцію з метою зліквідувати останки православ'я, яке там закорінилося насильно в перших, революційних роках по світовій війні і держиться нині здебільше штучно, спираючись на одурманеній московською ідеологією частині тамошнього населення, та втішаючись явним попиранням з боку Чехів. Із дальшим ростом української національної свідомості на Закарпатті буде падати і православ'я, зв'язане з противною українській стихії національно-політичною ідеологією.

Нагілка польських часописів на Настю Волошин. Минулого року, коли Настя Волошин відвідала Млини — село, де стала стигматизованою, а нарід тисячами приїздив до Млинів, щоб побачити Настю, польські часописи повідумували нестворені калюмнії на Настю (жовання „моргів“ від громади), що потім мусіли відкликувати. Польські часописи не можуть знести нічого, що в нас „світить“ — ось і причина їх люті та калюмній. Те саме повторилося й цього року в останніх тижнях. Сестри Василіянки з монастиря у Львові при вул. Потоцького збирають на церкву, що будується при їх монастирі. З численних місцевостей прийшли прохання й жадання, щоб вислати до них Настю на таку збірку. Начальство монастиря не могло відмовити всім тим проханням і наляганням, бо відколи Настя стала монахинєю, духовні власті заєдно мусіли боротися із закидом: „Ви закупаєтесь на землі талант, який нам Бог дав!“ Сама Настя випрошується від таких збірок, бо кождо відхорковує. В етакі треба було піти на стрічу „голосови народу“ (vox populi) бодай у кількох випадках. Коли інші монахині з того монастиря їдуть по цілій Львівській Архиепархії, то чому тільки Настя не мала би їхати?

І польські часописи знову зчинили вереск. Оминаємо всі інші, а вкажемо тільки на католицький „Mały Dziennik“ (28 IX 1937). Вже заголовок його нотатки повний злоби: „Niezdrowa propaganda lwowskiej „stygmaticzki“. Стигматичка в цілій нотатці пишеться в знаках наведення. Читаємо там: „Настя збирала під церквою в Глинянах гроші від згромаджених Русинів“. Тут злобу пропущено, на яку ціль Настя збирала гроші. А по таким тенденційнім замовчанню „Mały

Dziennik" пече свою печеню: „Годилося б занехати таких виступів, бо секти суботників і баптистів, що ширяться серед Русинів, мають нову причину до оскаржень о надужиття через католиків релігійних почувань народу для матеріяльних цілей". „М. Dz.", задиханий ненавистю і злобою, втратив розум і стає в обороні суботників та баптистів, бо ж ніяк не можна припустити, щоб католицький нарід гіршився тим, що монахиня збирає на будову католицької церкви.

Але передтим „М. Dz." посмарував собі віз, щоб лекше їхати. На початку своєї злобної нотатки він виписав ось таке: „Настю Волошню в грекокатолицькій парохії в Глинянах під Львовом приймали процесійно. Се надужиття католицьких церемоній для жиучої особи, про котру критичний осуд (ol) видали самі Василіяни, а руський нарід з przekaŕsem виражається про „нову святу". Се вже такий їх стиль, коли пишуть про нас!

Справді в Глинянах, коли Настя приїхала в товаристві одної монахині і о. Д-ра Г. Костельника, під церквою була уставлена процесія, яка мала піти до престола на дворі, де мав відправитися молебн. Але ані та процесія не витала Насті, ані Настя не йшла з процесією до престола.

Та під розвагу тому католицькому „Dziennik-ови" напишемо з життєпису св. Франціска з Асізі, що слідує: „Коли св. Франціск входив до котро ось міста чи якогось села, священики радувалися, казали дзвонити, люди попадали в захоплення, а діти плескали в долоні, вибігали назустріч з галузками з дерев і танцювали перед святим мужем". Се було тоді, коли більша частина клиру насміхалася з „юродивого" Франціска, а тільки мала частина „будувалася" ним.

Документ часу. Від одного з наших Передплатників на Лемківщині дістали ми ось яке письмо до опублікування:

„Ординаріят Апостольской Администраціи Лемковщины
въ Рычановѣ-Здрю.

Ч. 1575.

До Всечестного Отця

завѣдателя парохіи

въ

„Симъ повѣдомляется, що догація Вашей Всечестности за мѣсяць серпень 1937. остана въздержана титуломъ дисциплинарной кары, понеже Ваша Всечестность помимо присяги зложенной при св. рукоположеніи отмовив тут. Ординарію канонічного послухи и — якъ стверджено урядово —

не підчинився зарядженю тут. Ординаріату оголошеному в Ч. XI. тут. „Вѣстей“ гъ справѣ пренумераты, читаня и поширюваня часописей „Наш Лемко“ и „Український Бескид“.

Въ доповненню того зарядженя псвѣдомляється, що на случай дальшой отмовы черезъ Вашу Всечестность каноничного послуху тут. Ординарію гъ повысшой справѣ, будемъ принуждени приѣхнати противъ Вашей Всечестности дальши больше строги дисциплинарни кары.

Отъ Ординаріята Апост. Администраціи.

Рыманѡвъ-Здрой, дня 7 серпня 1937.

(Печатка)

о. Медвецькій (в. р.)“.

„В надії, що загал галицько-українського духовенства виступить у нашій обороні й не дасть нам у католицькій державі коротати так сумно дні нашого буття позістаємо з християнським привітом“ — кінчить наш Передплатник.

Ми не мали змоги перевірити правдивість цього дивного розпорядку Ап. Адміністрації Лемківщини і містимо допис нашого Шан. о. Передплатника з журналістичного обов'язку.

Боротьба правосл. Церкви з урядом в Югославії. В Югославії розгорілась завзята боротьба між тамешньою православною Церквою і урядом з прем'єром Стоядіновичем на чолі. Привід до тієї боротьби дала ратифікація конкордату, що його ще перед двома роками заключила Югославія з Ватиканом. На підставі конкордату уряд відтепер має вплив на обсаду єпископств і парохій, катол. єпископи присягають вірність королеві і державі, зобов'язуються не толерувати ніякої протидержавної акції, до церковних богослужень заведено молення за короля. Зі свого боку Югославія зрівняла Католицьку Церкву з православною в ділянці подружого права і забезпечила Католицькій Церкві володіння церковними добрими навіть тоді, як би всі парохіяни змінили віроісповідання, та дала їй право діяльності на території цілої держави. В Югославії « — як відомо — 40% католиків (39,4% римо-католиків і 0,3% греко-католиків) та 46,4% православних. Мимо своєї незначної чисельної переваги православна Церква була в державі упривілеєна і на кождім кроці урядовими чинниками протегована.

Православна єрархія, бачучи, що катол. Церква готова в державі зачати грати рівнорядну роль, постановила за всяку ціну зберегти своє пануюче становище. Коли прогнала на парляментарній арені (уряд створив вистарчальну парляментарну більшість, і перефорсував ратифікацію конкордату), розвинула широко закросну диверсію проти уряду.

Під впливом духовенства православні урядили в Білогороді та на провінції масу бурхливих зібрань і демонстрацій, що довели навіть по проливу крови; рівночасно патріарх Варнава кинув клятву на православних членів уряду за те, що довели до конкордату і його ратифікації. Так якимось склалося, що патріарх, який вже передше нездужав, саме в розгарі конфлікту помер, що довело до ще більшого заогнення відносин: синод правосл. Церкви не дозволив поховати помершого патріарха на державний кошт, духовенство не дозволило правосл. членам уряду вступити до церкви, де лежав померший, щоби там помолитися, а що найважливіше: члени уряду, як викляті, не можуть брати участі у виборі нового патріарха, тому становище патріарха не буде мабуть обсаджене доти, доки не буде конфлікт поладаний.

Ратифікацію конкордату ухвалила покищо тільки палата послів; прем'єр Стоялінович боїться предкладати, серед теперішньої горячої атмосфери, справу ратифікації сенатови.

Конфлікт цей не має в сучасних відносинах рівні м'якості у цілому світі. В Югославії православна Церква, що становить половину загалу населення держави, вагається стати до отвертої боротьби з урядом, коли в тому часі в інших державах стає до такоїж боротьби уряд і нищить Церкву. Та православна Церква в Югославії воює не тільки проти уряду; вона воює теж і з католицькою Церквою, визнаючи якої становлять теж майже половину населення держави, стараючись всіма силами не допустити її до якогонебудь впливу на державні справи. Тільки ненависть до католицької Церкви штовхнула православних, єпископів і духовенство, до боротьби проти уряду своєї держави, досі все їй прихильного.

Смерть „блюстителя“ патріаршого престолу в Москві. Сторож („блюститель“) московського патріаршого престолу, митр. Петро (Крутицький), як ми про це писали в червневім числі, по десятилітнім в'язненню більшовиками, таки помер, хоч не відомо, де і серед яких обставин. На його наслідника був призначений самим митр. Петром Казанський митрополит Кирило, однак тому що він знаходиться також десь у якійсь в'язниці чи на вигнанні, титул „блюстителя“ узурпував собі дотеперішній „містоблюститель“ митр. Сергій. Його влади не визнає цілий ряд єпископів у самій большевії, які є за митр. Кирилом, крім цього не визнає його еміграційна російська Церква, що має свій центр в Сремських Карлівцях, не визнають його і ті православні церкви, що колись належали до російської Церкви, а по війні стали від неї незалежними (Церква в Польщі, Лотві, Естонії і т. д.). Під його юрисдикцією знаходиться самотній архієп. Єлевтерій в Ковні, іменований — як відомо — Сергієм, екзархом над російською еміграцією. Єлев-

терій має всего ок. 40 тисяч вірних і це одинока церква в Європі, що узнає Сергія.

Помер голова сербської православної Церкви — Варнава. Патріярх сербської православної Церкви, печський архієпископ і білгородсько-карловацький митрополит — Варнава помер 23. липня ц. р., майже того самого дня, в якому в скупщині ратифіковано конкордат. Померший патріярх — як це підносять навіть хорватські католицькі часописи — був великою індивідуальністю, так на полі релігійно-церковнім, як теж і на національнім, що видно було в його молодших літах, а головню в останніх роках, коли то він стояв на чолі сербської православної Церкви. Уродився в 1880 р. в Плевлю, а називався Петро Росіч. По скінченню школи в рідній місцевості і в Прізерні, поїхав в 1899 році до Петербурга, де скінчив Духовну Академію. В 1905 році по скінченню богословських студій постригся в черці, прийнявши імя Варнава, після чого став священником сербського посольства в Царгороді й учителем релігії в тамошній сербській школі. В 1910 році став єпископом в Південній Сербії, що тоді належала до Туреччини, та розвинув там широку діяльність на полі церковнім і національнім, причиняючись в немалій мірі до національного визволення в 1912 році (підчас балканської війни). В часі світової війни скитався з сербською армією на Корфу, в Солуні і в б. Росії, де в часописних статтях помагав багато сербській справі. По повороті до визволеної батьківщини, вибрано його 1920 року скоплійським митрополитом, а в 1930 патріярхом сербської православної Церкви.

Як патріярх і великий русофіл взяв під спеціальну опіку православних на Закарпаттю, організуючи тамошній церковний хаос і малограмотних батюшок та поширюючи і закріплюючи в новій церковній організації виключно російський дух і російські синодальні форми, що є головною підпорою нинішнього „руського“ напрямку на Закарпаттю.

Розкопки в Галичі. Професор церк. археології на Богосл. Академії у Львові, др. Ярослав Пастернак, завдяки щедрій допомозі Високопреосв. Митрополита Андрія, веде вже четвертий рік розкопки на терені княжого Галича, себто в нинішнім Крилосі. Цього року відкрив серед могутніх фундаментів великої будівлі кам'яний саркофаж, правдоподібно князя Ярослава Осмомисла, а відтак удалося нашому вченому відкрити фундаменти княжої катедри на честь Успення Прсв. Богородиці, великанських розмірів. Ці наші національні святощі стали предметом великого зацікавлення і їх відвідують тисячі паломників і туристів.

Віче в Почаєві в церковних справах. На день 10. вересня ц. р., коли то з усієї Волині, та навіть з поза неї, сходяться тисячі прочан до Почаївської Лаври, щоби по-

клонитися мощам Преп. Іова (Желіза), популярного святого серед православного населення Волині, скликала Укр. Парлям. Репрезентація велике віче до Почаєва, що під кличем „Єднаймося навколо Православної Церкви“ мало на меті піднести голос з домаганням розмосковлення православної Церкви. Віче відбулося, мимо заходів митр. Діонісія у державних властей, щоби його заборонити, як подають часописи, спокійно і з повагою, на почаївськiм ринку, між 1 і 2 годиною по пол., після закінчення головної Сл. Божої. Реферували послі Тимошенко й Скрипник та сенатор Маслов і після вислухання промов про „нестійність політики вищої духовної влади так у цілій Православній Церкві, як і в Православній Церкві на Волині“ — прийняло одноголосно ухвалу, яку як ілюстрацію настроїв і бажань українського православного населення в церковній ділянці подіємо за „Волинським Словесм“ (ч. 27) повністю:

„Ми, що зійшлися з цілої Волині в м. Почаєві 10 вересня 1937 р. в день свята Преподобного Іова, відстоявши Святу Літургію та помолившись Господу Богу, уважно вислухали доповіді православних послів про положення нашої Церкви в Польщі й прийшли до переконання, що в святій нашій Церкві загіздився дух розкладу, що люди забувають заповіді Христові, що окремі громади вірних тратять християнське єднання між собою, а навколо панує моральний занепад, шириться безбожництво, сектанство, люди зневірюються, ворогують один з одним, страждають без надії на кращу долю, а тому в тузі за правдивим життям християнським та в твердій вірі, що тільки в нашій Церкві Православній зможемо морально піднести нашу велику українську християнську громаду, звертаємось до Його Блаженства Митрополита і Архипастирів наших, щоб оберегли стадо своє, щоб дали йому опіку, провід і науку, як без лукавства прожити на щастя й радість для себе, своїх близьких, свого народу.

Просимо Архипастирів наших настановляти нам отців духовних, які б входили безпосередньо в життя своїх парафіян, виховували їх на засадах віри й моралі християнської, несли їм у часи страждань духову потіху, не формально відбуваючи церковні треби, а болючи болями своєї пастви, які б Слово Боже голосили в рідній українській мові парафіян, а не в незрозумілій їм церковно-слов'янській або московській, бо ж незрозуміле слово до серця не доходить. Жадаємо отців духовних не з чужої нації, але рідних українців, що знають близько наше життя, розуміють наші потреби, наші нужди, що єднатимуться з нами, вчитимуть нас і дітей наших заповідям Христовим у нашій рідній мові українській.

Соборні традиції нашої Церкви ще живі в душах наших

і ми драгнемо правдивого єднання з духовенством нашим, але з жалем одначе спостерігаємо, що духовна влада до наших українських священників ставиться з упередженням, гнобить їх і упосліджує в той час, як священників з московським наставленням всемірно підтримує і висуває на чоліві місця. Отже висловлюємо проти цього свій протест і урочисто заявляємо, що московських учителів духовних не прийнемо, бо їм не віримо, а тим самим і єднатися з ними не можемо.

Рівнож жадаємо від Архипастирів наших допомогти нам і пастирям нашим створити краще церковно-релігійне життя і настановляти нам псаломщиків-українців, що пройшли науку в спеціальній дяківській школі, щоб могли навчити молитов та пісень церковних співати, щоб таким чином Служби Божі відбувались у нас благоліпно.

Бачимо, що основи нашої Церкви Православної, яка пережила тяжку неволю московську, захитані, й з великим непокоєм турбуючись за її долю, чекаємо на скликання Помісного Православного Собору, обіцяне нам грамотою Пана Президента Речипосполитої, отже просимо Священний Синод Автокефальної Православної Церкви бути нашим заступником перед Високим Урядом і просити його про скликання Собору, який унормував би життя нашої Церкви Православної для її слави, а Річпосполитій на користь“.

Хоч прийнята ухвала не порушує всіх болячок, то все таки вона вказує на крайнє нездорові відносини в нутрі православної Церкви в Польщі.

З життя Польської Православної Автокефальної Церкви. 15-ліття єпископ. свячень волинського архієпископа Олексія. Дня 3. IX. 1937 волинський архієпископ Олексій (Громадський) святкував 15-ліття своєї архипастирської служби. З тієї нагоди одержав багато привітів, головню від українських національно-церковних установ та організацій. Митроп. Діонісій зложив йому побажання окремим „гратуляційним листом“ у польській мові, що зачинається словами „Jego Ekscełencji Najprzewielebniejszemu Aleksemu, Arcybiskupowi Wołyńskiemu i Krzemienieckiemu“, з підписом митрополита і польською печаткою з державним гербом. Знимку цього „гратуляційного листа“ помістило м. ін. варшавське „Слово“ з 12. IX. 1937, на сторінках свого польського додатку.

Чи справді? „Церква і Нарід“ ч. 15—16 ц. р. подає, що на імя архієпископа Олексія Волинського вплинуло прохання настоятеля, псаломщика й парохіян греко-католицької парохії Мятин, Рівенськ. пов., такого змісту: „Ми нижче підписані мешканці с. Мятин, гм. Бугринської, Рівен. п. а також і с. Федорівки, цієї ж гміни, перебуваючи вже

третій рік відділеними від церкви православної, прийшли до переконання, що лише тоді ми зможемо бути задоволеними духово, коли знову будемо жити в вірі наших батьків. Того то звертаємось до Вашого Високопреосвященства з проханням прийняти нас на лоно св. Православної віри. — Ласкаво просимо — залишити при церкві в с. Мятині парохіальний уряд і нашого настоятеля о. І. Гука. Просимо рівнож Вашого Високопреосвященства — розпочати старання перед владою за відімкнення нашої Мятинської церкви. Мятин, дня 27. червня 1937 року. Настоятель о. Іліян Гук. Псаломщик (підпис нечиткий). Церковний староста Ксенофонт Бодрай, далі ще 101 підписів парохіян.

Цікаво було б знати, які мотиви спонукали о. Іл. Гука, досі доброго і ревного унійного робітника на наших північно-західних землях, та його парохіян до такого кроку, бо мотиви, подані в їх письмі, певно нещирі.

Число вихованків в Правосл. Митрополичім Інтернаті в Варшаві. В православному Митрополичім Інтернаті в Варшаві в яким виховуються учні варшавських середніх шкіл, що походять з різних православних епархій Польщі, розпочався шк. рік 3. вересня ц. р. богослуженням, в дівправленім архимандр. Теофаном в інтернатській каплиці Трьох Святителів. В інтернаті приміщено 103 питомців, що походять: з Варшавсько-Холмської епархії — 14, Виленської — 26, Волинської — 28, Гродненської — 24 і Поліської — 11. Кидає ся в очі занадто велике упривілейовання деяких епархій щодо числа прийнятих питомців (удержання у інтернаті на державний кошт). І так нпр. Виленська епархія має 26 питомців, себто майже таку саму кількість, що й Волинська, хоч ця остання має майже чотири рази більше число православного населення, ніж Виленська.

Чотири роки в'язниці за сповідь. Союз безбожників України вислав до центральних совітських властей меморіал в справі видання заборони священикам сповідати вірних. Мотивують своє домагання тим, що під претекстом сповіди контрреволюціонери можуть видавати сповідникам військові і державні тайни. ГПУ, не чекаючи на рішення влади, видало заборону сповіди, устанавляючи на випадок непослуху кару 4 літ в'язниці. — Одночасно центральна рада безбожницького руху в Москві розвиває широку діяльність. Під цю пору спрямовано сильний наступ на села, де творять осередки безбожницької агітації. Ці осередки ведуть контролю над духовниками і „захищують“ молодь перед релігійними впливами. На молодь і членів комуністичної партії, що ходять до церкви, доносять до ГПУ.

Корисна лектура для молоді. На днях появилось перше, післявакаційне число часопису „Наш Приятель“. Цим числом розпочало видівництво сімнадцятий рік існування

й дуже корисної праці над релігійним і національним вихованням української дітвори й молоді.

Часопис представляється інтересно. Різноманітний зміст витриманий в погідному тоні. В числі багато актуального матеріалу в звязку з початком шкільного року. Є там етично-моральне оповідання любленого автора, О. Горицьвіта („Навіть у пса є щось гарного“), початок довшого оповідання популярного, дитячого письменника, А. Лотоцького, („У світовій заверюсі“); оповідання з ділянки гігієни („Нерозумний івасик“), техніки („Невидима сила, а ясно світить“), фольклору („Гуцулик“), статейка про Перший Марійський Конгрес у Львові і т. ін. Найдемо тут багато віршів, особливо милої авторки Іванки Т. (Трешньовської)-Савицької, започатковану серію марійських легенд, віршованих Я. Вільшенком („Маки“), першу часть віршованої „епопеї“ п. з. „Війна Звірів із Тиграми“ (Я. Вільшенка). Є окрема сторінка, де пописуються молоді автори-читачі і б. ін. Все те переважно ілюстроване (в числі шістнадцять ілюстрацій!).

Як видно з умов передплати, часопис дешевий, бо на весь рік коштує всього 1.50 зл. Мало того, бо при пренумеруванні більшої кількості примірників на одну адресу (в одній пачці) значна знижка. І так: при побиранню 6—10 примірників платиться по 13 сотиків, при 10—50 прим. по 12 сот., при 50—100 прим. по 10 сот., а при 100 й більше прим. по 9 сот. за примірник. Отже часопис надається до масового поширення.

В першу чергу наше Впр. Духовенство повинно зайнятися ревним поширенням цієї милої й корисної газетки між школярів і дітвору в парохії. Адреса: „Наш Приятель“, Львів, вул. Сикстуська 39 а.

Число католиків в Бритийській імперії. З нагоди коронації нового англійського короля (Юрія VI) зладжено спис населення, підданого новому володареві. Число католиків цілої імперії виносить під цю пору 18 500.000. Сама Англія (острів) має 6 389.000, кольонії в Азії 5,113.700, в Америці 3,665.000, в Африці 1,952.000, решта припадає на Австралію.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

ПРОСИМО спішитися з замовленням найцікавішого
і найдешевшого календаря, яким є

Український Християнський Календар на 1938 рік

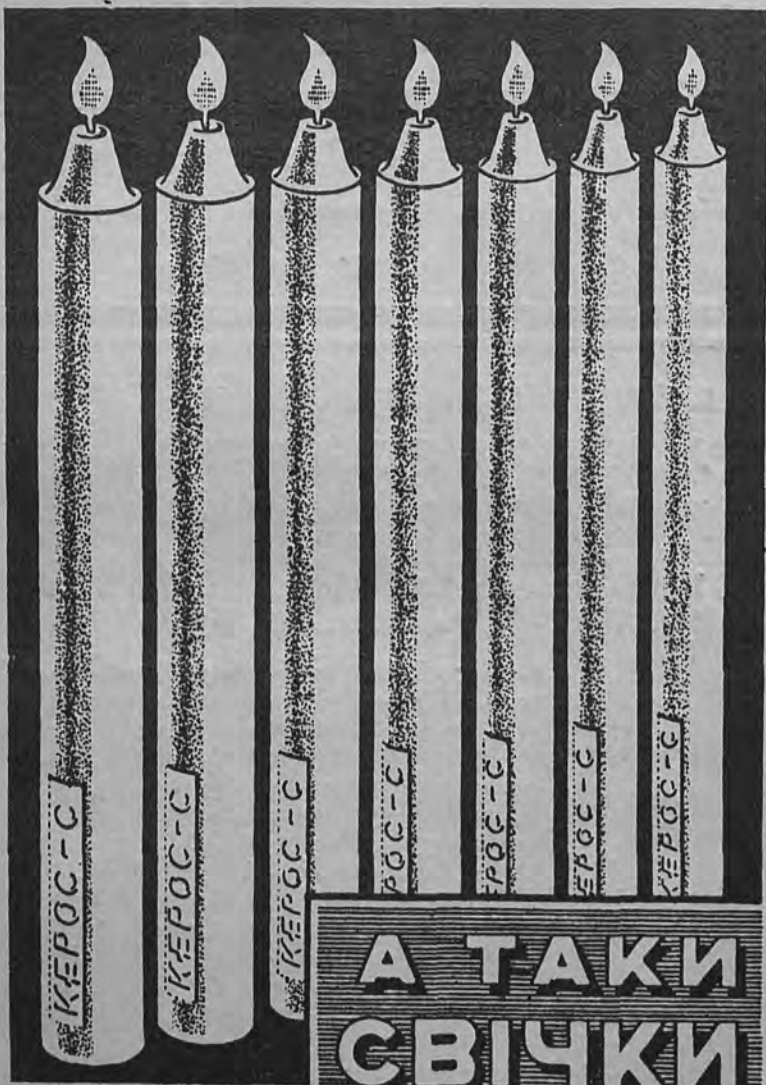
Ціна 75 сот., порто 25 сот. При замовленні найменше 10 примірників 15 сот. рабату від кожного календаря. Замовляти: Видавництво „МЕТА“, Львів, Японська 7/II.

ЗНАНА ЗІ СОЛІДНОСТІ КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ ВАСИЛЯ ХОМИНА У ЛЬВОВІ вул. ДОМІНІКАНСЬКА II. Тел. 283-95

б. співробітника першорядних заведень, в Білгороді і Загребі (Югославія). Виконує всякі замовлення з обсягу мужеських і священичих одягів, як: реверенди, мантоліни, колпаки, кольоратки, папістики, загортки, порохівники, плащі, футра, фраки, смокінги, маринарки, студентські однострої і т. п. Гарнітури з власного і доставленого матеріалу.

Ціни як найприступніші. Солідне виконання, після найновіших взорів моди і випробованого англійського крою.

1. Реверенда грецька з гварантованої крепи .	80—125 зл.
2. „ римська „ „ „ „	75—120 „
3. „ „ „ „ камгарну	70—115 „
4. Пальто зимове з сибирини на вовняній ваталіні	95—155 „
5. „ літне з бельської крепи	90—145 „
6. „ „ з камгарну	85—130 „
7. Мантоліна римська	35— 70 „
8. Порохівник	40— 80 „
9. Колпаки	5— 15 „
10. Кольоратки	2— 10 „

**А ТАКИ
СВІЧКИ**

**„КЕРОС-С“
НАЙЛІПШІ**

НИВА

**ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ
ЧАСОПИС
ПАДОЛИСТ**

1937

З М І С Т

	Стр.
Конфіскація	369
<i>о. Й. Проць:</i>	
В справі парохіяльних хронік	370—373
<i>Роман Лиско:</i>	
Слава Пресв. Богородиці у наших бого- служеннях	374—380
<i>о. Володимир Кармазин:</i>	
Причини сектанства	380—383
<i>Микола Данилевич:</i>	
Кооперативні (уділові) сади на ерекціо- нальних ґрунтах	384—390
<i>о. Д-р Г. Костельник:</i>	
Релігійні фалші нових часів	390—397
З голосів преси	397—403
Нові книжки	403—404
Всячина	404—408

ДО ВПР. ОТЦІВ!

Просимо вплачувати передплату на „Ниву“ за IV. квартал. Чеки були долучені до Ч-а 9—10.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

Просимо повідомляти про зміну адреси, — яка у нас ніщо не коштує, рівнож і зміну поштових урядів.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

Вже появилася довго очікувана „ПЕДАГОГІКА“ о. кан. і проф. Юліяна Дзеровича, 247 сторін друку, формату великої вісімки, і в ціні зл. 7. — (сім) Адміністрація Академії розіслала. Хто з отців одержав зволить ласкаво виплатити належитість долученою до книжки складанкою.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америка 2:50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

Sygn. VI. I. Pr. 182/37.

WYCIĄG Z PROTOKOŁU WSPÓLNEGO POSIEDZENIA NIEJAWNEGO.

Sąd Okręgowy, Wydział VI. karny we Lwowie, w składzie: Przewodniczący Wiceprezes S. O. Ł. Malicki, Sędziowie S. O.: J. Niementowski i Dr. J. Locker, w sprawie konfiskaty Nr. 9 czasopisma p. t.: „Nywa“ z daty września 1937 r., do Sygn. VI I. Pr. 182/37, — na posiedzeniu niejawnym w dniu 13 września 1937 r. po wysłuchaniu zdania Prokuratora Sądu okręgowego we Lwowie

postanawia:

uznać za usprawiedliwioną dokonaną dnia 6 września 1937 r. przez Starostwo grodzkie we Lwowie konfiskatę czasopisma p. t.: „Nywa“ Nr. 9, z daty września 1937 r., zawierającego w artykule p. t.: „Czy psychika emeryta?“, znamiona wyst. z art. 170 k. k. — zarządzić zniszczenie całego nakładu i wydać w myśl §. 493 p. k. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowego.

Zarazem wydaje się odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma nakaz, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie.

Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w §. 21 ust. druk. z dnia 17 grudnia 1862. Dz. p. p. Nr. 6 ex 1863. t. j. zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 złotych.

Uzasadnienie.

Ogłoszenie drukiem wymienionych wyżej artykułów ma na celu szerzenie nieprawdziwych wiadomości o położeniu duchowieństwa grec. kat. w Polsce, mogących wywołać niepokój publiczny.

Według §§. 487, 489, 493 p. k. oraz §§. 36 i 37 ustawy prasowej jest zatem powyższe postanowienie uzasadnione.

Przewodniczący:
Ł. Malicki wr.

L. S.

Za zgodność:
(підпис нечиткий).
kier. sekret

Protokółant:
Stachurski wr.

В справі парохіяльних хронік

В „Ниві“, як також в других наших журналах і часописах, поміщувано вже не раз поклики, щоб наші свідомі й інтелігентні громадяни записували на пам'ятку важніші, знані їм події з церковного, культурного і громадянського життя, щоб такими записками давали будучим поколінням добрий приклад і щоб такими записками про працю і заходи наших предків достарчували історикам жерел при писанню історії наших церковних, культурних та національних змагань і осягів в різних часах нашого історичного існування.

З вдовolenням треба ствердити, що останніми роками появилось у нас значне число таких записок — споминів. Особливо учасники світової війни і наших визвольних змагань дали нам вже поважні спомини про ці важні й переломові часи. Журнал „Літопис Червоної Калини“ пильно збирає всі історичні вістки до історії нашого останнього пориву. Та цього ще замало. Є в нас ще багато установ, що в народнім життю мали і мають велике значіння, їх історія буває дуже повчаюча, а про ці установи нема ніяких записок. Найбільше можуть про них сказати дещо старі, жиючі ще громадяни.

Є в нас нпр. ще значне число старих церков, що в них цілі століття голошено Боже слово, що в них виховувалися під релігійно-моральним і національним оглядом цілі покоління наших предків, а якби хто нині хотів довідатися, коли і хто старався про будову сих церков, серед яких умовин їх будовано, то се був би даремний труд. Ті, що могли і повинні були записати се на пам'ятку, не подбали зробити се в свій час. Якже ж де навіть і були такі записки, то вони в часі світової війни затратилися або й на віки пропали. Знана річ, що серед світової заверюхи і серед наших визвольних змагань понищено протоколи, ба й цілі бібліотеки багатьох наших культурно-освітніх установ, не раз дуже заслужених. В часі світової війни понищено також багато важних писаних документів, між іншими до історії будови наших церков. В парохіях, що лежали довгий час на боєвій лінії, понищено всі парохіяльні акти, навіть метрики. Отже в таких парохіях нема вже писаних жерел, з яких можна би дещо про минуле тих парохій і церков довідатися. Але є ще старі люди, що ще дещо памятають з переказів своїх батьків, варт се від них записати хоч коротко і передати — переховати для будучности. В який легкий спосіб, без великого труду і кошту можна се зробити, хай послужить цей документ-записку, що її нижче подаю.

Цю записку знайшов я в часі цьогорічних шкільних фзрій в маленькому сільци Городі коло Косова, де я

кілька тижнів був на відпочинку, вписану на останній картці євангелії тамошньої церкви. Записка говорить про будову городської церкви і подає кілька цікавих вісток про минуле цього сільця. Записка без підпису, але можна догадуватися, що вписав її тогочасний душпастир о. Яків Сінгалевич. Записку подаю в незмінній формі й мові; змінюю тільки її етимологічний правопис на фонетичний.

Записка звучить:

„Новая церков во славу Вседержителя Бога Єдиного в Тройці, під покровом св. Архидіякона Стефана Первомученика в дочернім селі Городі, в внїшній структурі совершена 1872 около св. ВМ Георгія. Гадка будувати новую церков повстала 1867 року за Вс. о. Андрея Стотанчика, тогдашного священника в Москалівці і Городі, коли спріяло обстоятельство, що з ліса камерального при доброті злісного Обста за мірну ціну добрий будівляний матеріал получить можна било, а коли упадающая старенька церков — після преданія перед 150 роками з Річки дарована — не могла молящихся помістити. Була бо не більше десять кроків долготи а з шесть в кресті.

Будова новой церкви мала много протівників; — не з злоби, но длятого, що сили людскіі і засоби за маліі здавалися. Всіх чисел домів в Городі було 64, а в том 8/9 бідних. Но Бог благословив! о. Андрей призбирал 300 зр. на будівничого і дня 4-го руского октобрія 1870 сділал контракт з майстром Гарасимом Коубчуком з Бабина за будовлю 400 зр. АВ.

Вже зимою 1869 звожено матеріал, при чім первими моторами бил Петро Савчук — також Дмитро Яремійчук старшіі братя, в прочім вся громада. Вимовніі слова о. Андрея заохочували, стягалися щедріі датки. Бог видимо вспирал добре наміреніє.

В октобріі 1871 о. Андрей опустил місце душпастира в Городі і Москалівці, а хотяі з должним посвященієм провадил діло вперед, не міг тішитись уконченим домом Божиим.¹⁾

Наступил Отец Йосиф Тихович на час короткій, по чем о. Яков Сінгалевич. С першою весною 1872 покрито Церков дахом, а дня 5-го цвітня 1872 було торжественное освященіє Храма Впр. о. Сильвестром Сіминовичом парохом і деканом Коссовським при сослуженію о. Даміяна Зварича старенького пароха з Соколівки († 1880) і о. Якова місцевого священника.

Всі приходили бідной, — но для хвали Божой розпламененой — громаді в поміч, но і поміч приходила от бідних!

¹⁾ о. Андрій Стотанчик був потім парохом в Устю Зеленім над Дністром і устецьким деканом. В Устю Зеленім побудував гарну муровану церкву. Помер 1904 р.

При посвященні Церкви собрано 26 зл; церковні братя в Монастирську дарували кивот старий,¹⁾ потом образ процесіональний; внутрення украса церкви була дуже скудна: старий іконостас, намістні образи, відповідні величині старої церкви, тут нікії.

Втогда о. Яков, яко деканальний місіонар в ділі заведення тверезости, принимал должность говорити міссійні проповіді в Яворові, Соколівці, Рожнові, Коссові старім, Коссові місті, Монастирським, Смоднім і пр. під тим умовом, щоби єму вольно було збирати датки на украсеніє церкви в Городі. Неотступними помощниками були Петро Савчук і Дмитро Яремійчук. Поволи поступала внутрення украса.

Розширено іконостас, намістні образи і царські врата справлено пізніше, а що празника благословилися нові весті. По більшій часті брали у купців в Львові і інших весті церковні на виплат нпр. євангеліє, паук, ліхтарі мосьжні на престольні, дзвінок в копулу і др.

До року 1871 отпралялася Служба Божа лиш 3 рази до року т. є. на Воскресеніє, Св. ВМ. Георгія і Арх. Стефана. Року 1872 введено отправу Літургії що третой неділі.

Щедрость і офіри не уставали. І так Дмитро Яремійчук справил два ліхтарі на кивот, Василина Яремійчук жена Стефана за 65 зл. дві фани; Параска Савчук жена Петра стихар і наплечник і обруси на престіл; жена священника Валерія і діти: Ярослав, Володимір і Александер украсили присмами кивот і ліхтарі; Петро Савчук і Федор Савук купили патрицію за 40 зр. а з подрібних датків перероблено старі фелони і справлено новий червоний; Марія Сінгалевич дарувала ручки до чаші; і пр...

Року 1876. введено первий раз товариство сестриць в Городі.

Року 1878. збудовано каплицю при дорозі коло помешканя лісничого.

Тогда заведено отправу сорокоуств.

В вічну памятку:

До року 1880 не було в Городі властителя ґрунту жида. В камеральній корчмі мешкали арендарі, но ті при введенію тверезости ночью утікали, і мінялись що 2—3 місяці, а часто корчма порожня стояла. Діявол найшов своє орудіє! Непоправний п'яниця — не помни Господи гріха —

¹⁾ Нині є вже новий, окований срібною бляхою, а сей старий стоїть в пошанівку в хресті під стіною, від західної сторони церкви на підставці.

Василь Яремійчук син Юрія, спродав 10 квадратних сяжень свого ґрунту під корчму жидови — першому властителю а вїйт Василь Гордій, без відомости ради громадської і со-сїд позволил на будову корчми і вночі з сином своїм Стефаном возил готову хату з Соколівки — за одну ніч стала хата готова, корчма збудована, пекло пустило корень, а як далеко і широко займе ґрунтов християнських — нехай колись тут буде вписано. Яка була ціна цїненного за зраду своєї віри — не відомо“.

— — — — —

Під запрестольним образом є надто на дошці великими буквами написана така записка:

Во славу

Вседержителя Бога созданий сей храм года 1868 під проводом о. Андрея Стотанчика, совершен і внутренно украшен під проводом о. Якова Сінгалеви́ча, при ревнім соді́йствію провізорів церк.: Дмитра Яремійчука й Петра Савчука, і всей громади Городської года 1876.

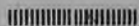
Петр Федусевич піктор.

Наслідники о. Якова Сінгалеви́ча в парохії не пішли за його покликом і до його записки не дописали нічого з того, що діялось пізніше в тому селі і церкві. А були без сумніву продовж більше як півстоліття від того часу важніші події, що їх належало було вписати, ось хочби ця, що городська церковця в часі світової війни осінню 1914. чудом вратувалася від вогню і руїни. Тоді саме австрійське військо сильно обстрілювало її з гармат з Соколівки, щоби відігнати російське військо, яке на цвинтарі коло Городської церкви вкопало було свої гармати. Гарматні австрійські стріли поцілили тоді церкву два рази: одна граната пробила стіну церкви, трісла в середині і сильно подірала стіни й іконостас. Друга граната пробила дві стіни церкви і застрягла, не вибухнувши, аж в третій стіні в захристії. Там вона й досі, забезпечена, знаходиться. Ненарушений остав тільки гарний кивот.

А саме село Город і його мешканці сьогодні? Число домів в селі подвоїлось. Тепер є їх щось около 104. Жидів властителів ґрунту в селі є в четверо більше.

Релігійна ревність парохіян Города не дорівнює ревности тих їх предків, що будували церковцю. Особливо молодше покоління, затроєне всякими „ізмами“, мало навідує свою маленьку, але гарну церковцю. Національна свідомість в селі без сумніву багато більша, як 60 літ тому назад, за те матеріальна і моральна нужда не менша, якщо не більша.

о. Й. Проць.

Роман Лиско

Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях

(Продовження)

3. Богородичні празники.

Покрова Пресв Богородиці.

(1. жовтня)

„Дал єси чоловіколюбче твою Матер помощь рабом твоїм...“ (Пол. Ризи) весело співає і гордиться цим наша Церква. І ми чули недавно про цілющу Її ризу і пояс, а чудотворні ікони примушують нас сказати Марії зі всякою вірою: „Ти, єлика хочеш, можеши (Параклис). Після свого св. Успення обійняла Марія нове становище „заступниці християн непостидної“. Бо коли „к животу представилася мати живота“, перше Її слово до Спасителя була просьба: „єже ми дал во віки сохрани“ (канон Успення 8 п.). Тепер вже нам ясно, бо дехто не міг собі пояснити, чому мала б Марія статися по своїм Успенню такою всемогучою. Тепер вже нам ясно. Це Її молитва діє такі чуда. Марія знає добре, як „много может моленіє матерное ко умоленію Владики...“ і тому Вона не устає в молитвах. Її „в молитвах неусипающую... гроб і умерщвленіє не удержаста“. І тут своїм вірним відслонює знов наша Церква занавісу.

Але як різниться сьогоднішня сцена від попередніх! Перед нашими очима пересувались образки з життя Божої Матери, реконструовані літургічною піснею. Ми дотикались Її ризи і пояса і оглядали Її ікони. А сьогодні відчиняє нам церква душевні наші очі, очі нашої віри і каже: „Глядіть! „Діва днесь предстоїть во церкві і со лики святих невидимо за ни молиться Богу... нас бо ради молить Богородица превічнаго Бога!¹⁾ (кондак Покрови)“.

Вона невидимо молиться Богу. Та про це „предстоїть“ і кожний з вірних про це переконаний. А що Її молитва перед нами закрита, то це нас зовсім не бентежить. Були такі, що були гідні побачити, а нам вистарчає віра...

Коли під опіку Богородиці віддав свій город Константин Великий, ніколи не розчарувався у своїх надіях. Бо

¹⁾ Покрова Пресв. Богородиці з „всеночним бдінієм“ переноситься на неділю. Празник цей повстав в XII ст. Греки його не мають. В нашій Мінєї є він по інших Службах, які є в грецьких Мінєях. Греки не впровадили цього свята, бо тоді були в них замішання. Служба Її повстала в нас. Зрештою все (паремії, євангелія, апостол й т. д.) як в інших Богородичних празниках. Попрасценства нема.

скільки разів небезпека переходила всю людську силу і за-
радність, тоді за Її справою замінялась на славу побіду
столиці християнського Сходу. Так було і тоді, як дивний
і невірний Сарацен загрозив Константинополеві. Велика
загальна тривога і мудрість побожного цесаря¹⁾ пригадала
всім, хто їх заступниця! На Влахернах не можна вже проти-
снутись крізь товпу. Цілий город „єдиними усти і єдиним
серцем“ заголосив благальну торжественну пісню.

Кінчилося всеночне... Біля амвона стояв Христа ради
юродивий Андрій, а як ревно він молився за спасення міста,
видно зі сліз, що рясно плили йому по обличчю. А біля
нього його вірний друг Епіфаній, ним навернений на праву
дорогу...²⁾

Та нараз дивним блеском засвітились очі юродивого
святця. Він бачить величаву жінку, що в супроводі многих
святих і ангелів йде від царських врат, всі святі в білих
одежах, а всі ангели співають гимни³⁾.

— Чи бачиш Госпожу і Царицю світа? І питає він Епі-
фанія, коли вже Марія зближалась до амвона.

— Бачу, отче — відповідає той — і боюся!

І коли так дивились вони, Марія зближилася до амвона
піднесла в гору руки і ревно стала молитись, обливаючи
слізами Пречисте Лице. Відтак підійшла до престолу і там
теж молилася за нарід. По скінченій молитві зняла зі себе
світле мов блискавка покривало (омофор), що мала на го-
лові і розпостерла над цілим народом. А „пречистий омо-
фор наче ілектра просвіщаєм невещественні, но духовні
нетлінними, пречистими руками простираєм“ (Сідал.). Довго
гляділи на Богородицю „пребожественні руці молебно про-
стирающу і о граді і людех молящуюся (стихир.), доки не
зникла їм з очей. І зараз зрозуміли, що це Божя Мати⁴⁾.
Вони зараз зриваються з місця, кличуть, показують, вибіга-
ють з храму „Прийдіте во святую Церков, тамо бо Богоро-
диця омофором покриваєт люди от всіх напастей вражіих“
(Стиховна). Ціле місто аж клекотить. Божя Мати, св. Андрій,
омофор, молитва — все те сотки разів повторене, якимсь
дивним духом пориває маси. Хрещений нарід просто роз-

¹⁾ Т. зн. Льва Мудрого ок 903 р.

²⁾ „Епіфанія іногда юношу суша на путь правий наставил еси,
ємуже і прорекл еси архіерею бити і люди учити вся бо будущая, яко
пред очеси сущія виділ еси“ (Кан. Андр. Юрод. 6 п.)

³⁾ „С чини святих ангел і с собори пророк і апостол в славі ве-
лицій яко Мати Божія днес в церков вшедши за христіяни молилися“...
(Канон 1 п.). „Духовними паряще крили святих собори тайно приидоша
тебі послужити Богородице, видяще тя на облаці легці слави, ко Спасу
Христу молящуюся“. (Кан. 5 п.)

⁴⁾ Видівше тя святий Андрей с Епіфанієм в церкві на воздусі за
христіяни Богу молящуюся небесная Царице, познаша яко Мати еси
вознесшагося на небо Христа Бога нашего, і припадше на землю ра-
достно поклоняхуся покрову твоему... (Акаф. Покр. Кондак 2).

пирає велика вдячність для Божої Матері! Вони бачуть, як від першого удару розпорошились недавно такі страшні вороги. І кожного уста отвираються з подивом.

„О велике заступлені! О! Чудне укрaшеніє всім вірним! — Ти, скоро помощнице! Ти спасеніє міра!... Ти...“ (стихири). Справді інакше не могло бути. І хіба не був би чоловіком той, що за цю молитву не відплатив би Богородиці спонтанною любов'ю.

Справді це була велика і знаменна подія в історії Церкви. Але автор піснєписець, що бажав змалювати цю хвилю в празничних піснях, жалується „многими отягчихся гріси, недоумію по достоянію написати твого покрова Богородице похвали“ (Канон). Він подає покiрно як причину, чому не має поетичного дару, — свою гріховність і просить „яко мати Божія украси твой празник чудеси“ (Канон 8 п.).

Скільки то храмів в честь Покрови Божої Матері на українських землях! „Дивний прорече Ісаїа: і будет бо рече в послідня дні яві гора Господня і дом Господень верху гори увидіхом бо Владичице о тебе істинне сбитіє, гори бо і холми украсишася многоіменитими церквами твоїх празников“ (Стихир). А святоюрська гора тут „превише холмов“...

І кожного року в цей торжественний празник по її храмах справді чуда діються в душах тисячів, наче на просьбу нашого покiрного піснєписця. Бо любив Пресв. Богородицю так, як і св. Андрій юродивий. Той, в якого „во ізступленії ума совершился духовная мудрость“, який „до небесе возхищен бил є неизреченния глаголи слышав... і невидимая видів“, „от молніа істканю ризю облекся“ (Стихири преп. Андреєви), якому „сокровенная биша откровенна і вся безплотная аки плотскія“... (канон 5 п. Преп. Андрею), Той великий святий перед Богом був родом з України.¹⁾ Його й Епіфанія вчинила Пресв. Богородиця гідними так чудного видіння. Одначе того дня оспіває Церква ще й Солодкопівця

¹⁾ Разом з іншими невільникaми опинився він в Царгороді. Купив його начальник війська Теогност, бо йому подобався красний з виду молодець. Він лишив його собі до послуги і казав його вчити. Скоро пізнав св. Андрій св. Письмо і кожну вільну хвилину перебував в церкві, а ночами йшов за місто до Влахернської Богородиці і там довгими годинами молився. Одного разу серед молитви рішився він на найстрогіший спосіб життя. Пильно роздумуючи над словами Апостола „ми глупі Христа ради, а ви розумні“ (Кор.), постановив статися таким ради Христа. В одертій одежі ради Христа перебігав він вулиці міста, а всі його поштовхували, в'дтручували, висмівали. Його пан думав, що Андрій справді зійшов з розуму і увільнив його. А бідний слуга спав на гноїщах а милостинею, що їй йому давали, ще ділився з убогими. А все терпів для покори. Зате много людей відтягав від злих доріг і намірів, бо „дурному хто подивується“. Окруження гадало, що „так плете“, а той, що до нього він говорив, пізнавав відразу слушність замітів св. Андрія. І навертався. Умер около 940 р („Життя Святих“ Луцика).

Романа, що був під особливим покровом Богоматери. З вдячності за прегарні пісні зове його наша Церква „краснопівнивая цівница, славій божественних пісней, свиріль церковная і сладкозіщанная гусль“ (стихир. пр. Ром.). І весь свій, так дивний талант завдячував він Богородиці¹⁾.

Та не одні лише ці мужі щасливі! І ми завдячуємо Богородиці, чи не все! Ми знаємо добре Її всемогучу молитву! В богослуженнях зовемо Її „золотою кадильницею“, бо немов запашний тіміям приємні Всевишньому Її просьби. А цей запах мира і східних пахощів тягнеться ще від Її гробу, коли то в Гетсиманії стояли навколо зачудовані Апостоли і не знали, що сталося. Це пахуче кадило пречистої молитви прочував ще Соломон, хоч не бракло йому ні мира, ні ладану. Та не знав ще ясно, хто це, тому питався: „Кто сія восходящая от пустыни, яко стебло дима кадящее смиру і ливан от всіх благовоній міроварца“²⁾. Вона виходить з нашої землі немов з духовної пустині, а Її молитви роблять для нас вже цю пустиню красним огородом райських пахощів. Ми знаємо добре Її невгаваючі мольби. Вона, мов воскова свічка, спалюється в благаннях перед престолом „Многомилостивого“. І цю „світлоприємную свіщу в молитві горящую видаєш Влахернская церков, согласно хваленія с множеством людей воздающе глаголаше „откуда мні сіє да прийде Мати Господа моего ко мні“... (Акафіст). Богородична Церква наче дивується, звідкіля для неї така почесть, що сама Пречиста прийшла молитись до Її святилища.

Ми знаємо добре, які всемогучі Її руки, піднесені до Христа Спасителя. Ми вже явно кажемо: „стоїши пред лицем олтаря Господня воздвигше руці твої і молишися... ти же о Богомати воздівши руці твої на умоленіє всегда побіждаєши враги христіянскія“. Сильніші ці руки, ніж Мойсея, що доки держав їх піднесеними, побіждав Ізраїль ворога, і ревніша ніж Ісуса Навина, що задержував сонце³⁾. А про силу Її молитви знаємо від нашого земляка, великого Божого угодника Андрія. Тому з вдячністю звертаємося до Богородиці: „Кто ізглаголати может твоего рождества тайн-

¹⁾ „Проповідник скорія твоя благодати явися Роман півець, егда от тебе в сні пріят свиток книжний і єго похлону: тїм бо умудрен, начат разумно піти тебї, Святим же писати похвальная; і от сего розумїтя істинную бити Матер премудрости Божїя“. (Акафіст Покрови кондак 6).

²⁾ Пісня Пісень 3.

³⁾ „Боговидець Мойсей в ополченїї Іногда на Амалика, егда руці воздвизаше, Ізраїль одолїваше, егдаже ниспущаше, тогда Амалик побіждаше.. ти же, о Богомати! воздівши руці твої на умоленіє всегда побіждаєши враги христіянскія...“ (Акафіст кондак 5). „Слиша Господь Бог Ісуса Навина молящася, і повелївающа солнцу стати, дондеже отмстит врагом; слышит і твоя нині Ісус Господь моленія, Ізбранная палато Духа Святаго, видай тя красну яко луну пред собою стоящу“. (Акафіст Ікос 4), Ісуса Навина 10, 13.

ство іли хто ісповість твоєя молитви силу, аще не би сама ти показала єси Андрею юродивому в церкві Влахернській чесний твой покров" (канон препод. Андрею). І тепер „от Андреева видінія покров твой увідівше Царице, Богородице, молимся тобі приліжно: покрій ни милостію твоєю" (тойже).

І сьогодні запрошуємо, Марію, щоби прийшла і до нашого храму за нас молитися: „Прийди нині в славі в церкву твою Богородице с собори всіх святих, якоже іногда ты святий Андрей виді на воздусі світлі за христіяни молящюся і подаждь нам твою милость". Ми певні, що Вона вже молиться за нас, бо ми вже Її добре знаємо. Колись „неісписаная многими пророки, несвідома же бисть небесними служащими Богу ангели же всі свіми ты Богородицу". Не лиш церква на Влахернах така щаслива! Бо „і ми блаженні єсми предстательство ты їмущє: день бо і ноц молишися о нас" (Іпакоі Усп.). А своєю молитвою осягає Вона дар „всіх христіян недуги ісцїляти і от бід ізбавляти і грїхи отпушати і от плїненія спасати і всякія нужди..." (канон п. 9).

* * *

Ми вже оглянули останню сцену Богородичної літургичної драми. Одначе занавіса не спадає. Замість неї розгорнувся над нами блискучий омофор, а шепіт молитов Предстательниці супроводить нас додому, кожного до свого заняття. Немов зачаровані мило проведеними хвилинами, пригадуємо собі кольорові, світляними ефектами украшені образки з життя Пречистої Діви. Якже красні були ці богородичні празничні картини!!

Зразу неначе рання зірниця звіщає Вона нам прихід „таїнственнаго дне" і ми разом з Ізраїлем стрічаємо Її радісним словом: „Кто сія проникающая аки утро..."¹⁾ (Непор. Зач.). Догадуємося, що небаром з Неї засяє „Солнце правди Христос Бог наш" (Різдво Марії) і ми з радістю глядимо, як щораз більше ясніє небо (Введення) і вкінці могутча огненна куля виточується ізза обрію (Благовіщення). Вже досягає нас Сонце першими своїми проміннями. І ми не знаємо, чи замикає перед ним наші, до п'яти привичні очі, чи насолоджуватись чарівною синявою раннього неба. Але скоро це Небо розпалюється вогнем полудневого Сонця, що своїм життєдайним теплом наповнило всю землю (Різдво Ісуса і Собор Пресв. Богор.). Ось Воно зайшло в землі і стало там, як на молитву ізраїльського вождя²⁾.

Та хоч „незаходиме" Сонце стоїть і довкола обильно кидає своє „невечернє світло", тимчасом дотепер блакитна хрусталь починає темніти і ми нараз здивовано помічуємо

¹⁾ Пісня пісень 69.

²⁾ Ісуса Навина, 10 13.

дві хмарини¹⁾, що неждано висунулись ізза обрію (Стрітня). Та хто сподівався!..? Вже немилосерний вітер чорною скатертю закрив Небо, а від громів і блискавок затряслася земля і повтварились гроби (Состраданіє). Тоді сталося в природі²⁾ таке, про що добре знають вчені астрономи. Само Сонце зайшло під землю, кидаючи чорну тінь на красний Місяць. І вже не можемо сказати: „Кто сія... добра яко луна?“, бо Вона „печальми оскудіває вида (сонішного) лишаєма“ (Єрусал. Утр.).

Чи день це, чи ніч, годі сказати. В кожному разі „в дни Солнце не ожжет тебе, ніже луна ноцію“³⁾

Чому ж ця пітьма, серед якої перестрах змішався зі сльозами, а чуда на небі з дивами на землі???!

— Тому, щоби на землі показалося много синів світла, ворогів цієї пітьми⁴⁾ і щоб вони разом зі Сонцем вийшли зпоза чорних хмар і заясніли Його „тихим світлом“⁵⁾.

Чому ж ця стихія громів, що серед їх гомону розпучливе ридання приглушують тріскаючі скали??? — Тому, щоби на землі показалося много синів мира, ворогів цієї сліпої стихії,⁶⁾ щоби спрагнено хотіли там, де „тишина єдина вірних“.

І минула ця дивна страшна ніч темряви і неспокою. Знов вийшло Сонце зпоза чорних хмар. Тоді від пустині подихнув приємний запашний легіт, який жадібно вдихають привялі душі (Успення), а скрізь повідчинялись чудесні джерела в чудесних городах⁷⁾, щоби лічити людську нужду. (Пол. Ризи і Пояса і Собор в Міясінах).

І коли на тлі зникаючих хмар заясніло знов своїм блиском незаходиме Сонце, розстелилась перед ним в цілій своїй красі семибарвна Васелка „...рясни златими одіяна і преукрашенна...“ (Покрова). Глядимо на Неї і здається із

¹⁾ „Тучі божественніа облак била еси Пренепорочная іскапающій спасенія воду і землю оляндівшую грїхми ко плодоносію преводящи благочестія“ (Канон Пол. Риз.).

²⁾ Щоби аналогія була повна, мусимо назвати найбільшу тайну природою. Тут слідує перехід від Стрітня до Состраданія. Тому однак, що Різдвяний Круг ніколи безпосередно не переливається в Пасхальний, вони оба своїм духом не доповнюються, а радше контрастують. Це значилося теж в наглім перескоку від неба і хмарини до затьми місяця, симптому страдальної Матері.

³⁾ Пс. 120.

⁴⁾ Т. зн. пітьми невірства, поганства. Через аналогію і в поодиноких людей, коли атеїзм їх дійде до крайности, його абсурдність дуже часто спам'ятує і приводить до віри. (От Діви возсіявий міру Христе Боже: сини світа тою показавий помилуй нас (Богор. відп.)).

⁵⁾ Вечірня: „Світ тихий...“ Літургія Пржедєосвячених: „Світ Христов просвіщай вся“.

⁶⁾ Т. зн. стихії пристрастей. Хто вже опиниться на їх дні, то хіба Пречиста зможе його врятувати від загибелі.

⁷⁾ „Вертоград заключен сестра моя, невіста, вертоград заключен, істочник запечатлін“ (Пісня пісень, 4 12).

віддалі століть чуємо просто до нас звернені слова Вседержителя: „Дугу мою полагаю... во знаменіє завіта вічного...¹⁾“

І так, як Христос — це наше сонце правди, відколи зійшло і освітило землю, ніколи не заходить, так від тоді перед Ним стоїть Марія чудною веселкою, що примирює нас з Богом.

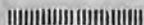
Але цей, для вірних чудовий знак мира, для ворогів Церкви є гаслом до боротьби. — „Кто сія“? — питаються, не могучи покорити Христових стягів. — „Кто сія!“ — здригаються при кожній своїй невдачі — „Кто сія... ужас яко вчинені!“²⁾.

Хто є ця, що мов полководець стоїть на чолі Христової армії! Вона в руці держить меч, що його — Христос приніс з неба на землю³⁾ і ширить переполох в рядах противника.

І так, коли з сильних рядів Христових ми радо глядимо на Її лагідно усмінене обличчя, то з ворожого табору можна бачити лише грізний неуступчивий погляд, що ворожить Їх задумам загибель. А все це молитва робить. В ній сила проти ворогів і поміч для вірних. В ній багатство ласк і любови незатертий знак. А любов сильна, сильніша ніж смерть! Тому ми вже не питаємось зі старозавітним мудрецем: „Кто сія проникающая аки утро; добра, яко луна; избрана, яко солнце; ужас, яко вчинені!“⁴⁾, а кажемо: „Нині же всі свіми тя Богородице!“

Драма Її лишається незакінченою. Бо перед Марією ще много завдань. Фільма Її святого життя щораз росте і чудотворними іконами опоясує всю нашу землю. Пісня Її безнастанних молитов перейшла в нескінчену симфонію. А з літургічної є тради непомітно сходить Марія між убогий наш нарід, збирає і насилляє його сльози-перли і робить собі з них діядем... Нарід, полишений проводу своїх, колись побожних монархів, каже: — Сьогодні Ти нам Царицею!

(Продовження слідує).

о. Вол. Кармазин

Причини сектанства

Пізнати причини сектанства, яке від кількох років бушує між нашим народом по селах і містечках, скривлює душу наших людей та підгризає здорове коріння, яке за-

¹⁾ Битія, 9, 13.

²⁾ Пісня Пісень 6 9.

³⁾ „Я не прийшов принести мир, а меч...“ Мат. 10 34.

⁴⁾ Пісня Пісень 6, 9.

пустила Католицька Церква між вірними, це справа не малої ваги. Бо пізнання причин тієї нездорової і шкідливої появи, як для Церкви так і нації, дозволить краще віднайти засоби боротьби з сектанством і дасть змогу зорієнтуватися у меті загального і настирливого наступу сектанства на нашу Церкву.

Історія вчить, що секти-єреси тут і там завжди появлялися. Бачимо їх вже у жидівській релігії за часів Христа під назвою фарисеїв і садукеев, стрічаємося з ними в перших віках християнства, якими є аріяни, монофізити, монотелісти і другі. Причинами повстання єресей у тих віках можна назвати: гордість, яка ціхувала тодішній світ і даліше мода філософування, поширена у найширших кругах, а вкінці найважливіша причина — то нагальна переміна, перескок з потанського світа у світ протилежний — християнський. Тяжко було людині, що привикла пливати в релігійних справах, примінитися до стисло означених метафізичних правд і їх беззастережно собі присвоїти і піддатися навчаючому авторитетові Церкви. Появі сект у тих часах не можна тому дуже дивуватися.

Інша справа з новочасним сектанством. Тут треба шукати причин деінде. Бо близько двотисячний протяг часу дозволив Церкві скристалізувати науку об'явлення, за той час зуміла Церква і найтяжчі проблеми віри подати людському розумові в приступний спосіб, так що шукаючий правди легко її віднайде.

Властивий початок нинішнього сектанства датується від виступу Лютра. Він став батьком сект через проголошення тези, що кожному вільно свobodно толкувати св. Письмо. Та свобода в поясненні св. Письма стала основною, загальною причиною появи різних сект, на якій опираються до нині всі секти. Ця теза створила правдивий хаос в інтерпретації правд віри, повстав лабіринт різних собі суперечних понять, з якого важко вийти на ясний шлях.

Мабуть Лютер і не передбачував тих фатальних наслідків для Христової науки, які витворилися згодом через проголошення ним повищої тези. Бо коли б був предвидів, що його теза стане вістрям в руках будучих поколінь, зверненим проти християнства, що його тезою будуть користуватися люди для знищення всякого християнства, не тільки католицького, то був би певно її не створив, якщо у своєму блудному переконанні мав на думці зріст християнства. Бо коли теза Лютра звернена була виключно проти навчаючого авторитету Церкви, проти догми про непомилність навчаючого уряду Церкви, то його наслідники послугуються нею в тій цілі, щоби не вияснювати християнські правди але щоби, створивши безліч різних понять, вирвати цілковито з душі віру.

Так отже теза Лютра стала оруддям в руках не християн, але ворогів християнства — безбожників.

Які є дальші причини сектанства, пізнаємо, коли приглянемося тим, що їх фабрикують і підпирають. До перших і головних протекторів треба зачислити масонів. Вони кермують усім сектанським рухом. Про їх роботу говорить книжка: „Przyczyny wrzenia światowego“ (вид. 1922). Говориться там про всі заходи масонів, як знищити Католическу Церкву. Їх ділом є французька революція, комунізм, а також світова війна, бо вони тримаються засади, що в каламутній воді легше ловити рибу.

Вершком їх протихристиянської акції є секти, які масони субвенціонують і підпирають їх видавництва. Що сектанство йде на розбиття, а не на скріплення християнської релігії — це ясне. І звідси не важко догадатися, де є джерело, з якого випливають щораз нові потоки сект.

У поширюванні сект мають масони своє обчислення, свою рацію. Витворивши безліч сект, які ріжняться в голошенню тих самих правд — думають, що християнин, слухаючи різних суперечних собі наук, дійде до висновку: коли всі ті секти, з яких кожна має себе за правдиву, ріжно про одну і ту саму правду вчать, що годі розібрати, де правда, то краще нікого не слухати, в ніщо не вірити.

Дійсно хитрий помисл.

Другим покровителем сектанства треба уважати комунізм, що у своїй ідеології є безбожний і йде на знищення Христової релігії, а який сектанства не то не переслідуює, але підтримує.

Що секти стоять під впливом безбожного соціалізму, видно з цього, що соціалістичні кличі: свобода, рівність і братерство, які властиво взяті з християнської науки, інтерпретують в радикальному, соціалістичному, а не в християнському дусі.

І так: свободу розуміють як вольність від догм. „Ми не знаємо ніякого примусу віри“, пишуть баптисти.

Рівність у сектантів це заперечення священства й окремого священничого стану. „В наших громадян нема ніяких рангових ріжниць. Ми не знаємо ніякого духовного стану, ріжного від лаяків. Всі члени баптистичної громади є рівноуправнені“. Як приманливим вигляд, що кожний, так мужчина, як і жінка, може дійти до всіх урядів!

Братерство — поняття само в собі шляхотне, зістало також скривлене. Уживається цього слова у відношенню до членів секти, які зовуть себе братами, зате всіх інших, неприналежних до сект, уважається ворогами, а священників називають чортами. Зовсім не так, як вчить Христос.

Вплив Інтернаціоналізму на секти зраджує теж постава сект до національного питання. Сектанти не признають на-

ціональних ідеалів. Вони є інтернаціональні. Патріотизму в них нема. Навіть молитися за свій нарід не практикується, але уважається каригідним. Про те мав я нагоду особисто переконатися. Переглядаючи в школі молитовник сина одного сектанта, зпримітив я при молитві за нарід дописку батька такого змісту: „молитва політична“. Цей факт недвозначно говорить, куди вони прямують і чия рука так дбайливо і по мистецьких ними кермує.

Це були б причини сектанства загальної натури. Крім них треба згадати ще про причини своєрідні — льокальні.

Згори належить ствердити, що при апостазіях до сект, релігійні мотиви грають як найменшу роль. До сект відпадають переважно люди, які передше не зраджували великого релігійного заінтересовання і не були передовими христіянами. Здебільша були то індиференти, а навіть вороги віри, тому і без скрупулів переходять вони до сект. Звідси і причини, які їх туди ніби женуть, не мусять і не є аж надто поважні.

Звичайно бувають вони такого роду: матеріяльна нужда з одного боку, а субвенції від сект з другого. Ніде правди діти — до сект приєднують таки грошовими запомогами. Фактів можна навести багато.

Дальше причинами сектанства бувають непорозуміння між священником, яке не мусить бути аж дуже велике, хороблива манія вищости, треби, які побирає священник, слаба релігійна і національна свідомість, а часом і нетакт зі сторони священника.

Всі ті причини є тільки позірні, частинні, серпанком, яким тільки сектанти заслонюються. Бо бувають парохії, де нема тих причин, а мимо того секти творяться. Бувають парохії, де священник тактовний, ревний, що не можна йому нічого закинути, бувають краї як Німеччина, де не існує квестія требів і через них непорозуміння, а помимо того секти і там появляються.

Якаж з цього конклюдія? Не інакша, як та, що причиною сект є: апріористичне вороже наставлення до Церкви, викликане ворогами релігії, які через секти змагають поступенно і незаметно до розкладу християнської суспільности і до цілковитої безбожности. З цієї причини сектанти є такі вперті у своїх переконаннях і з трудом навертаються.

Цей коротенький перегляд має на ціли вказати нам, душпастирям, в якому напрямі належить нам працювати у вихованню парохіян.

Микола Данилевич

Кооперативні (уділові) сади на ерекціональних ґрунтах

Реферат виголошений дня 17. VI. 1937, в Т-ві св. Андрея на конференції ОО. Делегатів із поодиноких протопресвитератів Львівської дієцезії.

Заки приступлю до самої теми про садівництво на ерекціональних ґрунтах, мушу бодай коротко обговорити причини, що роблять цю тему актуальною. Після світової війни матеріальне питання для українського духовенства стає щораз більше складне й невідрадне. По упадку австрійської держави тратить українське духовенство свої привілеї. Нова влада не щадить тягарів нашим духовним в виді найрізноморідніших податків і обмежує до мінімум платню. Коли до цього додамо деяку байдужність мас до релігії і нерентовну господарку на ерекціональних полях, знайдемо ті причини, що викликали матеріальні недомагання нашого духовенства. Із цього приводу чується раз-у-раз голоси розпуки серед духовенства, що нема засобів до життя, можности платити великі і тяжкі державні податки, що тяжать на священниках й ерекціональним майні, та доводить те майно до ліквідації.

Важкий матеріальний стан священників грізний не тільки для самого духовенства. Він рівно грізний для нашої Церкви й народу. Духовенство є провідним чинником в Церкві і його діяльність тісно вяжеться з життям народу. Коли цьому прововоди бракує засобів до життя, то він не може дати стільки праці, скільки потребує добро Церкви й народу. Цей крик духовних о ратунок починає активізувати найбільш рухливі одиниці нашого духовенства, що шукають виходу із цього положення. В цім грізнім часі і Високопресвящений Митрополит Кир Андрій накликає ціле духовенство до спільної акції.

Добре знаємо, що державна платня священників і їх доходи із церкви дуже низькі й несталі. Тому ерекціональне поле творить сьогодні майже виключне джерело доходів нашого духовенства. І саме про це головне джерело доходів хочу говорити. Мусимо ствердити факт, що ерекціональні маєтки по парохіях являються як малі фільварочки у відношенню до маєткового стану нашого села, що в більшій частині є малоземельне. Рівночасно мусимо признати із жалем, що ці ерекціональні маєтки в великій мірі не сповняють свого завдання. Вони через лихо зорганізовану господарку священників дуже часто стають прикладом для села, як неслід господарити, замість того, щоби стати носіями рільничої культури, придбати духовенству доходи, а селови заробіток.

Лихий стан господарки на ерекціях має також свої

причини, які до деякої міри можуть оправдати священиків. А іменно: в одній особі є дуже тяжко бути добрим священиком і добрим господарем. В нинішніх часах вимагається спеціалізація. Одно і друге звання вимагає повного віддання справі. Душпастирювання вимагає повного ідеологічного наставлення, господарство натомість стопроцентово-економічного. Ці два наставлення погодити із собою можуть тільки виїмкові люди, а загал духовенства мусить стати на одним, або другим становищі. Другою причиною, що відємно впливає на господарку на ерекціональних ґрунтах, це брак часу в духовних. Нинішній священик, якщо хоче належно виконати свої душпастирські обов'язки, мусить добре зазнатися з усіма життєвими і релігійними квестіями, котрі під теперішню пору стають щораз більше актуальні, щораз більше абсорбують багато часу. Також і те, що ерекції це не приватна власність священиків, відбивається некорисно на згаданій господарці. Але всі ті обставини дуже тісно в'яжуться із священичим станом, тому вони до певної міри й незмінні. Натомість таке, як брак господарського знання, можна заступити знанням інших людей, яких можна заангажувати при відповідній переорганізації господарки на ерекціональних ґрунтах.

Брак грошових засобів можна усунути при допомозі капіталу, до якого можна дійти при сильній співпраці цілого духовенства.

Переорганізування в деяких ділянках господарки на ерекціях із індивідуально веденої на збірну, більше рентовну, стало сьогодні konieczністю так духовенства, як цілого народу. Бо годі дивитися на те, як в час великого безробіття і браку варстатів праці серед нашої суспільности замітні земельні маєтки ерекцій не є належно використані, священики, в багатьох випадках, заморозивши ті маєтки в своїх руках, прогрішуються не тільки проти свого духовного стану, але проти цілої нації. Бо нація як посередній власник всіх маєтків має право домагатися від них тих доходів, котрі їй до життя конче потрібні.

Одною із ділянок господарства, котру можна дуже добре зорганізувати як збірну господарку на ерекціональних маєтках, що й дасть по кільканацятьох літах духовенству поважний дохід і збільшить у великій мірі варстати праці, — це садівництво. Ця вітка господарства має перед собою велику будучність. Всі культурні народи стараються сьогодні підняти народне здоров'я. Тому що овочі містять в собі всі ті речовини, що є незвичайно потрібні для розвитку людського організму, тому на всіх ринках цілого світу є великий попит за овочами. Як багато овочів консумують культурні народи, бачимо із цього, що у Франції на одного мешканця припадає річно 113 кг. овочів, в Німеччині 78 кг.,

в Америці 90 кг. В Польщі споживча скількість овочів є дуже мала, бо на одну людину припадає ледви 20 кг. овочів річно. Причина малої консумції овочів є та, що в Польщі загально є дуже мала скількість добрих овочів, котрі можна би довше переховувати. Тому Польща спроваджує багато овочів з заграниці (річно за 15—20 мільонів), що підбиває дуже високо їхню ціну. На весну один кілограм добрих овочів (яблук) коштує більше, як 1 кг. помаранч і тому зрозуміло, що овочі в Польщі це артикул цілком недоступний для ширших кругів суспільности. Що правда, всіх спроведених овочів не можна у нас виплекати як напр. помаранч, цитрин, бананів, але коли б були в нас подостатком власні овочі, тоді держава обменила би привіз чужих, що їй лежить у нашому інтересі. Коли поширимо на наших землях масове садження промислових сортів та зуміємо виплекати добірний овоч, тоді знайдемо на нього збут на нашій власній ринку, як також на чужих ринках, передовсім північних держав, що з ними має Польща торговельні звязки. Із цього видно, що закладання садів у нас є конечне, але садівництво мусить стати на високім ступні садівничої культури. Мушу ще звернути увагу, що садівництво в Польщі переходить в другий етап розвою із масово поширеного аматорства на промислове. Тому із закладанням таких промислових садів треба нам спішитися, щоб не остатися під цим оглядом позаду.

Пристапуючи до властивої теми про садову господарку на ерекціональних ґрунтах, кидаю клич: До п'ятиох літ маємо у Львівській дієцезії 1600 моргів ерекціональних садів! У першій хвилі серед нинішніх тяжких матеріяльних відносин нашого духовенства видається це нездійснимим. Коли обчислимо кошти закупу щеп на такі простори, то на перший погляд видається цей клич нереальним. Бо дійсно булоб дуже тяжко нашому духовенству в нинішній матеріяльній скруті видати чверть мільона золотих на самі щепи, щоби обсадити 1600 морговий простір. Тому потреба знайти такий вихід, щоби можна при мінімальних видатках дійти до ціли. Правильною розвязкою цієї справи вважаю заложення великої шкілки під проводом кваліфікованого фахівця. Заложення такої шкілки є не тільки тим важне, що обмежити видаток на деревця о яких 75%, але й тому, що пристапуючи до такої великої будови, як промислове садівництво на ерекціональних добрах, треба сильного фундаменту, що ним є якраз добре поведена шкілка. Шкілкарство в Польщі стоїть дотепер на дуже низькому рівні. Щепи, куповані навіть у великих промислових шкілках, дуже часто не є і з тих сортів, що їх садівник замовляє і це спричинило в дуже багатьох випадках, що новозаложені сади не відповідають своїй цілі, а власники поносять

дуже поважні страти. Щобільше, показується, що і державні шкілки не є краще ведені. Дуже часто спроваджені із згаданих шкілок дерева є заражені ксрінним раком. Про це була згадка в часописі „Практичне садівництво“ ч. 11—12, 1934 р. І з цього ясно бачимо, що розводжачи садову господарку на більшу скалю, треба починати від власної шкілки, веденої добрим фахівцем, яка дасть гарні і здорові дерева, та фахово і доцільно підібрані сорти, що знайдуть примінення в торгівлі.

Заложення такої шкілки вимагає відповідної площі і капіталу. Потрібну 30 моргову площу під шкілку можна винаймати на 5 літ у якогось землевласника, або в одного з О. О. Парохів. Винаєм такої площі потягне за собою деякі видатки, однак не такі великі в порівнянні до зисків. Думаю, що при теперішніх цінах за винаєм поля можна було б її дістати за 2000—2500 зл. річно.

Квестію потрібного капіталу на основання такої шкілки, обрібки та удержання фахівця можна розв'язати таким способом, що всі О. О. Парохи складають 1 зл. місячно на сю ціль, через 5 літ, потрібних до виховання деревець. В такий спосіб повстав би капітал в сумі 9600 зл. річно. З цього капіталу можна легко удержати фахівця, який буде працювати за яких 120 зл. в місяць, з тим, що за вміле зорганізування садів дістане підвишку винагороди і сталу посаду при садах. Удержання фахового садівника винесе 1440 зл. річно. Робітник, потрібний до пересаджування, чищення, щеплення, викопування і пакування до транспорту деревець, може річно коштувати 1500 зл. Отже річний видаток при шкілці й удержання фахівця винесе річно около 3000 зл. Колиб мої обчислення показалися дуже низькими і коли б кожда позиція вже при найвищій платності вимагала трикратного збільшення гроша, то й тоді деревця, потрібні на засадження 1600 моргового простору, будуть коштувати тільки 25% того капіталу, якого було б потрібно при закупні деревець у чужих шкілках. В такому випадку зібраний капітал у О. О. Парохів із односторонніх місячних датків через 5 літ вповні вистарчить на покриття видатків коло шкілки.

Тепер насувається дуже важне питання. Як зорганізувати сади, щоби вони відповідали всім вимогам садівничої культури, мали всі дані, яких вимагає промислове садівництво та щоби всі О. О. Парохи мали рівний дохід із садів?

Всі знаємо, що не в кожній парохії, з огляду на її положення, можна заложити сад, а коли при деяких парохіях є сади, то часто дуже мізерно вони виглядають. Причина в тім, що мало священиків фахово визнається на правильному плеканню саду і не мають часу. Тому й такі мінімальні доходи із цієї вітки господарства. Нефаховість ве-

дення садів спричиняє рівнож дуже скору смертність садів. Годі сподіватися змін на краще в індивідуальних господарствах нашого духовенства і тому треба піти на великі збірні ерекціональні сади, найменше на 40 моргових площ, в яких можна би вести раціональну добре зорганізовану господарку.

Для цього слід було б підняти найменше 40 моргової площі в різних околицях нашого краю, які надавалися би до промислового садівництва. При добрій волі та взаємному порозумінню О.О. Парохів, за дозволом Ординаріату, не булоб важко дійти до таких площ. Пересічно 20 парохій моглоб мати свій збірний сад в однім місці. — До таких 40 моргових площ, придатних до промислового садівництва, можна дійти двома способами: 1) кожда парохія продає 2 морги поля, 20 парохій куплять за гроші із проданого поля по 2 морги в одній парцелі. В цей спосіб 20 парохій мало би спільну 40 моргову площу, пригожу під промисловий сад; 2) підшукати по ерекціях 40 моргові площі, які надавалисяб на промисловий сад. Таку 40 моргову площу винаймає 20 О.О. Парохів у о. Пароха-ужитковця цієї 40 моргової площі за згодою Ординаріату на 70 літ. За винаєм цієї площі платять піднаймаючі О.О. Парохи щороку чинш. Висоту того чиншу треба усталювати що 5 літ, після льокальних цін за винаєм поля, яка є в даному селі, де знаходиться та площа. Чинш усталювати найпрактичніше в збіжжу, бо тоді не ризикує о. Парох, що винаймає, ані О.О. Парохи піднаймаючі. Піднаймаючі О.О. Парохи не поносять при такій комбінації ніяких спеціальних тягарів. Вони піднаймають у себе по 2 морги поля і тим чиншом платять за поле на збірній площі.

Можливо, що тяжко буде підшукати на наших ерекціях 40 площ по 40 моргів, котрі надавалисяб під промислові сади. В такому разі треба буде взяти під увагу дещо менші площі з тим, що парохія, в котрій така площа буде знаходитися, переведе за дозволом Ординаріату виміну ерекціональних піль і доповнить сей кільканадцятьморговий комплекс заміненім полем до 40 моргів. В такий спосіб моглиб повстати більші комплекси поля під раціонально ведену садову господарку.

Що промовляє за такими збірними, чи радше кооперативними садами? Коли при індивідуально веденій господарці не може мати кожда парохія саду, чи з огляду на своє положення, чи брак відповідної площі, то при кооперативній кожна має свій сад і рівний дохід із нього. В великім саді можна вдержати фахового чоловіка, що буде зміло вести господарку, через що високо поставить культуру саду і збільшить в великій мірі доходи в порівнянні до індивідуальної садівничої господарки. Великі сади можна лекше

заосмотрити садівничим приладдям, без якого неможливо ви-плекати добрий сад і безіоганний овоч. У великих садах господарка більше рентується хочби тому, що найдрібніші відпадки, коли їх є багато, можна відставляти до фабрик перерібки овочів. Маючи більші сади в догідних місцях, можна зогранізувати легко транспорт овочів, коли натомісць у малих садах, далеко віддалених від залізниці, транспорт дуже утруднений. Дуже важною річю є також се, що ті великі площі, засаджені овочевими деревами не підлягалиб під парцеляційний закон. В такий спосіб зорганізована садова господарка дала би можливість раціонально загосподарити хоч 4% всіх ерекціональних дібр.

Така кооперативна священича господарка стала би взором для нашого рільництва, що при згоді і спільнім зусиллю можна і в нас піднести високо рільничу культуру, а тимсамим збільшити добробут серед нашого народу.

Звідки взяти гроші на видатки, злучені з плеканням саду, заки він видасть овочі? — Заки дерева зачнуть ви-плачуватися овочами, мусить земля бути під ними викори-стана, щоб доходами з неї покрити всі видатки, які будуть при плеканню саду. Тому слід засадити половину площі овочевими корчами (агрест, порічки, малини), що їх будеться плекати в шкілці. По трьох або чотирьох літах можна мати вже гарний дохід із тих овочевих корчів. При великій кількості цих овочів можна вже думати про невелике підприємство для їхньої перерібки, що зчасом, в міру розвитку овочевих дерев, може перемінитися у фабрику овочевих виробів. На другій частині садової площі можнаб управляти окіпні рослини. Ці рослини враз із докупленим іншим кормом дадуть можливість вдержати худобу для гноєння саду. Це далоб догідну можливість повстання показових стаєн для плекання худоби. З цих стаєн моглиб священики дістати на хов телята і в такий спосіб поправити хоч частинно свою молочну господарку. — Щоб це перевести, треба увійти в порозуміння з Товариством „Сільський Господар“ та „Маслосоюзом“, щоб виєднати відповідний капітал на закупно доброї худоби. Колиб удалося заложити такі стайні, для плекання худоби, тоді в цей спосіб можнаб повести через кілька літ, заки не розростеться сад, подвійну господарку: овочеву й молочну. Вкінці колиб показалося, що добуття стаєнного навозу є получене із великими труднощами, треба засадити цілі площі овочевими корчами, а деякі, дуже урожайні, моглиб послужити під плекання огородини. В такий спосіб могло б повстати підприємство сушення городовини, чи для витвору консерв. В цьому другому випадку штучні і зелені навози мусілиб заступити в цілости стаєнний навіз.

Заряд такими кооперативними ерекціональними садами

лежав би виключно в руках священників уділовців, чи їх наслідників, які кожного року вибиралиб між собою управу і та управа рішала би про господарку в садах. Чистий дохід із всіх садів разом був би рівно розділений між усіх уділовців. Тут треба зазначити, що всім ОО. Парохам уділовцям, яко піонірам тих кооперативних садів, мусять бути звернені всі вклади, що їх будуть робити при заложенню тих садів. Вклади ті будуть звернені тоді, коли сади зачнуть вже добре родити. Щоби священники-основники не понесли страт, треба буде уділи високо опроцентувати, а відібрати їх будуть могли самі ОО. Парохи, або їхні родини. Рівнож мушу зазначити, що члени родини ОО. основників будуть мати першенство, якщо схотять старатися о посади в садовій господарці, роз. маючи відповідну фахову підготовку.

При так зорганізованім промисловім садівництві наше духовенство за кільканадцять літ дістало би дуже поважні доходи. Маючи в своїх руках до диспозиції величезну кількість добірних овочів, воно сталаб диктувати ціни на нашім овочевім ринку, а вслід за тим узалежнилоб від себе на нашій території цілу торгівлю овочами. В такий спосіб раціональне загосподарювання малої частини ерекціонального майна причинилосяб до розв'язки складного матеріяльного питання нашого духовенства. Священники, маючи певне джерело доходів, не мусілиб надто звертати уваги на епітрахильні доходи, а се злагіднило би в деяких парохіях відносини між парохом і парохіянами, що мало би добрий вплив на суспільно-релігійне життя нашого села. Воно теж збільшило би капітал нації, дало би нові варстати праці для цілого ряду людей, і в такий спосіб у неمالій мірі зменшилося б безробіття серед українського громадянства.

о. Д-р Г. Костельник

Релігійні фалші нових часів

(Продовження)

Потреба ділання на етичному полі наглисть на нас, щоб ми створили собі етику; а етика, ця „практична релігія“, наглисть на нас, щоб ми створили собі релігію, себто теоретичний бік релігії. Отже мотори життя не дозволюють нам відсувати від себе релігію *хат-ѣсо-х'їу*, що ніби „мене це нічого не обходить“, але змушують нас зайняти становище в цій найважнішій життєвій справі.

І так релігія нерозривно тягне за собою етику, а етика релігію.

Кожна людина, тому що має розум, мусить поставити собі питання: Що цей світ? Відки? Яке моє зобов'язання супроти вічності? Яка ціль мого життя?

А коли вже раз хтось поставив собі ті квестії, то всяка відповідь на них, як це ми вже бачили, буде його релігійною вірою.

Я довгі роки думав собі, що атеїзм слід би назвати „негативною релігією“, тому що атеїстична віра ґрунтується на неґації Бога та людських обов'язків супроти Бога. Мені здавалося, що атеїзм так відноситься до релігії, як чорна краска до білої під фізикальним поглядом (біла краска це змішання всіх красок, а чорна — це брак світла взагалі). Мені було ясно, що атеїсти мають „віру“ в релігійному значінні; але я собі думав, що вони не мають „релігії“: що ніби їх віра не накладає на них ніяких обов'язків. Та вкінці я переконався, що це не була би властива назва. Атеїстична віра не є пустою неґацією і не є позбавлена всякої релігійності. Вона так відноситься до віри в Бога, як чорна краска до білої під психологічним поглядом (чорна краска також є краскою, тільки протилежною в скалі красок). Що властиво творить релігію під психологічним поглядом?

Щонебудь робимо свідомо й добровільно, то переживання нашої душі мусять „текти“ в напрямі нашої провідної ідеї. В житті такі провідні ідеї бувають підрядні, дрібні, що не обіймають цілої нашої душі, як нпр. коли щось купуємо, оремо, сіємо, шиємо. Але як наше „я“ є вогнищем, у котрому сходяться всі сили нашої душі, подібно й усі наші переживання на основі психологічного закону шукають свого вогнища, в котрому сходились би всі наші життєві досвіди, всі наші думки про світ та про нас самих і всі наші почуття.

І кожда людина мусить стягнути всі свої переживання в таке психологічне вогнище, бо без того внутрішнє життя людини було би цілком розбите: людина жила би без усякої життєвої орієнтації — значить: без розуму.

В тому психологічному вогнищі мусять прийти до виразу абсолютні вартости життя-буття — хоч вони зі суб'єктивного становища можуть бути найрізніше оформлені. Людина може собі уявляти, що нема ніяких абсолютних вартостей у житті-бутті, тільки самі релятивні; алеж ця відповідь буде для неї абсолютною вартістю, себто її найвищою, остаточною життєвою орієнтацією.

Отже можемо сказати, що з психологічного становища релігію творять суб'єктивно абсолютні вартости життя-буття. Вони мусять підпорядкувати собі ціле життя людини, і скільки разів людина буде щось ділати під проводом тих абсолютних своїх вартостей життя-

буття, то ціла її душа буде „текти“ руслом вічності в напрямі до найвищого свого призначення — очевидно в тому оформленні, яке та душа надасть вічності і своєму найвищому призначенню.

Від Бога душа може „втекти“, але від вічності, від свого обчислення з вічністю, від визначення собі своєї найвищої ціли життя душа ніяк не може „втекти“. І саме те обчислення з вічністю є джерелом для всіх суб'єктивно-абсолютних вартостей людини, значить: джерелом її релігії.

Як є різні теїстичні релігії, так само є різні й атеїстичні релігії — висші й низші. Але навіть атеїст найнижшої категорії, що ціль свого життя бачить у насичуванні своєї змисловості (наче звірина), має свою релігію: він боготворить свої змислові приємності і цілий світ приносить у жертву тому своєму марному молохові. Це його найвищий закон життя — а власне це релігія.

Так показується, що новочасна наука зовсім не захитала старої правди про те, що „*homo est animal religiosum*“. Безрелігійної людини, що при розумі, нема й не може бути. Безрелігійні тільки звірята — бо така їх природа.

Шлях життя звірини визначений інстинктом, себто самою природою. Звірята не мають розуму та свободної волі (у звичайному значінні тих слів), не можуть знестися понад змисловий світ, не творять собі світогляду, не доходять до поняття вічності, причини світа, своєї залежності від тої причини.

Людина це мікрокосмос у давньому значінні цього слова. Атеїсти мають що вибирати в цьому мікрокосмосі для свого обожування. Одні з них боготворять людський розум, інші людське „я“, інші своє власне „я“, інші „іманентне божество“ в людській свідомості, інші людську науку, державу, суспільність... Комуністи боготворять людську безкласову збірноту (громаду, зложену з „рівних одиниць“); модерні націоналісти боготворять свій власний нарід.

Божество вже по своїй сутності безконечне; а це з психологічного становища значить, що людина має перед собою безконечні ступні, по котрих їй треба зближатися до Бога. Та сама психологічна реляція лишається такою в атеїстичній релігії, бо це з психологією релігії таке нерозривно зв'язане, як нпр. з арифметикою ∞ (безконечне: кождий арифметичний ряд чисел у своїм продовженні веде до безконечного).

Щонебудь атеїсти боготворять, то воно ще не є здійснене, але щойно тільки зачатє. Божество атеїстів це завсіди тільки ідея — ідеал, який щойно треба людям здійснити: нема на світі такої ідеальної безкласової громади, яка є ідеальним божищем комуністів; нема такого го-

тового стану народу, який є ідеальним божищем модерних націоналістів — це все щойно треба би зробити. То колиж ці ідеали будуть здійснені? Між даною дійсністю й тими ідеалами безконечні ступні! Значить: ті ідеали ніколи не будуть здійснені. А такий стан правди має величезні консеквенції для оцінення теїстичної та атеїстичної релігії.

Теїсти почитають Бога.

Атеїсти щойно творять божество.

Теїстична релігія це релігія богочитання.

Атеїстична релігія це релігія боготворення.

Ось це найглибше й найправдивіше схоплення ріжниць між „атеїзмом“ і „релігією“, себто між атеїстичною й теїстичною релігією. А в цьому насвітленні всі обвинувачення релігії, що їх атеїсти зібрали й видумали в нових віках, показуються наче дитиняча забавка супроти трагедії й руїни, що їх атеїзм несе зі собою. Кожда релігія має свого Бога й свого чорта, своє небо й своє пекло. І атеїстична релігія має ті контрастові релігійні елементи, хоч вона їх інакше називає. Вонаж має свій ідеал і його контраст, своє добро і своє зло.

Та коли релігії богочитання кладуть свого Бога й свого чорта, своє небо й своє пекло на другий світ, то релігії боготворення все це стягають на цей світ. І саме в цьому жахливе прокляття, яке вони тягнуть за собою.

На землі ідеали є тільки ідеалами — безконечні ступні завсіди ділять нас від них. Колиж релігії боготворення хочуть здійснити свої ідеали, то вони на землі в даних людських відносинах бачуть тільки „пекло“, а в даних людських типах тільки „чортів“. Отже для них усе на землі тільки знищення варт. Бухарин (один з чільних большевиків) каже, що треба створити „нову землю, нових людей і нові обичаї“. ¹⁾ І коли запеклі атеїсти силоміць хочуть здійснити на землі своє „небо“ та витворити своїх „ангелів“, то мусять майже все на землі знищити — стягають пекло на землю. Большевики так відносяться до „контрреволюціонерів“, як християнин до чортів (якщо міг, то всім їм відтяв би голови за одним махом — і ще мав би за це святу заслугу перед Богом).

В ім'я атеїстичних уроєних ідеалів цілий світ варт знищення! Бактерії, зїдаючи живий організм, засуджують його на смерть, а не здають собі справи з того, що вони також самі себе засуджують на смерть, бо коли організм згине, то вони також мусять гинути. Подібно поступають і атеїсти, як „спасителі“ людства. Очевидно, атеїсти не бактерії, а люди, що мають розум і не дускають аж до смерті людського громадського організму, котрий розїдають, всетаки.

¹⁾ Prof. Dr. Iljin, тамже.

похід атеїстичної релігії крізь світ це похід смерти й руїни.

Годіж безкарно божі атрибути стосувати до людей, підтягати людей під міру божества. Під такою мірою все земське буде тільки знищення варта. Неба атеїсти певно ніколи не стягнуть на землю, ніколи не витворять „земського раю“, бо для осягнення такої ціли треба би змінити всі закони природи (перш усього скасувати смерть...). Але пекло, земське пекло — це завжди буде умовина і дійсний стан атеїстичної релігії на її шляху до вимріяного „земського неба“.

Треба пожертвувати теперішнє людське покоління, його щастя й життя для щастя, для „земського раю“ майбутніх поколінь. Ось це вічна потіха й вимога атеїстичної релігії, яка щойно має витворити своє божество.

Це не випадок, що це атеїстичне релігійне правило щодо своєї логічної будови згідне з Христовим правилом: „хто хоче свою душу спасти, погубить її“, бо це така логіка релігії взагалі. Але Христос стосує це правило згідно з життєвою правдою й справедливістю: кожда людина має добровільно стосувати це правило сама до себе; земське життя з природи має кінчитися смертю, а Христос обіцяє посмертне життя.

А атеїсти, як „спасителі“ людства, стосують це правило до цілої людської збірноти проти її волі, отже насильно; обіцяють „земський рай“, який ніколи не буде здійснений, а здійснюватись буде тільки вічне, безглузде жертвування живого людського покоління. Фалшива релігія, тому фалшиві і її плоди. Омана родить оману.

* * *

Коли ми звичайно називаємо атеїзм „невірою“ чи „безрелігійністю“, то в тому лиш стільки правди, як коли магOMETани називають нас „невірними“ — „невіруючими“. Справжнє наукове пояснення і нововитворена ситуація у світі силують нас зірвати з тим вульгарним способом характеризування атеїзму та називати його тим, чим він дійсно є: атеїстичною релігією, релігією боготворення.

Ніщо більше для релігії не є таке шкідливе, як вилучення атеїзму з категорії релігії. Це криве дзеркало для релігії і атеїзму, яке їх деформує — релігію на гірше, бо вона ближче до того дзеркала, а атеїзм на ліпше, бо він далше від того дзеркала.

Якщо атеїзм не є релігією, а нині повний світ атеїстів, то з того слідує, що ніби людина може бути безрелігійна. Ось це перший фалш, який слідує з вилучення атеїзму з категорії релігії. Але щож така „безрелігійна“ людина прийняла замість релігії? Сама негачія, сама лью-

гічно-психологічна пустка не могла заступити релігії. Всі атеїсти, як один, чваняться, що ніби вони прийняли науку, замість релігії. А з того слідує другий фалш, що ніби атеїзм є наукою.

З цього фалшу родяться всякі дальші фалшування релігії та атеїзму. Атеїсти, несвідомі того, що їх атеїзм також є релігією, уроюють собі, що ніби вони глядять на релігію зі становища науки, отже ніби вповні критично та об'єктивно. А в дійсності вони глядять на всі теїстичні релігії зі становища своєї атеїстичної релігії, і всі їх маловаження та характеризування теїстичної релігії мають тільки таку об'єктивну вартість, як коли нпр. магометанин чи жид „критикує“ християнську віру. Ніщо так не засліплює, як своя релігія.

Я тут цілком не перебільшую справи й не говорю метафорично. Все, що в нових часах філософи (Spinoza, Hume, Kant, Schopenhauer, Nietzsche...) та учені і недовчені написали проти релігії, об'єктивно треба вважати за мудрування одної релігії проти другої релігії, а не за слово науки. Таким способом усе прояснюється за одним махом.

Пани — „безрелігійні“, а в деяких державах правительств виразно дають про себе знати, що вони „безрелігійні“. В широких масах це має нівелюючий вплив для релігії вже з тої причини, що простолюття відчуває свою духову низкість перед „панами“. Але цей вплив тим небезпечніший, що атеїзм курсує по світі з маскою науки. „Пани все знають; вони вчені, вони переконалися, що нема ніякого Бога, що людям не треба ніякої релігії — тільки темний нарід має релігію, бо дурний...“ Такий комплекс думок для простолюття, оскільки воно зриває з релігією, звичайний, бо простолюття не чувається на силах у своєму імені зривати з релігією, а складає це на авторитет „панів-учених“, що ніби „все“ знають.

Рішуче ліпше буде простолюття це пояснити й призвичаїти його до того, що атеїзм також є релігією, що ні одна людина не може втекти від релігії. Тоді нарід при своєму здоровому розумі скоро зорієнтується, котра релігія ліпша — теїстична чи атеїстична?

Згідно з тим, що ми сказали, рубрика „безконфесійний“, прийнята в модерних державах на означення атеїстичної релігії, повинна бути заступлена рубрикою: „атеїстичної релігії“.

Рубрика „безконфесійний“ ґрунтується на вилученні атеїзму з категорії релігії і є виразом державної апробації тої, з ґрунту речі фалшивої, концепції.

* * *

До вичислених і пояснених фалшів, якими новочасний атеїзм оточив теїстичну релігію, щоб її здискредитувати, понизити й знівелювати, слід ще навести й слідуєчі два:

що ніби релігія ґрунтується на чутті та що ніби наука має заступити релігію.

Якщо релігія ґрунтується на чутті (як це твердили Нуме, Кант і ін.), то вона щось іраціональне; а відсі дуже легкий перехід до дальших консеквенцій, які цілком здискредитують релігію: що ніби релігія це щось суб'єктивне, ілюзоричне...

С. Freud так і воює тим, що ніби релігія є тільки ілюзією — „але наша наука“, чваниться він, „не є ілюзією“. Свою атеїстичну релігію автор зачислив собі до науки — і тріюфує. Але тим можна воювати проти релігії тільки доти, доки атеїзм вилучається з категорії релігії і накривається його маскою науки. А атеїзм, атеїстична релігія на чому ґрунтується? А його яка наука заступить?... Ось вмить виходить шило з мішка, як тільки зачислимо атеїзм там, де його місце — до релігії. Нема що багато говорити на цю тему. Всяка релігія є завершенням цілого внутрішнього життя людини, отже вона ґрунтується і на розумі і на чутті.

Кожда релігія має свою філософію, свої логічні преміси і консеквенції. Інша квестія: чи цей логічний зміст якоїсь релігії правдивий і оскільки правдивий. Логічний зміст атеїзму марненький собі, його піддержує тільки буденне „чуття нічогости“¹⁾, всетаки атеїзм має свої логічні мотиви, отже не ґрунтується тільки на самому чутті.

Коли атеїсти писали, що „наука“ чи „науковий світогляд“ має заступити релігію чи релігійний світогляд, то під „наукою“ завжди розуміли атеїзм.

Але що мало би заступити релігію по влученні атеїзму до категорії релігії? Наука? Ми вже бачили, що це найбільший нонсенс.

* * *

Чомуж учені аж до большевицької революції не зорієнтувалися, що атеїзм це також релігія? Це мало різні свої причини.

1) Учених милив вульгарний спосіб говорення, який називав атеїзм „невірою“ й „безрелігійністю“.

2) Учених, котрі були атеїстами або хочби тільки симпатиками атеїзму, атеїзм засліплював при проблемах, що відносилися до релігії.

3) До большевицької революції атеїзм у громадському житті переважно виступав як теоретичний і прикрашений; ще не виявляв своєї збірної психіки, з котрої можна би було здогадатися, що він також є релігією. Дійсно щойно большевицький режим половині світа виявив справжнє обличчя атеїзму.

¹⁾ Гляди про це мою розвідку: „Справжнє джерело атеїзму“ — Львів 1936.

4) Атеїзм не мав своєї єрархії, ні свого релігійного культу, а з того ніби виходило, що він не є релігією. Але так само дійстична релігія (*religio naturalis*) не мала й не має єрархії, ні культу, всетаки вона навіть сама себе називає релігією. Зрештою атеїсти також організуються в різні товариства, а це їм заступає єрархію.

5) Природничі науки (фізика, хемія, біологія, медицина...) стояли на матеріялістичному становищі і надіялися, що ген усю загадку світа розв'яжуть, досліджуючи матерію. Очевидно, це була тільки надія науки, яка в ХХ в. цілком заломилася. Саме ту „надію“ тодішньої природничої науки атеїзм брав за доказ, що ніби він є наукою, а не релігією.

Зовсім інакше представляється ця справа нині, коли вчені фізики пишуть, як нпр. Pascual Jordan: „давніше протирелігійне наставлення (*Kampfstellung*) науки вже нині не є можливе“¹⁾.

6) Міг би хтось дивуватися, що проблема відношення атеїзму до науки та релігії така проста, так просто розв'язується, а її так фалшиво розв'язували новочасні філософи, генії та громади вчених. Але справа так маєтсья, що всяка проблема, яка зачепляє конкретне життя-буття, складається з безконечного числа льогічних елементів — і чим більший якийсь геній, то тим глибше буде утверджувати фалшиву розв'язку проблеми, оскільки стоятиме на фалшивому становищі. Здібніший адвокат буде здібніше боронити всяку справу — саме тому, що він здібніший. „*Errare humanum est*“, а „*corruptio optimi pessima*“.

(Продовження буде)

З голосів преси

Пінська Унійна Конференція на сторінках преси.

Пінські унійні конференції, що їх у 1930 році започаткував пок. еп. Лозінський, і що стали надбудовою та наче парламентом нової унії, скупчуючи досі біля себе найвизначніших унійних діячів, так ідеологів-теоретиків, як теж і практичних робітників на місцях, давали зпочатку надії, що — далекі від національно-політичних терть, у які така богата нинішня польська дійсність, — поставлять унійну акцію на православних областях польської держави на правильний шлях та започаткують реалізацію Христового заповіту „Да всі єдино будуть“ на велуку скалю.

І справді унійні конференції в Пінську, у своїх почат-

¹⁾ P. Jordan: Die Physik des 20. Jahrhunderts. Braunschweig 1936. Ст. VI.

ках правильно ведені, притягали до себе щораз більше число діячів і прихильників унійної ідеї та почали здобувати собі добру марку навіть за границею.

Але чим більше ставали вони своїм сміливим і правильним ставленням справи голосними, тимбільше стали ними інтересуватися патріотичне латинське духовенство і патріотична польська преса, політики і різномірні організації, а про унію заговорив навіть сойм як про щось для держави небезпечне, — з тої пори первісно чиста ідея церковного поєднання починала помалу затемнюватись, а її керманічі і провідники почали пристосовувати її до чисто людських плянів, замірів і хотінь.

Колиж навіть в духовних польських кругах зачали на унійну акцію глядіти як на „*pestis perniciosissima*“, тоді треба було її або занехати, або зробити її більш приємливою для польського загалу. Тому що під натиском з гори годі було її занехати і треба було її конечно продовжувати, її провідники вибрали те друге і стали унійну акцію достосовувати до смаку і вимог польської патріотичної опінії, жертвуючи для того все найважливіше і найсуттєвіше. В такий спосіб унійна акція зачала згодом набирати прикмет чисто польської імпрези: усувано з дороги все, що заносило українським чи білоруським духом, надано акції чужу зверхню форму, українську і білоруську мову в цілій акції просто проскрибовано, ще тільки на пінських конференціях покищо толеровано українську мову.

Та на останній, VI-тій з черги конференції, що, як відомо, відбулася в днях 1—3. вересня ц. р., були бажання відібрати й українським учасникам набуте право — промовляти рідною мовою.

Тому то й цьогорічна конференція відбилася доволі живим відгомонам на сторінках преси, головню української. Заговорила про неї і частина польської-католицької і російсько-православної преси. Передусім українська галицька преса не могла промовчати того всего, що на цьогорічній конференції діялося, а що стояло в різкій суперечности з дотеперішньою атмосферою конференцій, атмосферою — за маленькими виїмками — згідливою, братерською, хвилями — якщо йде про перші дві конференції — майже сердечною. Цього року панував там інакший дух, що його ось як сха-рактеризував один з українських учасників на сторінках львівського „Нового Часу“ (в ч. 209 з 20. IX. 1937):

„Мабуть ще ніколи пінська саля засідань не була свідком стільки виявів воюючого польського патріотизму, як у днях 1 і 2 вересня 1937 р. Коли не формально, так напевно фактично, легко, ба й з обуренням, перекреслювано культурні форми чемности, гостинности та здержливости, що їх зберігає і виявляє культурний го-

сподар дому супроти запрошеного гостя, хоча б собі немилого. Перекреслювано в ім'я польського патріотизму резолюції попередніх унійних конференцій щодо уживання в рефератах та дискусіях рідного слова, щодо рівноправності меншин, свободи рухів у висловах, критиках, пропозиціях, тощо. Пробували навіть деякі палкі патріоти перекреслити основні засади суспільної етики, стан річевої статистики, ба й саму історичну правду, даючи неполякам сміливі лекції про льюальність для держави, свідоме культивування польської культури, чисельність поляків православного віроісповідання в люблинським воєвідстві, про генезу й окремішність українців і білорусинів".

Супроти тієї атмосфери, яка панувала на конференції, не могла нею захопитися українська преса. Писала про неї дуже обширно „Мета“, не даючи однак від себе ніяких критичних завваг, писало коротко, але влучно „Діло“, писав „Новий Час“ і „Нива“. Найбільше критично до конференції поставився „Новий Час“. Автор його допису сумнівається навіть в доцільність таких конференцій після „стільки змарнованих слів і стільки погребаних плянів“, хоч підкреслює, що мимо всіх противенств, „справа церковного зєдинення глибоко вкорінюється в душу і в життя вірних, як західньої так і східньої Церкви“ і що „кожний і після сотого розчарування їхав би в Пінськ, чи на край світа, бо, ануж, при сотім першій зїзді унійна справа в Польщі затріюмфує і зійде на правильний шлях...“

Підкреслює українська преса нудьгу і холод, які віяли з цьогорічної конференції, що підкреслювала м. ін. й „Нива“ відносно попередньої конференції.

„Серед такого різноманітного товариства і серед стільки учасників не було природности, радісного почування та свобідного і сердечного слова. Оця задушна атмосфера затяжіла на VI-тій унійній конференції в Пінську і це переповідали собі взаїмно учасники, особливо ті, що памятали раньші зїзди. Здавалося, що всі зіхалися неначе на приказ і під примусом відбувають наради. Холод і наставлення „аби збутися“ сповили душі навіть благородних і ідейних учасників“.

* * *

Польська преса писала про останню унійну конференцію в Пінську назагал мало. Передовсім нічого не писали ті часописи, які на попередніх конференціях, як і загалом з тої нагоди на цілій унійній акції, звичайно „сухої нитки“ не лишали. Підсували вони завжди тій акції то русифікаційні то українізаційні тенденції між православним населенням на польських „кресах“, висмівали еп. Чарнецького

і священників, зогиджували методи унійної праці. А про цьогорічну конференцію ані згадки... наче води в рот набрали. Видно, що вже все в порядку, що в унійній акції під цю пору достосовано все до вимог польського патріотичного громадянства, що вона вийшла на правильний шлях та не потребує вже зганяти сну з очей п. п. редакторам.

Тому про зїзд згадали тільки деякі часописи. І так незвичайно одушевлений звіт з відбутої конференції, весь у рожевих красках, подав „Ogłoszenia“, в числі за вересень — жовтень ц. р., не згадуючи нічого про ті тіни, яких на ній було немало, а варшавський „Przegląd Katolicki“ в ч. 40, з 17. X. 1937 помістив допис кс. Владислава Гладовського з Пінська, у яким він м. ін. подає неточні відомости про кількість учасників, приналежних до византійсько-слов'янського обряду. Згадуючи про Львів, подає тільки о. ректора Сліпого і о. проф. Ішака, промовчуючи інших, і зараз після того додає: „Оскільки мені відомо, зі Львова мали загалом не приїхати, а то в зв'язку м. ін. з резолюціями останнього зїзду грецького духовенства у Львові, де як відомо, рішено змагати до того, щоби згодом взяти цілу унійну акцію на Кресак у свої руки“.

Цікаво було б довідатися, звідки автор допису одержав такі „секретні“ відомости і де він вичитав таку резолюцію „грецького духовенства“?!

З польських часописів, властиво не так польських, як радше по польськи писаних, чи не найкращий допис про останню унійну конференцію помістив „Przegląd Wileński“, в ч. 7, з 3. X. 1937. Допис короткий і ядерний, повний легкої іронії, відкриває в останній конференції не одно немиле й небажане, що в інших часописах закрито кадильним димом похвал. Злоза коротких рядків допису визирає вся нагота нинішнього уніонізму під виключною кермою польського духовенства.

З огляду на ці вальори наведемо згаданий допис *Vigilans*-а майже повнотою.

„І знов по кількох літах — починає Автор — в дн. 1, 2 і 3 вересня ц. р. радила в Пінську унійна конференція. Назагал розбудила вона вже лиш мало зацікавлення, минула блідо, ухвалила безбарвні резолюції, мала тільки слабенький відгомін в пресі... (Автор має на думці пресу польську. — наша зав.). Зрештою годі цьому й дивуватися. Межи польським католицизмом, справжні тенденції якого у нас зовсім виразні, та уніонізмом нема ніяких близьких точок, а є зате багато протилежних противенств, що їх сьогодні не закрий ніка вимова, ніяка дипломатія. Ідеологічні різниці мають до себе те, що не дадуться нічим засипати, вирівняти, затушувати. По таких спробах висту-

пають вони звичайно тим яскравіше і заколючують властиві настрої учасників округлого стола”.

„Заповіджений приїзд на цю конференцію апостольського нунція msgr. Cortesi-я відпав. Хоч цей папський дипломат коротко серед нас перебуває, однак достаточного зорієнтувався, що тільки утруднить собі на вступі свого побуту в Річпосполитій Польській ситуацію, коли прибуде на менше милу урядовим чинникам пінську конференцію, особливо непопулярну в добі голюшення гасел про цілковите спольщення кресів”.

„Та ще дивніше, на свіжо відбутій конференції кинулася всім в очі неприязність апостольського візитатора титулярного єпископа др. Миксли Чарнецького східного обряду, якого стало бачено на всіх дотеперішніх унійних конференціях в Пінську. Кажали, що владики виїхав до Бельгії, де ординував священиків, і саме це «нібито причиною його відсутности на конференції. Мимо познак віродостойности, це виявлення не відзначалося правдоподібністю. Бо ж прецінь щороку апостольський візитатор звичайно відвідував заграницю, перебував там довший час, рукополагав священиків, питомців і монахів, але всі ті свої чинности extra узгіднював він із речинцями пінських конференцій, на які приїздив правильно вже від ряду літ. Не входячи в дальші і глибші застанови, скажемо тут коротко, що ця знаменна неприязність дала багато до думання тим усім, які хотіли б, руководячись безсторонністю, поважніше брати унійні агенди польського духовенства”.

Обговорюючи технічний бік конференції, Автор каже:

„...Знаменитий був н. пр. відчит о. Урбана (про польонізацію православної Церкви — наша завв.). Однак малося невідхильне вражіння, що комусь сильно на тім залежало, щоби вона перейша під гаслом польонізації унійного руху (начеб для здистансування польонізації православія), а через те відбарвлення уніонізму з найменших домішок українізму чи білоруськості. Тимчасом уніонізм для польського громадянства є просто непотрібний. Повноту правди і її літургічного виразу Поляки знайшли вже давно в орбіті латинського обряду. У нас уніонізм може мати предметом своєї активности тільки Білорусинів і Українців, тому й не дивота, що польський націоналізм трактує уніонізм з виразною тенденцією”.

„Хто становив більшість учасників конференції? Зїхалося найбільше духовної студентерії з корінної Польщі, з редактором кс. кан. Мистковським і проф.

Нехаєм на чолі. Виступ обох цих священників в дискусіях (оскільки вони були) свідчили виразно, що пануючий католицизм хотів би покермувати уніонізмом так, щоби він відтепер ходив уже в краківській упряжи і служив, згідно з пануючим духом, справі національної уніфікації методами, що їх свіжо вицезилював фаворит й ідеолог ендекуючого духовенства, Єнджей Гертих".

"Сором казати, що серед зєдиненого східнього духовенства знайшовся хтось, що в своїм відчиті зайшов у згаданім напрямі навіть далше, ніж речники духовенства польського. Маємо на думці о. Доната Новицького. Його відчит виглядав зрештою радше на авто-рекламу ультра-льоялізму, ніж на річеву розв'язку теми. Річеві змістом і шляхотні в тоні дальші виступи оо. ректора др. Сл. пого, проф. др. Іщака, Оношка, Герма-тюка та ін. виказали слабкість виводів о. Новицького. Бо досі не доказано унійним діячам ніодного факту нельояльності".

"Найбільшу констернацію серед „тротадратських місіонарів" викликала нова інструкція для унійних справ, проголошена Орієнтальною Конгрегацією, і досі ніде недрукована (зміст її подали ми в останнім числі „Ниви" — наша завв.). Домагається вона безоглядної культурно-національної справедливости в церковнім життю та в деталях означає засади й методи поступовання. І так, виразно говорить, що на місійні парохії мусять бути призначувані душпастирі тої національности, що й парохіяни, які добре володіють їх мовою і т. д.

"До єдности треба йти шляхом свободи і справедливости, а не дорогою централізму і пресії" — кінчить Автор свій цікавий допис.

* * *

Остання пінська конференція викликала реакцію і на сторінках російської православної преси. Орган митр. Діонісія, російсько-польське „Слово" zareагувало на неї у двох числах: в ч. 37, з 12. IX. ц. р., де в статті п. з. „О польскомъ языкѣ въ Православной Церквѣ" полемізує з автором реферату, о. ред. Урбаном і цілим зїздом, що бере на себе будьто би роль оборонця правосл. Церкви перед польонізацією, та застерігається дуже рішучо проти видавання повищого реферату окремою брошурою в ціли поширення його поміж православним духовенством. В другий статті п. з. „Полезно знать" в ч. 39, з 26. IX. обговорює „Слово" нову папську інструкцію з 27. травня 1937, що нормує справу унійної акції на т. зв. польських

Ці оповідання п. з. „Шість вказівок“ відносяться до церковних заповідей. Сюжети до оповідань узяті вміло з життя нашої дітвори дуже бистрим і вдумчивим обсерватором. Написані дуже тепло й цікаво.

Бібліотечка „Моя Книжечка“ — це буде дуже помічний засіб у душпастирській, катихитичній і взагалі виховній праці священників, учителів і батьків, отже можна мати надію, що всі радо приймуть її й масовою передплатою допоможуть видавництву належно просперувати й розвинути та замінити бібліотечку бодай на місячник, якщо не на тижневик.

У передплаті бібліотечка „Моя Книжечка“ коштує 1'30 зл. річно. В післяплаті 1'50 зл. (один примірник коштує 30 сот.) Хто пренумерує бодай п'ять штук, платить по 25 сот. за примірник. При більшій кількості рабат по умові.

Гаряче поручаємо всім бібліотечку „Моя Книжечка“ (Львів, Сикстуська 39 а) і взиваємо до підтримки нового видавництва шляхом масових передплат і кольпортажів.

Всячина.

Двадцятьп'ятьліття архиерейської служби. В жовтні ц. р. минуло 25 літ від хвили, як Преосв. Никита Будка прийняв єпископські свячення і скоро після того виїхав до Канади, щоби там як перший Єпископ греко-католицьких Українців організувати релігійно-церковне життя нашої еміграції. Місіонарська праця Преосв. Никити в Канаді, ведена серед незвичайно трудних обставин, вінчалася неабиякими успіхами: за кільканадцять літ важких, на правду апостольських трудів, серед тисячних перепон, що їх ставили Йому чужі, а нерідко й свої, вспів Він зорганізувати нову церковну одиницю, Греко-католицьку Епархію Канадійських Українців, яка росте і щораз краще розвивається. По довершенню цього великого, історичного діла Преосв. Никиті судилось вернутися знов у Рідний Край, де Він від кількох літ працює на становищі другого Єпископа помічника Високопреосвященного Митрополита Кир Андрія, крилошанина Митрополитої Капітули і декана львівського деканату. Рівночасно Преосв. Никита пірнув цілий у працю на релігійно-церковній і громадській ниві, віддаючи весь свій вільний час головно двом товариствам: Тов-у св. Ап. Петра й організації українських робітниць і домашньої прислуги на терені Львова „Будучність“, яка під Його проводом досягла неабияких успіхів.

Преосв. Никита як Архиєрей стояв все близько духовенства, знаходився все між ним, у всіх його радісних чи важких хвилях. Доброта і благородність Його серця, Його

велика інтелігенція і широко-погідна вдача, а при тому дженгельменство і справжня європейська демократичність зєднали Йому великі симпатії серед усього духовенства — не лише львівської єпархії.

На ширших сходах львівського духовенства в домі Т-ва св. Андрея дня 26. жовтня ц. р. голова згаданого Тов-а, о. крил. Юл. Дзерович привитав Преосвященого Владику та щирими словами зложив Йому побажання від імени всего нашого духовенства в день Його Ювілею.

Львівський деканат (міський і підміський) привитав Владику на соборчику дня 2. XI. ц. р. устами заступника декана, о. крил. Д. Лопатинського, що підніс великі заслуги Ювілята для Церкви і Народу та вручив Йому від деканату мистецький альбом з світлинами усіх кондеканальних.

До цих побажань усього духовенства прилучується і його пресовий орган „Нива“, на сторінках якої Ювілят помістив не одну цінну статтю чи замітку. Хай Всевишній дозволить Преосв. Владиці ще довго трудитись для добра Церкви і Народу, а для нашого духовенства зокрема.

На Многа літа, Владико!

Редакція.

Річниця 1900-ліття навернення св. Ап. Павла, що її в цім році згадує цілий християнський світ, була особливо святочно обходжена в Дамаску при кінці травня ц. р. тамошніми католиками різних обрядів. Ще й до нині показують в Дамаску християнським паломникам святиню св. Павла, дім Ананія, вулицю Просту, дім Юди, де св. Павла охрещено, місце за мурами, де апостола народу спущено в коши і так утік він перед смертю, печеру на кладовищі, в якій він скривався, а вкінці і місце перед Дамаском, де йому заступив дорогу Христос та вчинив його „вбраною посудиною“. Святопавлівські торжества тревали в Дамаску три дні при участі апост. делегата з Алеппо, еп. Lepretre-a, двох грекокатолицьких єпископів, єпископа сирійського і вірменського, представників монаших чинів з Дамаску і Бейруту та великого числа вірних різних східних обрядів. Богослуження відправлялися в обрядах: грецьким, латинським, сирійським, маронітським, вірменським і мелхітським. Різноманітність обрядів та богослужбових мов як найкраще ілюструвала діяльність великого Апостола народів.

Археологічні розкопи в Теребовлі. Професор Богословської Академії у Львові, д-р Яросл. Пастерак переводив в останньому часі розкопи на терені колишньої княжої столиці в Теребовлі й відкрив високо на горбі камяні фундаменти деревляної церкви св. Пятниць з XVI. ст. та кілька нагробних плит з датованими написами. В іншому місці розкопав він тілопальну могилу т. зв. „нордійської культури“ з кінця камяної доби та просліджував селище народу „мальованої кераміки“ початку бронзової доби (к. 2000 літ

до Христа). Фінансувала ці розкопи наша фабрика паперців в Тернополі „Будучність“.

Міжнародний Зїзд провідників Марійських Дружин. В днях 1—4. вересня ц. р. відбувся в Інсбруці, цім давнім Марійським центрі Австрії, міжнародний зїзд провідників Марійських Дружин. На зїзд прибуло около 200 провідників, зпоміж яких найбільше було Австрійців, а відтак ішли Чехи, Словаки, Словінці, Хорвати, Мадяри, Поляки, Українці, та навіть один провідник з Бразилії. З причини незavidного положення німецьких католиків провідники з Німеччини не могли приїхати, а тільки прислали письменний привіт. На зїзді прочитано багато рефератів. І так професор інсбруцького університету о. Й. Юнгман Т. І. читав реферат про сучасне релігійне положення в світі, називаючи нинішні наші часи „добом релігійної децизії“ і твердячи, що як прийшло вже до рішення в ділянці політичній і суспільній, так теж у найближчому часі прийде до рішення в релігійній ділянці. Буде це рішення між повним католицизмом і новітнім поганством. Марійські Дружини мусять виховати людей готових на це рішення. Професор з Грацу о. Й. Гарінг говорив н. т. „Католицька Церква і Марійська Дружина“, а проф. о. Ф. Міцка н. т. „Почитання Пр. Діви і Марійська Дружина“, о. М. Гаттерер Т. І. про внутрішнє життя Марійських Дружинників, о. Б. Бравн з Швайцарії про Марійські Дружини мужчин. Цікавий, а для нас ще й цінний був реферат голови всесвітнього секретаріату Марійських Дружин, о. В. Магіаух Т. І. на тему „Марійська Дружина школою провідників“, в якому референт двічі прилюдно похвалив українські Марійські Дружини за їх діяльність, ставляючи їх іншим за зразок до наслідування. Було й багато інших рефератів. — Реферат про Марійський рух серед Українців виголосив голова нашої централі — Марійського Г-ва Молоді, о. Ір. Назарко ЧСВВ. Розмах нашого Марійського руху, а передусім поглиблення внутрішнього життя наших Дружинників і Дружинниць не тільки заїмпонували чужинцями, але були для них просто ревелаяцією. Бо якже ж не дивуватися, коли серед недержавного народу — Українців католиків — 250 Марійських організацій з 21.000 членів, 63 серії замкнених реколекцій молоді, понад 3 міліони релігійних книжок і брошур, періодичні Марійські часописи й видання! Організацію наших неканонічних Марійських Кружків усі хвалили і рішили переціпити їх на свій ґрунт. Після нашого реферату предсідник зїзду був нашими осягами приємно заскочений та щиро побажав нашим Дружинам кращого розвитку.

Підчас зїзду влаштовано виставку Марійських часописів і книжок. Загальну увагу звертала на себе українська Марійська література, що зайняла цілий великий стіл була

прикрашена численними знімками з Конгресу Марійських Дружин учнів, який відбувся 9 і 10. червня ц. р.

Слідуючий такий зїзд відбудеться в 1938 році в Будапешті в часі Евхаристійного Конгресу в дні 24. травня до 6. червня. Думаємо, що на цей зїзд поїде більше українських провідників, а то й Дружинників і симпатиків Марійського руху.

Справа конкордату в Югославії. Як подають часописи, між югославянським урядом і сербською православною Церквою мало прийти до замирення на підставі обопільного компромісу. На підставі цього компромісу Церква має зняти анатему, кинену по ухваленню скупштиною конкордату на міністрів кабінету Стоядіновича, а уряд зі свого боку признає Церкві матеріальну підмогу. Крім цього уряд мав би не мішатися до вибору нового патріарха, в якому брали би участь самі тільки єпископи. Однак часопис „Православная Русь“, що виходить в Ладомирові на Пряшівщині (основана ославленим б. почаївським архимандритом Віталієм), помістив інтерв'ю з „містоблюстителем“ сербського патріяршого престолу, митр. Доситеєм, в якому той церковний достойник заявляє, що конкордат, який нібито дає католицькій Церкві право пануючої релігії (господствующаго исповѣданія), це явище ненормальне й шкідливе і що боротьба сербської Церкви і народу є законною та буде вестися далі.

Отже війна буде вестися далі. Як вона скінчиться, годі нині передбачити, тимбільше, що обі сторони вперті і завзяті. Воююче православ'я, як бачимо, не здає так скоро позицій!

З життя православної Церкви. Варшавський митрополит Діонісій їздив при кінці вересня з візитою до румунського патріарха Мирона до Букарешту, відвідавши по дорозі і буковинського православного митрополита в Чернівцях. По недавніх обопільних відвідинах найвищих державних достойників обох країв — прийшла тепер візита найвищого церковного достойника Польської Православної Церкви у голови Румунської Православної Церкви. Розуміється, що і ця візита мала суто політичний характер. Загально, заскоченому просто тією несподіванкою, говорено, що це чисто куртуазний акт, який підкреслює сердечність польсько-румунських взаємин та вказує одночасно на славетну польську толеранцію, але на ділі мотиви і причини букарештенських відвідин мають чисто політичний зміст. Митр. Діонісій на бенкеті в патр. Мирона заявив у польській мові м. ін. ось що: „Польська Православна Церква працює безперервно над утвердження польської великодержавности і горда з приязні з румунською Церквою. Співпраця обох Церков це один з багатьох чинників, що

скріплюють польсько-румунський союз". Митрополит зложив вінець на гробі невідомого жовніра з червоно-білих квітів. Як подають часописи, візиту митрополита Діонісія підготовлено ще весною; тоді теж вирішено спосіб реалізації управнень православної Церкви. Ця метода має лежати в тому, що занехано справу скликання Собору православної Церкви, заповідженого кілька літ тому назад декретом президента Польської Держави, який мав остаточно упорядкувати й унормувати положення Польської Православної Церкви, — а це правне положення Церкви унормується декретом президента держави у „Вістнику Законів Р. П.". Як матеріял для президентського декрету мають послужити праці комісій т. зв. передсоборних зібрань. Що ці поголоски не позбавлені ознак правдоподібності, видно і з текстів опублікованих промов, що їх виголошено з нагоди побуту митр. Діонісія в Букарешті. Румунський патріарх Мирон заявив 26. IX. у великій промові підчас святочного бенкету м. ін. таке: „... Оскільки нам відомо, небавом має ввійти в життя основний закон про положення православної Церкви в Польщі". Опісля патріарх дуже сердечно висловився про особисте відношення до православної Церкви польського президента, підкреслюючи, що він „взяв її в свою оборону" та бажав, щоб православна Церква „співпрацювала з консолідацією благородної Польщі". — Отже все відкладаний *ad Kalendas Graecas* Собор православної Церкви, що на нього стільки надій покладали передусім українські православні круги, таки правдоподібно не відбудеться, бо справи, які він мав вирішити, вирішить президентський декрет.

Другі вістки, звязані із відвідинами митрополита Діонісія в Букарешті, кажуть, що тут іде теж про піднесення Польської Православної Церкви до гідности патріархату; патріарх Мирон мав би цю справу поперти в міродатних кругах православної Церкви.

Найближче майбутнє покаже, скільки в цих вістках правди.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

ПРОСИМО спішитися з замовленням найцікавішого
і найдешевшого календаря, яким є

Український Христіянський Календар на 1938 рік

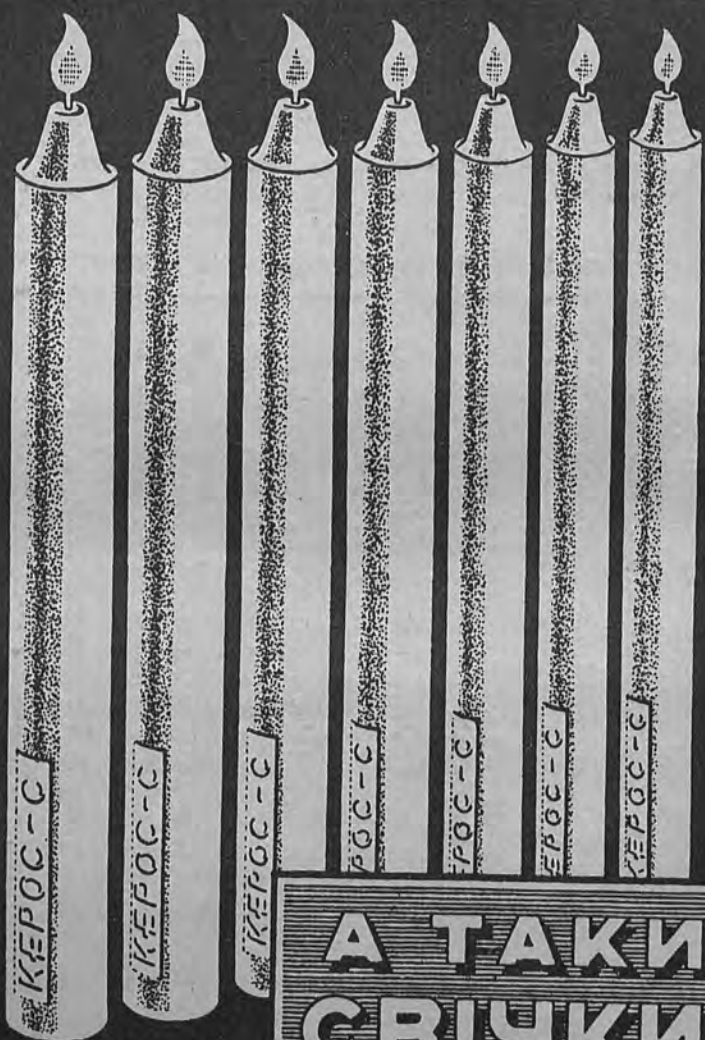
Ціна 75 сот., порто 25 сот. При замовленні найменше 10 при-
мірників 15 сот. рабату від кожного календаря. Замов-
ляти: Видавництво „МЕТА“, Львів, Японська 7/II.

ЗНАНА ЗІ СОЛІДНОСТІ КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ ВАСИЛЯ ХОМИНА У ЛЬВОВІ вул. ДОМІНІКАНСЬКА II. Тел. 283-95

б. співробітника першорядних заведень, в Біл-
городі і Загребі (Югославія). Виконує всякі
замовлення з обсягу мужеських і священни-
чих одягів, як: реверенди, мантоліни, колпаки,
кольоротки, папістики, загортки, порохівники,
плащі, футра, фраки, смокінги, маринарки,
студентські однострої і т. п. Гарнітури з вла-
сного і доставленого матеріалу.

Ціни як найприступніші. Солідне виконання,
після найновіших взорів моди і випробова-
ного англійського крою.

1. Реверенда грецька з гварантованої крєпи	80—125 зл.
2. „ римська „ „ „ „	75—120 „
3. „ „ „ „ камгарну	70—115 „
4. Пальто зимове з сибєрини на вонняній ваталіні	95—155 „
5. „ літнє з бельської крєпи	90—145 „
6. „ „ з камгарну	85—130 „
7. Мантоліна римська	35— 70 „
8. Порохівник	40— 80 „
9. Колпаки	5— 15 „
10. Кольоротки	2— 10 „

А ТАКИ
СВІЧКИ

„КЕРОС-С“
НАЙЛІПШІ

НИВА

**ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ
ЧАСОПИС**

ГРУДЕНЬ

1937

З М І С Т

<i>Редакція:</i>	стор.
Чи тільки на головнім відтинку	409—414
<i>Роман Лиско:</i>	
Слава Пресв. Богор. у наших богослуженнях	415—421
<i>о. Др. Г. Костельник:</i>	
Релігійні фалші нових часів	421—429
<i>о. Степан Хабурський:</i>	
Шеста правда віри	429—435
<i>о. В. Рабій:</i>	
Дяківське питання	435—436
<i>о. Олек. Яримович:</i>	
Наше духовенство на початку XIX століття	436—441
Нові книжки	441—443
Відозва	443—444
Всячина	444—448

Просимо повідомляти про зміну адреси, — яка у нас ніщо не коштує, рівнож і зміну поштових урядів.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

Вже появилася довго очікувана „ПЕДАГОГІКА“ о. кан. і проф. Юліяна Дзеровича, 247 сторін друку, формату великої вісімки, і в ціні зл. 7. — (сім) Адміністрація Академії розіслала. Хто з отців одержав зволить ласкаво виплатити належитість долученою до книжки складанкою.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно
півріч. 6 — зл., чвертьрічно 3 — зл.
для Америка 250 долари річно.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

Чи тільки на головнім відтинку?

В перших днях листопада ц. р. спокійне плесо нашого життя на релігійно-церковнім відтинку помітно сколихнулося. На сторінках преси счинився влярм, а громадянство заметушилось. В найновішій „Вістнику Станиславівської Епархії“ (ч. X—XII, за 1937 р.) появилася розпорядок Архипастиря Станиславівської епархії, Преосв. Григорія Хомишина з дня 30. VIII. 1937, п. з. „Про діяльність священника у світських товариствах і установах“. Про постанови цього розпорядку заговорила півофіційна агенція „Wschód“ та польські часописи, подаючи згадану вістку під відповідно спрепарованими заголовками. Українська преса, майже вся, зайняла до цього розпорядку Преосв. Хомишина негативне, а то й явно вороже становище. Не забула про нього згадати і православна преса в Польщі.

Розпорядок відбився голосним відгомном головню серед українського громадянства, викликаючи серед нього різні коментарі, палкі дискусії, декуди навіть обурення.

Який же ж властиво зміст розпорядку?

На самім вступі Преосвященний, зрештою зовсім слушно, ставить дуже високо священничий стан, вказуючи, що він стоїть понад усіма іншими станами і тому повинен кермувати та ублагороднювати діяльність світських людей на різних ділянках життя, але сам не сміє зійти з висоти свого становища і піддатись якійсь світській діяльності із занедбанням святих обов'язків свого звання. І, також зовсім слушно, говорить розпорядок, що ціла діяльність священника на різних ділянках суспільної праці має бути лиш до-

даткова, бо головна його ціль і завдання — відповісти обов'язкам священничого звання:

„Щодо діяльності священника — пишеться в розпорядку — у світських товариствах та установах, до яких він належить як вибраний член, чи навіть як голова, то це не є честь для нього, що його вибирають на члена, чи на голову світського товариства. Це радше ганьба для священничого стану. Бо священник вже тимсамим, що він священник, повинен мати вступ, а в кожному випадку вплив на хід і розвиток світських товариств. Одначе коли він тільки на основі вибору там належить, то він залежний від членів дотичного товариства. Бо коли їм не подобається, можуть його викинути з товариства. А хоч би не викинули, то всеж таки священника вважають за рівного, він трактований нарівні з іншими членами. Коли члени дотичного товариства віруючі, релігійні, прихильні Церкві, то вони повинні самі просити священника, щоб їм радив, помагав і то як священник, а не як вибраний член чи голова. Крім цього священник може бути наражений на компромітацію, коли товариство допустить каригідних учинків або допустить зловживання. Тоді і священник відповідальний. Слід уже раз закинути цю блахманну фразу: „Нам священникам не вільно уступати з поля бою, нам треба втискатись до світських товариств та установ, щоб паралізувати погубний вплив та щоби світських приєднати до позитивної і корисної праці“.

Преосв. Григорій дуже гостро осуджує духовенство за те, що воно стоїть „під диктатом світських демаргоів“, чим воно нібито не тільки не спараліжувало погубної праці, але ще спричинило моральний розклад всякої позитивної праці, і з тієї причини Владика заряджує ось що:

„Забороняється під канонічним послухом усім священникам, як душпастирям, так і на інших становищах, належати до світських товариств та установ якогонебудь роду, в яких виділ і голова вибрані голосами членів, з виїмком тих товариств і організацій, де священник з уряду, а не з вибору має вступ, або які мають на цілі підтримувати справи Церкви і стоять під впливом Церкви. Також вільно бути членами фінансових, економічних, торговельних та промислових установ на основі членських вкладок чи акцій, але ніколи не вільно сповняти в них безпосередньо якийнебудь уряд чи функцію“.

Наприкінці розпорядку Преосв. Владика заявляє, що згадана заборона має на меті двигнути авторитет Церкви і піднести гідність та вплив священничого стану.

Ось це в готовному зміст розпорядку, що викликав серед громадянства цілу бурю протестів, застережень, обурення, ба навіть інсинуацій. Нам здається, що наша преса (і та, що атакувала Владику, і та, що його боронить) непотрібно взяла за острій тон і занадто пристрасно потрактувала цілий розпорядок та роздула його значіння до небувалих розмірів.

Тому, що в цім розпорядку йде мова передусім про нас, священників, згідно про один відтинок нашої праці, належить і в „Ниві“, як незалежній трибуні всего духовенства, що все стояла на сторожі його прав та формувала його ідеологію, зайняти до нього становище. Хочемо головню приглянутися тій частині розпорядку, де забороняється нам під канонічним послухом належати до світських товариств і в них працювати, бо інші погляди Архидієрея, висказані в розпорядку, не викликають в нас ніяких сумнівів, не вимагають ніяких ближчих пояснень для нас.

Зазначуємо відразу, що хочемо розібрати розпорядок спокійно і безпристрасно, не на те, щоби його атакувати чи критикувати — до цього не маємо права, ані наше становище на це не дозволяє, — але щоби його собі роз'яснити чи просити за ближчі ви'яснення. Бо ми вповні свідомі того, що кожному Єпископови вільно видавати різні розпорядки відносно підчиненого собі духовенства, якщо він вважає, що вони причиняються до піднесення релігійно-морального життя вірних та до тіснішого об'єднання їх біля Церкви.

Не маємо сумніву, що видання згаданого розпорядку подиктували Преосв. Владиці огляди на добро нашої Церкви та на престиж духовенства, який — внаслідок евенуального завеликого ангажування себе у світських товариствах — може падати, зі шкодою для релігійно-морального життя вірних, піддержування якого є нашим першим і найголовнішим завданням. І нам здається, що Преосв. Григорій мав на думці саме те занадто велике ангажування духовенства до світських справ, а не цілковите усунення його від них, бо ці справи нераз так тісно в'яжуться з нашою душпастирською працею, що годі їх без шкоди від неї відривати, — і тільки незручна стилізація розпорядку дала привід до хибної інтерпретації інтенцій Владики, внаслідок чого викликала аж такий голосний і неприхильний відгомін на сторінках нашої преси.

Бо ми певні цього, що Преосв. Григорій докладно розуміє духа Католицької Акції, цього могутнього руху в Католицькій Церкві, який з особистої ініціативи теперішнього Св. Оця і під його особистою кермою має відродити нинішнє людство під релігійно-моральним оглядом, має все в Христі обновити. А Католич. Акція це ніщо інше, як спів-

участь мірян у єрархічному апостольстві Церкви, що має проти зєдиненого невірства поставити обєднаний християнський дух і солідарність парохії не тільки в церкві, але й усюди інде, на терені родинного, суспільного, а навіть політичного життя. Католическа Акція це нова форма душпастирського життя не тільки в церкві та між тими, що ходять до церкви, але й — і то головне — поза церквою, куди нераз не сягає наш вплив, та між тими, які здебільше до церкви не ходять. Це душпастирство мають вести світські апостоли, яких ми маємо виховати; та заки ми це зробимо, першими апостолами маємо стати ми. Тому наша діяльність не має замикатися виключно тільки в церкві, вона мусить вийти на ширшу, громадську арену, на терен різних суспільних організацій: харитативних, культурних, освітніх, а навіть політичних — на те, щоб там ширити Христове царство, християнську етику, щоб все оновляти в Христі. Це основна вимога Католическої Акції.

А досягнення тієї головної цілі — *omnia in Christo instaurare* — що є чи не найважливішим завданням кожного священика під сучасну пору, неможливе і виключене, якщо нам буде заборонений вступ до світських установ та організацій, якщо нам відбереться право контакту із нашими вірними на терені їхньої праці, у їхніх світських організаціях.

Зрозумів цю вагу нинішнього моменту Католицький Захід, де під проводом духовенства росте і розвивається Католическа Акція, де Христовий дух втискається у всі ділянки людського життя, де між Церквою з її єрархією і світським громадянством навіязуються як найтісніші взаємини, спільні зусилля і спільна допомога при будові нового, кращого суспільного життя на зачалах Христової істини. Там, на Католицькому Заході повстають навіть окремі законні згромадження, члени яких мають завдання ставати до фізичної праці в фабриках, промислових заведеннях, ремісничих варстатах, великих торговельних підприємствах, щоб там словом, а передусім прикладом ширити між атеїзуючим чи зляцізованим робітництвом християнську ідеологію.

За цим прикладом Католицького Заходу повинні йти і ми. Бо коли ми нашу діяльність замкнемо тільки в церковних мурах, коли будемо проповідати лиш з церковної амвони, коли ми, задивлені у своє високе становище, будемо поза церквою сторонити від наших вірних, тоді може прийти такий момент, що мимо нашої, хочби й найкращої праці в церкві, — вона опустіє. Опустіє не тому, що ми зле в церкві працювали, але тому, що ворог не спить і рівночасно з нашою працею в церкві веде свою розкладову роботу поза церквою, на терені світських товариств наших парохіян, до яких ми не показувалися.

Хіба ж ми не знаємо, що безбожницький комінтерн приказав всім своїм членам у всіх краях — розкладати християнське життя усіма засобами, поручаючи їм вступати в члени різних товариств чи організацій, суспільно-національних, культурно-освітніх, ба навіть релігійних, не виключаючи й церковних брацтв?! І на терені тих товариств мають ці члени комінтерну вести зловбу, деструктивну роботу.

А ми маємо сидіти у своїм „блескучім відокремленню“ та спокійно глядіти, як діавол забирає нам одну душу за другою?!

Не такого духовенства жадає нинішній Св. Отець, Папа Католицької Акції!

Нинішнє духовенство повинно бути завжди активне, метке, здібне пристосовуватися до всіляких обставин, не скостеніле у своїм ригоризмі, воно все повинно держати руку на живчику не тільки релігійного, але й суспільного життя парохіян, готове для Христа і його царства пожертвувати і свої вигоди, і своє виїмково високе становище, і свої — може нині й за пересадні — амбіції.

Добрий пастир іде за загубленою вівцею всюди і робить все, що в його силі, щоби лиш привести її до Христового Стада.

Отже, ідучи за релігійними вимогами нинішніх часів, повинні ми розвивати діяльність не тільки на головнім відтинку нашої праці, себто на терені церкви, але й на відтинку нашої праці другоряднім, на терені позацерковнім, у світських товариствах й організаціях наших вірних.

Та не лиш релігійні вимоги кажуть нам працювати у світських товариствах чи організаціях, не тільки вони кажуть нам стояти там на сторожі християнської віри й моралі та не допускати до нічого такого, що противилось би навічці Христа. Є ще один мотив, який нас до тієї праці спонукує. Це мотив національний.

Положення народу, головню у нинішніх часах, вимагає, щоби і духовенство разом з світською інтелігенцією працювало на всіх ділянках національного життя, щоби воно, головню по селах чи містечках, де інтелігенції мало, брало провід цього життя у свої руки, і не тільки в церкві, але й поза церквою, на терені чисто світських товариств стояло між своїми вірними, все у перших рядах.

Маємо вести нарід не тільки до вічної ціли й призначення, але й до земського добробуту, до щастя дочасного, до осмінення національних ідеалів.

Ми нація бездержавна, в нас провідників з ясно виробленим світоглядом, опертим вповні на християнській вірі і моралі, мало, тому й у нас на терені всіх наших національних установ панував донедавна ліберальний, раціона-

лістичний дух. Що нині воно краще, це заслуга Церкви і та обставина, що нинішня інтелігенція в цілomu світі звернена лицем до Бога, до вічних правд, до Христових ідеалів. І чи сміємо ми, священики, полишати нині цю провідну верству народу, яка шукає Бога і тужить за вічними правдами, саму, без проводу, без дорговказів, за якими вона у своїй національній праці, може й несвідомо ще, шукає?!

Вся наша незалежна інтелігенція стала по змозі своїх до національної праці. Одно тільки духовенство, яке повинно йти і тут у перших рядах та надавати тон праці, мало б від неї відтягатися, мовляв: наше діло в церкві, а не у світських установах, ми маємо на оці цілі вищі, величніші.

Ч ж недавно ще не сбурювалися ми, коли радикальні провідники деяких національних установ з легковаженням відносилися до нас та противилися нашій участі в національній праці, кажучи, що ми, священики, повинні лиш „кадила пильнувати“, — бо наша прихильність на тім відтинку праці вязала їм руки та не давала їм змоги здійснювати свої протирелігійні пляни.

А нині мали б ми добровільно відтягнутися від тієї праці на радість ворогам церкви?!

Відтягаючись від активної праці на національнім відтинку народнього життя, ми тимсамим перекреслювали б не одну світлу сторінку історії народу, сторінку, записану іменами діячів, з яких великанський відсоток становлять священики. Таж наше національно-культурне відродження в Галичині було ділом священиків, таж усі наші установи Галичини, ці наші гордоші й слава, є в великій мірі і нашою працею.

І всі вони стояли і стоять у своїй діяльності на християнській платформі. Тільки ті, зрештою нечисленні, і то здебільша чисто партійні товариства й установи, зверталися у своїй діяльності проти Церкви і релігії, в яких не працювали священики.

Приклад щирої, безкорисної праці для народу на національнім відтинку дає нам духовенство інших народів, головнов найближчих нам Поляків.

А в нас, де бракує рук до праці, ми мали б стояти осторонь?!

Чи краще, щоб праця у наших світських установах відбувалася з нами, чи без нас, чи краще і корисніше, щоби всякі національні свята й маніфестації відбувалися під егідою Церкви, з асистєю духовенства, чи ні, — під прапорами Христа чи антихриста?

Думаємо, що відповідь на ці питання аж надто ясна.

Редакція.

Роман Лиско

Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях

(Продовження)

4. Участь Божої Матері у св. Літургії

1. Празничні канонні часи, а зокрема Вечірня й Утреня¹⁾ приготувляли нас до найзнеслішого богослуження, до найкращої молитви, до безконечної жертви, — до св. Літургії. Вечірня й Утрення розкрили перед нашими очима пророцтва і прообрази, що відносилися до Христа Спасителя. І ми разом з давнім Ізраїлем затужили за Месією Ми серцем приготівані вже на Його прихід. Тому вже може загомоніти найбільший дзвін, що взиває на Службу Божу.

Якось радісно звіщає дзвін вірним найкраще богослуження. Не дармо зоветься „Благовість“! Наш нарід від предків переняв звичай молитись тоді „Архангельський глас вопіє ти: Чистая Обрадованная радуйся, Господь з тобою!“ (Величання Благовіщення).

Для вірних, що це розуміють, ясно, що небаром повториться в мініатурі все „Господнє смотреніє“. Вже цей дзвін голосить і Богородичну славу, бо Вовлочення почалося Благовіщенням. Священик вже молиться перед райськими воротами і в молитві до Христа Спасителя не забуває звернутись і до Богородичної ікони, бо Марія це „милосердія істочник“. Та його устами і ціла Церква, немов спасення очидаюче колись людство, благає „милосердія двері отверзи нам Богородице!“ (покаяний тропар).

Як представник повірених собі мірян молиться до Неї священик: „призри на люди согрішившія, яви яко присно силу твою“... і разом з дзвоном голосить їй зараз „радується!“ „яко іногда Гавриїл безплотних архистратиг“ (Входное).

І ми кожної Служби Божої свідками, як проявляє Богородиця свою силу. Бо цей вступ до Літургії і початок її на трапезі предложення це події найбільшого тріумфу Пречистої: Благовіщення і Різдва І. Христа.

Але ця найбільша подія благовісти і вовлочення Христового є не лиш недослідною і недоступною людському розумови Тайною, але вона була теж і скритою, загалом людей непоміченою таємницею. Так бачимо і сьогодні: укрита перед вірними трапеза предложення пригадає нам вертеп. На дискосі положений Агнець означає новонаро-

¹⁾ Богородичні празники весь свій питомий характер проявляють в Вечірній й Утренній і саме звідси ми набралися празничного настрою.

дженого Спасителя-дитину, яку Пресв. Богородиця повила пеленами (покривцями) і положила в яслах (дисках) у вертепі. Тут „і пришедше зізвезда ста верху, ідіже біотроча“ і дари положено: золото (сесуди) і кадило.

Підчас укритого життя знала Ісуса найбільше Його Мати Марія. Та коли Ісус пішов учити (малий вхід) і Його матірю та братами стався¹⁾ вже спрагнений живої води²⁾ і жадний Його цілющої сили нарід, „сидячий во тьмі і сіні смертній“³⁾, а Його поживою була воля небесного Отця⁴⁾, не мав вже що робити Ісус в родиннім домі, бо треба було Йому не мати місця, де міг би приклонити голову“⁵⁾, тому Марія покірно усувається в тінь, зрікається всіх своїх материнських прав, а лише молитвою випрошує для народу обильні ласки спасення, випереджуючи час всемогучости свого Сина. І тому сьогодні, розумючи Її посередничу роль, вже на вступі Його діяльності, на початку Служби Божої, не перестаємо просити Спасителя: „Молитвами Богородици, Спасе, спаси нас!“ (антифони).

В аскетичній строгости, без почувань родинного, материнського тепла, проминали Учителеві важкі жнива, які й показував Апостолам. І коли так Ісус докінчував свою науку і за це невдячний нарід приготавляв Йому в заплату хресне підвищення і терновий вінець, тоді вже знов бачимо Марію біля Ісуса. Після Тайної Вечері Вона слідить кожний Його крок, плаче, роздираючи собі одіж, йде в слід за Його хресним ходом, і відчуває всі Його страждання. Христові страсти порушували і порушують серця мільонів! Навіть погани не скривали природного спожаління! Та коли говорити про особи, що терпіли з Христом, що стояли біля Нього і потішали Його, коли мова про тих, що своїми муками доповняли Його чашу, то це дасться сказати: „Ізрядні о пресвятій, пречистій, преблагословеній, славній Владичиці нашій Богородиці і Приснодіві Марі!“ І рівночасно в цих словах міститься готова відповідь на запит: чому „ізрядні?“, чому Марія має тут примат в наслідуванню Христа? Бо ніхто з смертних не може похвалитися такими прикметами, як Марія. Бо „достойно єсть, яко воістину блажити тя Богородицу“... Пророчи Її слова „ублажать мя всі роди“⁶⁾ і в св. Літургії одержують своє виповнення!

Не можна кращими словами звеличати Владичицю, Богородицю і Приснодіву! Які барвисті проміні не освічують цього самотнього на землі пресвятого імені — Марія?! Чи

¹⁾ Мат. 12, 49.

²⁾ Йоан. 4, 13, 14.

³⁾ Ісаїя 9, 2; Мат. 4, 16.

⁴⁾ Йоан. 4, 34.

⁵⁾ Мат. 8, 20.

⁶⁾ Лук. 1, 48.

є краска, що не вліталась би в отсю чудову Небесну Веселку?!? Чи є перла, що не вміщалась би в цій дорогоцінній Скарбниці Духа?!? Чи є тон, що його бракувало б в цій прегарній Симфонії Чеснот?!?

Там, на тлі блакиту дівства, загорілась материнська любов! Там смирна слуга Божа приоділась в діядем Небесної Цариці! Там непорочність людини притемнила херувимську чистоту, а покора слуги перейшла в серафимську славу! Бо Її „без істління Бога — Слова рождшую величаєм“!

Літургія пливе своїм порядком і вже на св. причастю священник получив Тіло з Кров'ю Спасителя на знак Його воскресення. І хоч вже воскрес Христос і священник виголошує: „Вознесися на небеса Боже“ — то ще довгий час оглядали Єрусалимляни „чеснійшую херувім і славнійшую без сравнення серафім“. Вони глядять на Її молитву і вірять, що „Христос істинний Бог наш, молитвами Пречистия своєї Матере помилує і спасе нас, яко благ і чоловіколюбець“ — (отпуст).

І після свого Успення не перестала молитися за нас, бо про це запевнив нас св. Андрій Юродивий. Тому ми інакше не можемо закінчити св. Літургії, як лиш словами: „Заступнице християн непостидная, ходатаїце ко Творцу непреложная, не презри грішних моленій і гласи“ (кондак).

2. І Вечірня і Утрення приготували нас не лише на самий прихід Спасителя, але й на Його жертву. Вони нам сказали отверто: „Хто хоче з Христом бути на Таворі, мусить бути з ним і на Голгофі“. „Хто хоче бути з Пречистою в Галилейській Кані, мусить іти з Нею і на криваве весілля до Єрусалиму“¹⁾ І тому може вже вдарити дзвін тривоги і болю, бо починається Служба Божа, безкровна Жертва на зразок кровавої, та не менше від попередньої успішна і спасительна.

Св. Літургія це не лише постійна відбитка життя Ісусового і Його Пречистої Матери, а є вона найсовершенішою жертвою, яку руками священика приносить найбільший і найперший священик по чину Мелхіседека²⁾. Жертве ця є так тісно зв'язана з священством, що, коли б не було цієї жертви, не було б священика і він є передовсім з рації цієї Ж-ртиви³⁾.

¹⁾ Вечірня змальовує нам своєю символікою стрічу вичікуючого Ізраїля з очікуванням Месією. А Утрення похвальними гімнами величає Того, що показав нам світло.

²⁾ Битія 14 (18—20), Пс. 10 94, Євр. 5, 5, (6), 7, 10, (17): „Ты ієрей ко вѣку по чину Мелхиседека“.

³⁾ Це ясно впливає з дефініції Тридентського Собору: „Si quis dixerit illis verbis: „Hoc facite in meam commemorationem“ Christum non instituisse apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi alique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suam, A. S.“

І коли на св. Літургії „жреться Агнецъ Божій вземляй грѣхи міра“¹⁾ (Проскомидія), а Пилаови на слова „ібо цар ли єси ти?“ відповідає Христос — „ти глаголеши“ — тоді теж і „предста Царица одесную — Його — в ризи позлащені сдіянна і преукрашена“ (Проском.). Марія разом з Ісусом приготується до жертви. [На дискосі праворуч агнця лежить богородична частиця]. Вона йде вслід за Ісусом царською дорогою хреста.

Але про всіх охрещених каже св. Ап. Петро: „Ви же род избран, царське священіє, язик свят, люди обновленія, яко да добродітели возвістите із тьми вас призвавшаго во чудний сей світ“, [Виж рід вибраний, царське священство, нарід святий, люди придбання, щоби голосити добрі діла того, що вас призвав з темноти до свого чудного світла]²⁾. Отже всі є священиками! Всі приносять жертву! Ми бачимо це наглядно в нашій Літургії, що вірні в цій безкровній Жертві беруть повну участь, а словами: Амінь дають наче своє „placet“, щоби Пресв. Тіло було „ломи-моє“ і Пресв. Кров була „ізливаєма“.

Слова св. Петра, що роблять всіх вірних священиками, це підвалини Католицької Акції, що її програму від початку виконує наша Церква. Поминім усю всенародність наших богослужень, а возьмім на увагу лише один зазив, що повторяється чи не на кожній ектенії: „Пресвятую, пречитую, преблагословенную, славную Владичицю нашу Богородицю і Приснодіву Марію... помянувшє, сам і себе і друг друга і весь живот наш Христу Богу предадім“³⁾.

В звязку з цим загальним священством маємо і вислів св. Павла: Нема мужчини ні жінки, а всі ми одно в Христі Ісусі“⁴⁾. Марія тут не лиш не виключена, але займає чоловіче місце. Всю Христову Жертву переносити повинні спільно всі вірні на жертівниках своїх сердець, а першу чергу займає між ними Марія. Бо Вона справді страждала з Ним і була, так як Він, жертвою, і тим, що приносить жертву. І коли одного разу сказав Ісус, „що Син чоловічий не прийшов, щоб йому служили, але послужити і дати

¹⁾ Проскомидія, Ісаїя 53, 7, Йоан 1, 29.

²⁾ При цих словах каже великий папа Лев I.: — Всіх нас, що відродились в Христі, чинить знаком хреста царями, а помазанням Св. Духа посвячує нас на священиків. Що отже те „царське“, як не дух, що підчинений Богові, володіє своїм тілом?! А щож є те „священіє“, як не освячена Богом чиста совість і непорочна жертва, принесена на жертівнику власного серця?

³⁾ Віддати „друг друга“, „помянувшє“ Марію, це ніщо інше, а на ділі завершена правда, що всі ми члени містичного тіла Христового обов'язані взаємно одні за одних молитись, а Марія відграє в цій головну роль.

⁴⁾ Гал. 3, 28

свою душу за спасення многих", ¹⁾ то ці Його слова вже давно випередило богородичне „се раба Господня“ ²⁾. Стаючи Матір'ю Непорочного Агня мусіла сама статись жертівною ягницею і принестися „за міра живот і спасеніє“. Цеж було для Неї тяжкою і священничою задачею все це звиліти і перенести, як Її Син добровільно віддався небесному Отцю у цілопальній жертві хреста.

Можуть всі вірні приноситись в жертву для слави Божої, але так, як Марія, ніхто себе не приніс і ніхто так, як Марія, не віддав всіх своїх сил, всіх своїх радощів і всіх смутків в руки Небесному Отцеві.

І коли кажемо, що й тепер на св. Літургії жертвує себе Христос разом зі всіми, що назначені нестертим знаменем св. Хреста, то „Ізрядні со пресвятою, пречистою, преблагословенною, славною Владичицею нашою Богородицею і Приснодівою Марією“.

І по звершенню цієї спасительної жертви „радується о Богородиці всякая твар, Ангельський собор і челоуіческий род“ (Вас. Вел.).

3. Ми знаємо, що „ніктоже достоїн от связавшихся плотскими похотьми і сластями приходити, іли приближаться іли служити Тебѣ царю слави“. Тому довго й уважно приготувлялись ми на Вечірні й Утренні до цієї Безкровної Жертви, беручи ще й те на увагу, що тут найбільша Тайна і ми маємо статися Її учасниками, і св. Причастям так тісно єдинитись з самим Богом, що ближчої сполуки вже не можна собі уявити. Тому в покаянних псалмах і торжественних піснях ми очистили і піднесли від всего земного і вже „не земная, а горная мудрствуєм“. Вечірні псалми дали нам нагоду пізнати Бога Сотворителя, що все премудрістю сотворив“ ³⁾. Та вже не може нас достаточо кріпити звичайний природний хліб, і вино обмерзло вже нам і не може розвеселити нас по вимогам нашої душі. Бо ми вже забажали іншого Хліба, що кріпить на життя вічне і Вина невисказаної радості. Накормлені природними дарами, ми забажали надприродного дару відкуплення. І тому хочемо бути на Службі Божій, бо вона не лиш біблійний образок з життя Спасителя і Його „спасительна жертва небесную дверь отверзающая“, але там дасться нам безсмертний корм, що його лишив Ісус „в нош, в нюже предаяшеся“ ⁴⁾.

А цю Тайну сповняти може лише таїственний священник. Марія — чи може Вона сповняти і ролю цього сакраментального священства? Очевидно, що може! Таж Вона її сповнила, ще заки народилось новозавітне таїн-

¹⁾ Мт. 20, 28.

²⁾ Лука 1, 38.

³⁾ Пс. 103.

⁴⁾ Літургія Золот: Молитва Христольогічна; Кор. 11, 23.

ственне священство. Бо Вона сталась Божою Матір'ю. І оправдано під кутом Воплочення Божого, під кутом прийняття другою Особою Божою Тіла і Крови, під кутом цієї святої Тайни ми можемо навіть більш, як оправдано поставити побіч себе дві найвищі гідності, яких досягнути може людина: священство Христа і материнство Боже, так з рації подібного Їх початку, як і з рації однакового співділання з Св. Духом, як вкінці з мотивів рівнозначного майже висліду.

Словами „Божественная благодать“, які висказує єпископ в хвилині свячень, одержується пресвітерат, так як колись Архангел Гавриїл словами „Дух святий найде на тя“ звіщав Марії Боже Материнство.

І знов маємо рацію, чому благовіщенням зачинається Служба Божа. Наначе на взір Воплочення має і на престолі народитися Христос під видами хліба і вина. А коли приходить анафора в цій такій торжественній хвилі, священник, запозичаючи від Ангелів слазословних слів, вживається в містерію переставлення і його слова приводять вірним на святу трапезу Христа Месю.

Але пригадує йому Церква, що кожна Тайна може бути лише тоді Тайною, якщо заходить співділання Св. Духа¹⁾. І тому теж у св. Літургії вкладає св. Церква в уста священника, що звершує освячення, слова „низпосли Духа Твого Святого на ни і на предлежачія дари сія“ (епіклеза). Отже Церква пригадує собі на перше Христове Воплочення з Пречистої Діви через Св. Духа і вірить, що всі послідуєчі відбуваються теж в подібний спосіб через Св. Духа. Бо не може бути довершена Тайна без Божої сили. Але й не без людської услуги. Бо вона сама поляє на цім взаїмнім співділанню.

Тут ще заходила би квестія гідности священника, що торкається дозволености відправляти Службу Божу, бо він повинен, заки прийме Ісуса до своїх рук, подібно, як Марія, вперід прийняти Його до свого серця, заки Вона прийняла Ісуса до свого лона. І тут заходить багато аналогій між священником, що звершує освячення, і Богородицею. Не диво, що анафора, яка може нам крім Голгофти бути зарівно доброю ілюстрацією Вифлеєму, ставить побіч воплощеного в видах Христа Його Матір і поминаючи „ізряд-ні“, каже тоді дзвони розносити благовість, а народови співати „Достойно“.

Причастя священника попереджує причастя вірних так, як і Марія, що прийнявши Його до свого лона і зродивши, аж по 30-тьох літах віддала Ісуса, щоби стався учасником і для других.

1) Св. І. Дамаскин († 754) „Περὶ τῆς ὑπόστατος“.

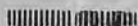
Чим більше розглядаємо становище Марії, тим більше нас перестрашує Тайна такого її безмежного вивищення. Бо „що вже я міг зробити, а не зробив“¹⁾, каже Христос своїй Матері. Бо де краса, де святість, де мудрість, де тайна і любов безмежна, там всюди Марію знаходимо. Шукаємо найпобожніших між людьми і приходимо до Назарету, пересортовуємо чистоту небесних чинів, а вони хорами оточують єрусалимську святиню, глядимо і нема між ними гіднішої над ту, що молиться. Шукаємо правдивої материнської радості і знов мусимо повернути до назаретської хатини. Відкриваємо вкінці серпанок незглибимих Божих таємниць, і туг стрічаємо, як обильно в них учасвує Богородиця!

Марія! — Чи було коли славніше ім'я на землі? — Тому і мільйони мають його щоденно на устах! Мільйони носять його в своїм серці! Мільйони кладуть його побіч свого прізвища! Марію почитає Церква в тисячах храмів, їй посвячених. Марію вибирають народи собі Царицею! Під Марію Покров прибігають всі християни!

А звідки їй ця честь?

Бо Вона Матір'ю Божою від віків вибраною, бо Вона принесла світові Спасителя, бо Вона любов'ю обійняла всіх людей!

(Докінчення слідує).

о. Д-р Г. Костельник

Релігійні фалші нових часів

(Докінчення)

V

Релігія новітнього націоналізму

По большевицькій революції по часописах і книжках щораз частіше попадався вираз, що большевизм це релігія. Не було ще ясного поняття про те, що взагалі атеїзм є релігією, але думаючі люди запримічували, що большевики у свому перебудовуванні людського світа виявляють релігійну психіку. Це вже так і прийнялося у світі, що большевизм це своєрідна релігія.

Новітній націоналізм, що зродився як реакція проти большевицького, комуністичного інтернаціоналізму, неодне засвоїв собі саме від большевицького режиму (диктатура партії, перевиховання народу — особливо молоді, виключне право на душу молоді і т. ін.). Очевидно

¹⁾ Ісаія 5, 4.

большевикам ніяк не годиться признати, що їх атеїстичний комунізм є релігією. Але новітній націоналізм уже зразу освоївся з тим, що большевизм це релігія; а з цього *vice-versa* новітній націоналізм зрозумів і признав, що він також є релігією. Спершу може він цю назву стосував до себе більше в метафоричному значінні, щоб себе вивищити, гльорифікувати; а потім щораз більше приходив до свідомості, що він дійсно є релігією.

* * *

В нас при кінці 1936 р. один з провідників наших студентів націоналістів, Дмитро Штикало, видав книжечку „Над світом сяє хрест меча“, де він цілком свідомо й відкрито, і не без гордості, говорить про те, що новітній націоналізм є релігією.

Автор насамперед на прикладі християнської віри розглядає, „які прикмети-властивості має кожна віра“, і доходить до висновків, що християнська віра войовнича (Христові слова: „Я не прийшов принести мир, а меч“ Мат. 10; 34), ексклюзивна — безкомпромісова, за свій ідеал каже все земське жертвувати. Потім автор пише:

„І ось у цілій Європі в нашу добу і на наших таки очах виростають і до рішального голосу приходять дві нові релігії: релігія новітнього націоналізму і релігія большевизму. Підчеркую: дві нові релігії“.

„Християнська релігія — це догматична віра в Абсолюта... це релігія об'явлена, надприродна і тому це перш усього віра, а не природний досвід, і оперта на ньому логіка. Віра іраціональна — оперта на інстинкті, на почуваннях, а не на розумі“. Бачимо, що автор спутаний фалшивими атеїстичними поняттями про релігію, що ніби релігія це щось іраціональне, основане на почуваннях. Але без цього логічного субстрату він не міг би дійти до своєї „релігії націоналізму“.

Автор згадує, що християнська віра ґрунтується на інстинкті, а інстинкт інтерпретує як „почування“. Це фалшива інтерпретація, бо людський інстинкт (тому що людина з природи має розум) проявляється не тільки в формі почувань, але також у формі розумових актів. Кожна людина спершу починає інстинктивно думати, а й найбільший філософ при своєму думанні більше користується законами (процесом) думання інстинктивно, ніж свідомо¹⁾, як нпр. лікар при своєму ходженні більше користується інстинктом (себто безпосереднім діланням людської природи), ніж своєю лікарською свідомістю.

¹⁾ Гляди про це мою розвідку „Свідоме й несвідоме в пізнанні“ в „Трьох розправах про пізнання“. Львів, 1925.

Дальше пише Дм. Штикало: „Большевизм — це також релігія, але релігія матеріялістична і раціоналістична“.

„І щойно цей новітній націоналізм є отою новою релігією, що на наших очах зводить рішачий, безоглядний та геройський бій за виключне право формувати обличчя світа, за виключне право творити життя“. „Нація — це перше й останнє слово віри націоналізму. Нація — це вихідна й метова правда націоналістичної релігії. Це пробний камінь (критерій) усього доброго і злого. (Є цет.зв. моральна своєзаконність націоналізму, або „аморальність“, що не значить: неморальність).“

„І для націоналіста — себто визнавця націоналістичної релігії — ціль і щастя людського життя лежить у відданні себе цілого своїй нації. А мораль націоналістичної релігії така: Добре є все те, що є добре для нації; зле все те, що є зле для нації“.

„Большевизм і націоналізм — це два смертельні вороги й одинокою формою та змістом їх взаємовідношення може бути тільки боротьба на смерть і життя“. „Найвища ставка большевизму, його бути чи не бути, рішається в бою з націоналізмом. Націоналізм буде могилою большевизму! І в нашу добу — націоналізм це одинока сила, здібна скрутити голову цій гидрі!“

„Подібно, як християнська, так і новонаціоналістична релігія є самі для себе замкненою цілістю — вони ніякого постороннього доповнення не потребують. Націоналістична релігія виходить від нації і доходить до нації. І — як такий — її ніякого доповнення не треба. Що більше! Релігія новітнього націоналізму, як кожна релігія, є догматична, виключна й зависна, а з цього факту випливає рішуча й безоглядна вимога до її визнавців — визнавати тільки ті догми, що їх вона подає до вірування“.

„Націоналізм вимагає віри в націю, а не в Бога. Але суттю нації є відвічна воля бути собою. Воля — чинник нематеріальний. І тому від відвічної волі нації (а точніше: націй) проста дорога до предвічної Праволі. А це не значить нічого іншого, як проста дорога до Предвічного Бога... І хоч націоналізм каже вірити в націю, то не забороняє вірити в Бога“.

„Новітній націоналізм — читаємо в одного з його апостолів (у Дм. Донцова) — зачав шукати свого Бога не в викомбінованім розумом ідеалі, лише у власнім бажанні, у власній вірі, не в аргументах, лише *contra spem spero!*... Наш час став часом катастрофи для раціоналізму. В політичнім світі прийшов на його місце безоглядний національний догматизм. Новітній націоналізм здетронізував *l'in-*

telligence, а натомісць поставив афект, як найбільшу вибухову силу в історії людства“.

„Новітній націоналізм прийшов до переконання, що „не хлібом єдиним“ живе нація, лиш тими „оманами“... Великість рідного краю, мрія про „реванж“, про „славу“, національна честь, щастя будучих поколінь, що „прийде по наших аж кістках“ — всі ці для матеріяліста „абстрактні“ ідеї поставив новий націоналізм над щастям усіх, над матеріяльним добробутом і спокоєм існуючої генерації, вимагаючи для абсолюта нації цілковитої посвяти. Мріючи тільки про служення цьому абсолютові, про наближення до нього (як вірні до свого Спасителя), новітній націоналіст, як середньовічний *fidei defensor* не зважав ні на число екзистенцій, які треба було присвятити, щоб затріюмфувала його ідея, ані на руїну моральну чи матеріяльну оточення, як не зважав він на це в 1914 р.“

* * *

Бачимо з тих цитатів уповні ясно, що націоналістична релігія належить до атеїстичних релігій. Історично та нова атеїстична релігія виводиться з позитивізму, який боготворив людську суспільність (Comte, Durkheim). Від боготворення суспільности до боготворення народу проста стежка.

Давні атеїсти „позитивісти-раціоналісти“, коли раціоналізм, як це вони самі (Дм. Донцов) признають, провалився, вишукали собі, відповідно до духа часу, нове позитивістичне божище — „націю“, і з „позитивістів-раціоналістів“ перекинулися в „позитивістів-волюнтаристів“. Але вони не тільки що не вимоталися з фалшивого атеїзму, а ще більше замоталися в них, бо „нація“ це ще більше конкретне, отже й більше обмежене божище, ніж „суспільність“. А божество по своїй природі повинно перевищувати та обіймати все земське.

Коли хтось, замість Бога, ставить не-Бога, то з того не може не вийти фалш. А фалш можна вдержувати (скривати) тільки фалшами. Всяка атеїстична релігія, тому що вже її основа фалшива, ніколи не може дійти до кінця у своїй льогіці, але мусить рятуватися всякими зломами, перекручуваннями, недоговореннями, фалшивими укладами понять — взагалі „нечистою мовою“. Так само новітня націоналістична релігія.

Доки атеїсти рятуються фалшивим зачислюванням своєї атеїстичної релігії до науки, доти їх ситуація лекша, бо вони скривають свою релігію тим способом, що ніби вони заперечують релігію взагалі; отже й не потребують здавати рахунків зі своєї власної релігії. Але но-

вітня націоналістична релігія сама признається до того, що вона є релігією, а через те вона мусить здавати рахунки зі своєї логіки. Тут фалш висунений на світло і зраджує свою нелогічну будову.

Етика націоналістичної релігії не є ані правдива, ані вистарчаюча. Нарід не є Абсолютом, тому й не можна вважати його за Абсолют та ставити за найвище мірило доброго й злого. Це було би без сумніву добре для українського народу, колиб усе майно, яке посідають чужинці на його землях, опинилося в посіданні українського народу. Націоналістична релігія, що ніби є в собі „замкненою цілістю“, твердить, що ніби добром є те, що для народу добре. З того слідувало би, що ніби це було би етично добре, колиб український нарід мав змогу й вирізав усіх чужинців або вигнав їх зі своїх земель з торбами, а їх майно собі забрав. Але справжні закони людського життя вже інстинктивно перестерігають кожну людину з непопсованою душею перед якимсь таким актом. Проллята кров невинного, безборонного, як св. Письмо каже про кров Авеля, „кличе до неба про пімсту“: „око за око, зуб за зуб“ — „не убий“. Справді це не геометричний закон і не фізикальний, він дуже містерний, дивно змодульований — але він є. Народи, що у своїй історії прославилися безпощадною різаниною чужинців, як напр. жиди, і самі найбільше були вирізувані. Еспанія, що вигубила червоноскірих в Америці, щоб розграбити їх золото, прогнала своє світове володіння на користь Англії, побита бурею на морі; а мабуть і дотепер тяжить це прокляття на ній (теперішня домашня війна в Еспанії).

Ціле людство завсіди було свідоме того, що етичні закони залежні від Законодавця, який надав закони цілому світові. Також атеїсти свідомі того, але вони не хочуть цієї своєї свідомости допустити до голосу, викручуються від неї, як можуть. Та якенебудь мірило видумують для етичних законів — усе абсурд.

І це абсурд, що ніби нація є найвищим мірилом доброго та злого. На цю тему можна „сильні слова“ пускати на вічах та в книжках, для слухачів чи читачів це буде мати переважно тільки значіння поетичної закраски, але жити по тій етиці націоналістичної релігії не можна, як нпр. не можна піском годуватися. Нехай собі буде муж і жінка, націоналістичної релігії, що зле живуть зі собою. Муж буде з пересердя говорити до жінки: „Ти є закалою для нації! Це було би щастя для нації, колиб ти згинула!“ Жінка буде мужеві відплачуватися тим самим. Невже той муж матиме право вбити свою жінку „для добра нації“, а жінка свого мужа? Якщо ні, то хто їх розсудить в імені нації, щоб вони дійсно знали, що „in concreto“ добре для

нації, а що зле? Що їм вільно, а що не вільно? Нація ніколи не є зібрана в одній точці, ні в одній особі. Думка кожного, що буде ським чи таким способом представляти націю, буде тільки його власна, а не думка нації. Плебісцит уряджувати в кожній дрібниці годі. Зрештою і плебісцит не допоможе, бо якже весь нарід повчити про всякі дрібниці „in concreto“? А плебісцит без поінформовання народу був би тільки пародією. Тай поінформований нарід може помилитися, і плебісцит міг би вийти незгідний з правдою. Зрештою, урядуючі чинники, що переводять плебісцит, завсіди можуть плебісцит пофалшувати.

В житті повинна царити правда — етичні закони, основані на правді. Ані голос народу, ані його воля ще не творять правди. Люди тільки шукають правди, але не творять її. Люди творять тільки своє життя — або згідно з правдою, або незгідно. В першому випадку життя буде добре, в другому зле. Значить: справжні етичні закони вищі від людей — від одиниць і від цілого людства. Отже й нація може творити своє життя — або згідно з правдою, або незгідно. Вона є тільки шукачем правди, а не її творцем. Тому це абсурд, щоб нація була мірилом етичних законів, доброго й злого.

Деж та нація, що мала би бути мірилом доброго та злого? Тільки в голові ісповідників націоналістичної релігії. Це тільки їх суб'єктивна ідея — комплекс ідей. Вони в своїй душі витворюють собі осуди: це для моєї нації добре, а це зле. Алеж питання, чи їх осуди згодні з правдою? Не тяжко усталити ідеальні головні, справжні добра для нації: свобода, самостійність, зібрання всіх своїх земель, соціальний добробут... Але як до тих ідеальних дібр дійти? Як їх охоронювати? І ціла нація тут може помилятися і одиниці. Колиб Німці в 1914 р. знали, що програють війну, то були би не зачинали війни. Думали, що виграють, але помилилися, і вийшло для них зле.

Націоналістична релігія принципіально знаходиться у сфері атеїзму. „Добре“ й „зле“ для її визнавців може так широко хвилювати, які широкі рямки атеїзму взагалі. Отже від націоналістичних понять легко можна перейти до комуністичних. Нинішні ісповідники націоналістичної релігії завтра можуть стати визнавцями комуністичної релігії, бо спільний атеїзм дуже зближує їх до себе. Теїст ніколи не буде пропагувати безбожництва, але націоналіст-атеїст одного дня так само може пропагувати безбожництво (свою релігію), як і большевики. Що нинішні наші „націоналісти“ ніби так близько почувають себе до християнської віри й Церкви, це тільки застосування до даних умовин: вони ще заслабі, а наша Церква скріплює національність нашого народу і охоро-

нює нарід перед большевизмом. Та якби наші „націоналісти“ найшлися в такому положенні, що мали би всю державну власть у своїх руках, чи не використовували би проти Церкви тої своєї аксіоми, що ніби до них належить „виключне право творити життя“?

І де є якесь запевнення, що „націоналісти“ не могли би перетворитися в комуністів? Хто втратив віру в Бога, той втратив здоровий змисл життя, той фалшиво дивиться на людину і на цілий світ: він буде піддавати земському життю завелику ціну, буде багато вимагати від землі, буде недоцінювати моторів справжньої етики та релігії і т. ін. І замість здорового змислу життя висуватиме щораз інші доктрини, щоб по їх директивах дійти до своїх перебільшених земських ідеалів, які в дійсности не даються здійснити. А комунізм, як доктрина, дуже приваблива для всіх, що мріють про земське „царство небесне“.

Ось що скажемо: Без віри в Бога ніщо в людському житті не певне, бо ніщо не є на своєму правильному, природному місці, але все переставлене. І лишається тільки вічний бунт і бунт і бунт. Атеїзм є джерелом для перманентного духового бунту, як це ми вже сказали в попередніх розділах.

І одиниця і нація і ціле людство мають своє правильне життєве положення тільки в теїстичній релігії. Що понад те, це від злого, бо від фалшу. Все, що новітній націоналізм висуває дійсно добре, має свої найсильніші і найтривкіші мотиви в теїстичній релігії. А що новітній націоналізм висуває ще понад те („націоналістична релігія“), це зле, бо фалшиве. Фалшом є не тільки $2 \times 2 = 3$, але так само $2 \times 2 = 5$.

Ідеологи новітньої націоналістичної релігії дуже помиляються, коли твердять, що вони оснували свою віру на „афекті“, на „чутті“, а не на „розумі“. Це старе атеїстичне пофалшування релігії! А чому ж ідеологи новітньої націоналістичної релігії стільки пишуть про те своє життєве становище? Невже хочуть тільки розбурхати національний афект у масах народу? Тоді нехай пишуть самі поезії. А вони філософують! Що це значить? Вони хочуть переконати себе й інших, що саме їх життєве становище найправильніше, їх віра наймудріша. Розумом промовляють до розуму, щоб переконати. Невже тут розум не є в роботі? Невже розум не оправдує (не змагається оправдати) афекту? Це розум каже їм покладатися на афект. Отже тут афект не виступає сам, але в союзі з розумом. Авжеж годі від розуму втекти і враз покористовуватися ним. Значить: націоналістична релігія в дійсности ґрунтується не тільки на

чутті, але й на розумі — як усі релігії світа. Що цей розум скривлений — це інша річ.

Новітні націоналісти (тут без знаків наведення, бо тут маємо на думці й таких націоналістів, що не є визнавцями атеїстичної націоналістичної релігії) дуже перейняті афірмацією життя, чаром боротьби для боротьби. Ніхто не може дати сильнішої та певнішої підбудови для здорової афірмації життя, ніж дав Христос: всі наші терпіння і втрати негідні тої слави, яка нас жде — навіть смерть не є втратою, але зиском.

Новітні націоналісти, абсолютузуючи те, що не є Абсолютом, подекуди доходять до коміки, коли саме хочуть бути дуже поважні. Так напр. Дм. Штикало пише:

„Бо ось що читаємо в одному журналі („Українському Юнацтві“), з претенсіями виховувати українську молодь у дусі творчого націоналізму:

„Замовкли на Софії дзвони,
Зовсім затих веселий спів,
А лиш крізь демонські проклони
До неба линуть тихі стони
Катованих братів.
І доки, доки ті наруги?!
Доки ті смутки та жалі?“...

„Так і хочеться в розлізле й відразливе обличчя оцих скиглячів кинути гостре й скажене: І доки, доки ті наруги?! Доки ті смутки та жалі?!

„Бо що це інше, як не найбільша наруга є писати в наші тверді дні про „тихі стони катованих братів“ під большевиками, коли ці брати (ех, не ваші це брати, юнацькі скиглячі!...) кожного дня криваво відповідають своїм катам?!“

В дійсности без сумніву є там більше таких наших братів, що тихо стонуть. Отже чи націоналістична релігія така, що не дозволяє правди писати — і то такої, яка нас дуже обходить?! А з другого боку афірмація життя не полягає в тому, щоби продовж цілого життя тільки Марсову міну показувати. Це була би пісня, яка складалась би тільки з одного тону. Це людське, що в житті приходить і найсильнішим характерам тихо стогнати, а навіть плакати й нарікати. Навіть Христос плакав і стогнав — і то нераз. Але сильний характер не заломиться в таких життєвих умовах, а виведе все до світлого кінця. Дм. Штикало тільки тоді міг би так дорікати „Українському Юнацтву“, якщо б воно завсіди в такому депресійному тоні писало й закінчувало: „Спускайтеся, куме, на дно!“ А в „Українському Юнацтві“ постійно звенить бадьора національна струна. Націоналістична релігія так засліпила Дм. Штикала, що він

з тих джерел черпати й рости (Єф. 4. 15-16), скріплятися (Євр. 13. 9. — Євр. 6. 10, II Тим. 2. 1), обновлятися (Тит. 3. 6) і багатіти благодаттю (I Кор. 1. 4—5; Л. 12. 21) та помножувати її (I Петр. 1. 2; II 1. 2).

Так, як само покликання (до Божого царства) це діло Божої благодати (Рим. 3. 24; I Петр. 1. 15; 2. 9; 5. 10; II Петр. 1. 3; Єф. 2, 6—8; 5. 8), і вона є тою одинокою ціною, якою цінується і купується небесне царство. „Істинно, істинно кажу тобі, — говорить Христос — коли хто не родиться з висоти, (Ів. 3. 3), коли хто не родиться з води і Духа, не може увійти в Царство Боже (Ів. 3, 6)“.

Божя благодать це та весільна одежа (Мат. 22. 12 13), яка дає право вступити в весільну світлицю та засісти з жє-нихом до весільного обїду (Мат. 22. 4), ласка Божя до спасення конечно потрібна.

III.

„Се нині час догідний, се нині день спасення“ (II Кор. 6. 2), бо „ласка Бога нашого Спасителя явилась усім лкдям“ (Тит. 2, 11) — кличе в олушевленню Апостол. Та щоби Тит не думав, що в рілі свого спасення чоловік, здакчися на Божу ласку, сам стається тільки пасивним предметом, додає сейчас: „навчаючи нас, щоби ми вигершися безбожности і світських похотей, жили в сім світі тверезо і справ-ведливо і побожно“. Цїле життя християнина має бути на-ставлене на ту одну мету життя: спасення. В ділі осо-бистого спасення вимагає Господь від чоло-віка як найбільшої активності і найвищого напруження всіх сил. „Зі страхом проживайте час вашого замешкання, бо Бог (якого Вітнем називаємо) без огляду на особи судить кожного по ділу“ (I Петр. 1. 17). „Старейтеся — кличе дальше — більш, щоби ви через добрі діла зробили певним ваше покликання і вибрання“ (II Петр. 1. 10; Тит. 3. 8). До вічного життя, до спасення можна дійти тільки по дорозі, яку вказав Христос: „Коли хочеш увійти в життя, сповняй заповіді“ (Мат. 19, 17). Я є дорога — а коли хто хоче за мною йти, нехай виречеться себе самого і візьме хрест свій“ (Мат. 16. 24), — потрібно отже самовідречення. Дальше каже Христос: „Царство небесне терпить насили і насильники здобувають його“ (Мат. 11. 12). Тому то св. Павло називає життя християнина боротьбою. Християнин це воїн Христа Ісуса (IV. Тим. 2. 4), тому до них і кличе: вдягніться в зброю Божу, щоби ви могли стояти проти затій діавола, бо ми не маємо боротися проти тіла і крови, а проти начальств і властей, проти правителів тьми сього віка, проти небесних духів злоби. Длятого візь-міть зброю Божу, щоби ви могли опертися в лютий день

і все поконавши встоятися" (Єф. 6. 11-13). В тому змислі спасення, як нагороду за добру боротьбу, називає Апостол: вінцем справедливості (І Тим. 4. 7) або, як св. Петро — вінцем слави (І Петра 5, 4).

IV

1. Як це вже зі слів Апостола видно, в цій боротьбі не може чоловік обійтися без Божої помочі. Воювати треба не власною зброєю, вона була б за слаба (бо ми не маємо боротися проти тіла і крови). В цій боротьбі (якщо хочемо побідити) є конечна зброя — поміч Божа. „Стійтеж отже, опоясавши ваші бедра правдою і одягнувшись у панцир справедливості і обувши ноги в готовість Євангелія мира, у всім беручи щит віри і шолом спасення і духовний меч (Єф. 6. 14-17), „чи то будьмо тверді — як пише до Слунян — одягнувшись у панцир віри і любови і в шолом надії спасення" (І Сол. 5. 8). Отже у всі надприродні чесноти, Божі і моральні, а ті вливає Господь в душу чоловіка враз з освячуючою благодатю.

2. Освячуюча благодать це основа духовного життя „в Христі Ісусі Господі нашім" (Р. 6. 11). Освячуюча благодать додає природним людським ділам надприродности, завдяки якій людські діла набирають тої високі, великої перед Богом і заслуговуючої на надприродну небесну нагороду вартості. Тільки благодать рішає про вартість людського діла і без неї вони є і були б тільки мертвороженими плодами, без життєвих, небесних вітамінів. „Я правдива виноградина — говорить Христос, — а мій Отець виноградар. Кожду вітку в мені, що не приносить плоду, відтинає її... Перебувайте в мені, а я в вас. Як вітка не може приносити плоду сама з себе, коли не позістане на виноградіні, так і ви коли не будете перебувати в мені". Я виноградина, ви віти: (тільки той) хто перебуває в мені, а я в нім, той приносить много плоду" (Ів. 15. 1—5).

Так отже, щоб не бути відкинутим від Христа, не всохнути як вітка, не бути тою смоковницею, яку казав господар зрубати і викинути (Лк. 13. 6—9), то мусить чоловік приносити добрі плоди (Лк. 3. 9) — добрі спасенні діла, а щоби „угобзилася" — принесла обильні плоди нива (Його) життя, щоб він плід привіс, щоби багатів в Бога (Лк. 12. 16), мусить перебувати в Христі (Ів. 15. 7), в Його благодати в Його любови (Ів. 15. 10) т. зн. бути постійно злученим з Христом освячуючою благодатю. Божа ласка благодать є до спасення конечно потрібна, бо чоловік без благодати нічого спасенного (заслуговуючого на життя вічне) зділати не може.

3. Освячуюча благодать ще й тому така конечна в са-

мому життю боротьбі, бо з нею вливає Господь надприродні чесноти, отже дає, одіває чоловіка (Еф. 6. 11) в ту конечну до боротьби зброю. В першій мірі захоронну, себто: щит-віри, панцир любови і шолом надії, отже чесноти Божі¹⁾, а даліше ті вже більш на зовні і активно в поодиноких ділах виступаючі (отже випадна зброя) чесноти моральні²⁾ та дари Св. Духа³⁾. В такий спосіб „Б г всякої ласки, що покликав нас до своєї слави в Христі Ісусі, коли ми сторожимо і трохи потерпимо (боремося), так удосконалює, кріпить, зміцнює і утверджує“ (І Петр. 5. 10) слабі природні сили чоловіка, що Апостол сміло кличе: „все можу в тім, котрий мене кріпить“ (Ф. 4. 13), „воюючи Його силою, що могутчо в мені дієствує“! (Кол. 1. 29).

V.

1. Ця Божя сила, що так могутчо дієтувала в Апостолі, це дієтувюча Божя благодать. І цю могутчу силу дієтувючої благодати св. Апостол так дуже відчуває, що наче не чує вже своєї власної сили, звичайно майже цілковито на неї не числить, „длятого найрадше більше буду величатися моїми немочами, щоби вселилась у мене сила Христова“ (II Кор. 12. 9), або I (Кор. 3. 7—10). „Я працював; та не я, а ласка Божя зі мною“. (Рим. 5. 10) — каже св. Павло. Дієтувюча благодать є тою одинокою і виключно Божою силою, при помочі якої чоловік виконує поодинокі добрі діла, які вони й не були б. Найбільше її значіння лежить ще у тім, що її дає Господь кождому чоловікові, отже всім людям без ріжниць, праведному в стані освячючої благодати на те, щоби він міг її заховати, нестратити та ще й помножити через добрі діла, а грішникови, отже в стані гріха, щоби він міг виконувати діла, через покаєння, котрі приводять його до Божої благодати, помагають йому здобути, й осягнути освячючу благодать.

2. І тут починається той дивний спліт таємниць, спів-

¹⁾ „Це правда віри, що разом з освячюючою благодаттю є влиті в душу оправданюю чесноти віри, надії й любови... „Духом Святим Божя любов розливається в серцях“ (Рим. 5. 5) і наводиться слова Тридентського Собору про оправдання кан. 11. (Митроп. Андрей: „До Духовенства IX. Моральні чесноти. АЕп. Від. Ч. IX. з 1935 р. стр. 311).

²⁾ „По науці всіх богословів вливаються в душу при оправданню ще й моральні надприродні чесноти. З освячюючою благодаттю дається християнській душі цілий пречудовий вінок надприродних чеснот“ (ibidem).

³⁾ „Хто не має Божої благодати, не може мати дарів Св. Духа... Наука про нерозривну зв'язь поміж благодаттю й дарами Св. Духа відноситься до всіх дарів“ (ibidem. АЕп. Від. Ч. VII. стор. 206 уст. 10. „Дар розуму не може бути в людях, що не мають Божої благодати“.

праці Божої сили — дійсуючої ласки — і людської волі, та дивна, не розгадана тайна сполуки ділання свободної волі немічної людини і ділання сили всемогучого Бога Сотворителя, котрий, сальвуючи свободну волю сотворіння, осягає і сповнює свої вілвічні пляни і цілі: спасення чоловіка і свою славу (*gratia efficax*). І як би ми не розумували (то-місти і моліністи про ділання ласки Божої на душу, волю чоловіка), то святою і непохитною (Мар. 13, 31) останеться правда Христових слів що: „Без мене не можете нічого робити!“ (Ів. 15, 5). Та не лиш зробити, але й хотіти чогось доброго не може чоловік сам зі себе, „бо се Бог — каже св. Павло — розбуджує у вас і хотіння і виконання по уподобанню“ (Фил. 2, 14), або, як це ще краще виходить з грецького тексту: „Бог звершує в нас, ділає в нас, сповняє в нас, щоб і хотіти і виконати“ — розум, щось доброго¹). А на іншому місці говорить, що: „ніхто не може (побожно) сказати Господь Ісус, тільки Святим Духом“ (І Кор. 12, 3-4).

Звідси знову ясною стає ще одна велика і життєво практична християнська правда: „що чоловік без Божої благодати нічого доброго не може зділати!“

Дійсуюча благодать є тою оливою, що підсилює світло християнського життя. „Так нехай світиться ваше світло перед людьми, щоби бачили ваші добрі діла“. (Мт. 5, 16). Без дійсуючої благодати нема добрих діл, нема заховання заповідей, нема християнського життя, воно мусілоб загинути „бо віра без діл є мертва!“ (Як. 2, 26); без неї нема покаяння, немає навернення; без неї для уроджених немає спасення.

VI.

1. Тепер щойно розуміємо, чому Апостоли, а за ними всі великі святі люди на Божу благодать звертали найбільше уваги. Всі послання Апостолів зачиналися і кінчилися побажанням вірним Божої ласки — благодати. „Ласка вам“, „ласка з вами“, з додатками: „нехай умножиться“, „ростіть“, „кріпиться“, „багатійте“, „розгрівайте“, „не зачедбуй“ і їм подібні вискази, з якими в їх посланнях стрічаємося мало не на кожній сторінці, говорять найясніше, що Божу ласку уважали вони в життя вірних всім. Св. Ап. Петро називає Г. Бога Богом всякої ласки (І. Петр. 5, 10).

Подібною гадки були й усі св. Отці й Учителі Церкви, особливо ті, котрі враз з Апостолом Павлом можуть закликати: „черезмірною показалає мені ласка нашого Господа“ (І Тим. 1, 14), „що й вибрав мене з лона моєї матери і покликає своєю ласкою“ (Гал. 1, 15), як нпр. „доктор ласки“, св. Августин.

¹) Митроп. Андрей: До Духовенства. І. Первородний гріх. 17. про дар витривання АЕп. Від. Ч. III. з 1935 р. стор. 81.

Наш ВПреосв. Митрополит Андрій в одному своєму, незаметному на зверх, розпорядку¹⁾, дає дуже оригінальну а при тому надзвичайно глибоку та цінну думку, а саме: „А уважає хто, що то за много на його слабі сили (повторити голосно шість правд віри), нехай скаже замість проповіді те одне, але голосно і виразно: „Ласка Божа є до всього потрібна і ми без ласки не можемо ніщо доброго зділати“. — І заважає: — „Якщо хочете дуже скоро і добре піднести нарід свого села, ту проповідь про ласку Божу повторюйте щодня 5—10 разів кому небудь і при якійнебудь нагоді. Душпастир, який хочби дивачним способом повторяв так катихитичні науки, вкортці мавби преобильні жнива в своїй парохії“. І дійсно вложити в уми і серця вірних те велике і святе пізнання сили і розуміння потреби Божої благодати мусить дати надзвичайні овочі, бо „nihil volutum nisi cognitum“.

2 В наших катихизмах Божа ласка не найкраще представлена (про проповіді на тему Божої ласки і не згадувати!), а в шести правдах віри ляпідарна і коротенька сентенція: „Божа ласка є до спасення конечно потрібна“ є занадто загальна, а ще менше для загалу вірних ясна і зрозуміла. Для переконання попробуйте запитати першого-ліпшого вірного, найкраще женихів, як вони розуміють шесту правду віри, а переконаєтеся, що вони її цілком не розуміють, пояснюючи так, як вона подана, „спастися“ зн. „вирятуватися“ отже вирятуватися від загибелі в пеклі, а піти-дістатися до неба. Звідси вже короткий висновок, котий зробить собі кожний вірний, а саме, що „Божої ласки потреба конечно при смерті“. — А тепер треба знову наводити, що ми не знаємо години нашої смерті, — отже треба бути приготованим... І от тут цілий трагізм: не в життю і для життя потрібна Божа ласка, а тільки для смерті, при смерті і по смерті! Чи може бути в життю християнина щось більш карикатурне і так жахливо трагічне, як такий спосіб думання? Каже проповідник: „Живий живе гадає“, а особливо молодому, сильному, повному життєвої сили, думка про (несподівану) смерть замало говорить, також не всі нагло вмирають — думає він — отже: „Жий, поки живеться“, прийде старість, „буде час думати про спасення“.

А вкінці з педагогічного боку це має фатальні наслідки! А прецінь християнська релігія — це не релігія страху, життєвого песимізму і негачії — як закидають вороги християнства. Християнська релігія, це релігія життя, це віра

¹⁾ „Тримісячний катихитичний курс“ А. Еп. Від. ч. VIII. з 1933, стор. 127.

була поділена на 4 єпархії: львівську, перемиську, холмську та берестейську. Прилучення двох останніх єпархій до Росії та гноблення гр.-кат. Церкви спричинило скоро їх фактичний упадок, хоч формально вони довго ще існували.

Єпископи.

Львівським єпископом був у тих перших роках Микола Скородинський, від 1790. р. до 1805. р. З хвилею відновлення Галицької Митрополії в 1807. р. першим митрополитом й львівським архієпископом став Антін Ангелович, доктор і професор св. Теології, єпископ Перемишля, Самбора і Сянока та адміністратор єпархій Холмсько-Белзької і Берестейської. — По його смерті в 1814. р. митрополитом став теж довгочасний перемиський єпископ Михайло Левицький (1816—1858). Цей митрополит уродився 1771. р., був сином пароха з Ланчина, спершу був парохом св. Юра у Львові, від 1813. р. перемиським єпископом, а від 1816. р. митрополитом, а пізніше кардиналом. Був він доктором св. Теології і професором моральної на теологічному відділі львівського університету.

В Перемишлі єпископами були Антін Ангелович (1795—1808), — Михайло Левицький (1813—1818) (пізніше митрополит) та Іван Снігурський (1818—1847. р.), передтим парох церкви св. Варвари у Відні.

Капітула.

Архипресвитером львівської Митрополічної Капітули був через довгий час о. др. Михайло Гарасевич, ур. 23. V. 1763. р., син о. Григорія з Якторова, оженений з Тересою Яблонською. Одержав він у році 1811 титул барона v. Neustern, та був доктором і професором теології. Помер 29. IV. 1836. р. По смерті митрополита Ангеловича був він адміністратором митрополії аж до вступлення на митрополічий престіл єп. Левицького.

Архидіаконом був від 1816. р. о. Григорій Мілинович, консисторський радник.

Архикатедральним кустосом був львівський декан о. Іван Жуковський, парох церкви св. Параскевії, крилошанин Капітули, опісля парох в Підберізцях. По нім прийшов с. Гавриїл eques v. Дубовицький, дотогочасний ректор семінарії, консисторіальний радник й екзамінатор.

Схолястиком був о. Теодор Мохнацький, радник, а опісля др. Мартин Барвінський, радник, генеральний вікарій й офіціал.

Архикатедральним канцлером був від 1814 до 1816. р. о. Григорій Мілинович, відтак с. Гавриїл Дубо-

вицький, а по нім о. Іван Липницький, радник і парох Волоської церкви.

В Перемишлі в склад Капітули, що повстала 1816. р. входили 3 пралати: о. Теодор Фединкевич, офіціал, о. Юрій Стрільбицький, декан, і о. Іван eques v. Могильницький, кустос.

Грем'яльні Крилошани. У Львові були в 1814. р. грем. крилошани: о. Теодор Мохнацький, о. Гавриїл Дубовицький, о. Іван Липницький, і ректор о. др. Іван Лаврівський. Опісля став ним ще о. Іван Гарасевич, брат архипресвитера. В Перемишлі були в 1818. р. о. Петро Назаревич, перемиський декан, о. Олексій Ступницький і канцлер о. Іван Федорович. На місце останнього прийшов опісля зі Львова о. др. Іван Лаврівський.

Почесні Крилошани. Були ними у Львові в 1814 р.: о. Кость Сабатовський, о. Тома Стрвожинський з Городенки і о. Гриць Сушальський. В 1818. р. видимо ще о. Гавриїла Ославського з Тишковець, о. Осипа Гілічинського з Липовець, о. Михайла Цурковського з Бучача, о. Михайла Андруховича з Товмача і о. Михайла Дукалевича з Городка. В 1821. р. бачимо вже о. проф. др. Мартина Барвінського, а в 1826. р. о. Василя Созанського.

В Перемишлі були о. Петро Германович з Самбора, о. Іван Манастирський з Ярослава, о. Михайло Полянський, о. др. Іван Снігурський з Відня (опісля єпископ), Теодор Ольшанський з Шегині, о. Данило Качановський з Дорожова і о. Василь Созанський з Любачева.

Консисторія.

Генеральним вікарієм й офіціалом був у Львові о. др. Михайло Гарасевич (гл. вище), а опісля о. др. Мартин Барвінський. В Перемишлі був о. Юліян Шпонрінг, а опісля Теодор Фединкевич. В Холмі був генеральним вікарієм о. Вартоломей Назаревич, а в Берестю о. Петро Козакевич.

Канцлером у Львові був до р. 1816. о. Григорій Мілинович, опісля о. Гавриїл Дубовицький, а по нім о. Іван Бохенський.

В Перемишлі був канцлером о. Юрій Стрільбицький до 1816. р., опісля о. Іван Федорович 1818. р., а по нім о. Іван Сілецький.

Духовна Семинарія.

В 1809. р. був ректором перемиський крилошанин о. Теодор Мохнацький, опісля схолястик Митрополічної Капітули, а віцеканцлером о. Теофан Голдаєвич Ч. С. В. В. і о. др. Іван Гарасевич, брат архипресвитера і пізніший греміяльний крилошанин.

В 1814. р. бачимо вже ректором о. др. Івана Лаврівського, греміяльного каноніка, а віцеректором замість о. Голдасевича — о. Івана Федоровича. Від 1816. р. віцеректорами були о. Венедикт Левицький та о. Симон Вислоцький.

Ректор о. др. Іван Лаврівський ур. 1773. р. був сином о. Василя, балигородського декана і помер в 1846. р. Опісля був він архидіяконом і деканом перемиської Капітули. В 1840 і 1843. р. був депутатом до Галицьких Станів як дідич Волі Міхової, Смоленська і Лупкова. Ці добра дарував він перемиській Капітулі.

По о. Лаврівським провізоричним ректором став о. др. Венедикт Левицький, професор моральної на теологічному виділі. Був він сином о. Остапа, уродився 1785. р. помер 1851. р. Як цензор сконфіскував „Русалку Дністр ву.“ — В р. 1826. бачимо вже ректором о. Гавриїла Дубовицького, архикатедрального кустоса.

Коло 1820. р. на другого віцеректора (першим був о. Симон Вислоцький) прийшов о. Степан Теліховський, ур. 1793. р., син о. Якова з Острова, ходорівського декана, — пізніший ректор Семинарії в Перемишлі.

Духовником був в 1829. р. о. Захарій Попель, а коло 1815. р. прийшов о. Саватій Гарасевич.

Поділ епархій.

1. Львівська Епархія ділилася на 9. округів з 72 деканатами.

1) Львівська округа з деканатами: львівським, оброшинським, городецьким і щирецьким.

2) Стрийська округа з деканатами; стрийським болехівським, долинським, калуським, перегінським, роздільським, скільським, войнилівським, журавенським та жидачівським.

3) Станиславівська округа з деканатами: станиславівським, богородчанським, бучацьким, галицьким, монастирчанським, надвір'янським, отинійським, товмацьким, тисьменичанським і устецьким.

4) Коломийська округа з деканатами: коломийським, косівським, кулачківським, городенським, пістинським, снятинським, заболотівським і жуківським.

5) Бережанська округа з деканатами: бережанським, болотнянським, бобрецьким, бурштинським, ходорівським, козлівським, рогатинським, стріліським, зарваницьким та завалівським.

6) Золочівська округа з деканатами: золочівським, білокамінським, брідським, бузецьким, холоївським, глинянським, олеським, підкамінським, поморянським, струмілкамінським, щуровицьким, унівським, залозецьким і зборівським.

7) Тернопільська округа з деканатами: тернопільським, грималівським, янівським, підволочиським, скалатським, те-ребовельським, залозецьким, зарваницьким і збаражським.

8) Чортківська округа з деканатами: чортківським, більчанським, червоно-городським, гусятинським, ягольницьким, королівчанським і скальським.

9) Буковинська округа з буковинським деканатом.

II. Перемиська Епархія ділилася на 7 округів з 39 деканатами.

1) Перемиська округа з деканатами: перемиським, нижанківським, мостиським, судово-вишенським, яворівським, порохницьким і ярославським.

2) Ряшівська округа з канчугським деканатом.

3) Жовківська округа з деканатами: олешицьким, любачівським, потелицьким, угнівським, белзьким, варяжським, сокальським, тартаківським, жовківським і куликівським.

4) Самбірська округа з деканатами: самбірським, комарнянським, горожанським, мокрянським, дрогобицьким, височанським, жукотинським, старо-самбірським і старо-сольським.

5) Сяніцька округа з деканатами: добромилським, устрицьким, затварницьким, балигородським, ліським, ольховецьким, бірчанським, сяніцьким і ясельським.

6) Ясельська округа з деканатами: дуклянським і бідським.

7) Сандецька округа з мушинським деканатом.

III. Холмська Епархія з деканатами: холмським, люблинським, красноставським, сидлецьким і дубенецьким.

IV. Берестейська Епархія з деканатами: володавським, вишницьким, межирічанським, кодацьким, лозицьким, лоцьким (Locia), соколівським і більським.

Монастирі.

В львівській епархії було 8 монастирів Ч. С. В. В., а то: у Львові, Гошеві, Бучачі, Краснолуці, Золочеві, Підгірцях, Улашківцях і Словіті.

В перемиській епархії було 7 монастирів Ч. С. В. В.: в Добромилі, Дрогобичі, Лаврові, Жовкві, Крехові, Кристинополі та Яворові.

Теологічний Виділ Львівського Університету.

Від р. 1805—1817 львівський університет мав назву ц. к. ліцею. Професорами і докторами св. Теології з українського духовенства були такі: 1) о. др. Модест Гриневецький Ч. С. В. В., професор догматики і полеміки; 2) о. др. Іван Лаврівський, професор грецької мови; 3) о. проф.

спів у золоту добу та на світанку перемиської доби. — Перемиська доба. — Музика найновіших часів. — Література.

Це перша на галицькім ґрунті праця над такою важною ділянкою релігійно-церковного життя — як наша церковна музика. Праця основна й солідна, та подає історію тієї музики від найдавніших часів, від хвилі появи християнства на Україні, аж до нинішніх днів. X.

о. *Др. Йосиф Сліпий*: **Митрополит Йосиф Велямин Рутський і його доба.** Промова виголошена на Академії 21. березня 1937. Бібліотека Українського Католицького Союзу ч. 3. Львів 1937. Накладом Видавничої Кооперативи „Мета“. ст. 15, 16°.

о. *Маркіян Марисюк ЧСВВ*: **Митрополит Йосиф Велямин Рутський (В 300 ліття його смерті).** Бібліотека Релігійної Освіти ч. 17 і 18. Накладом і друком ОО. Василян у Жовкві 1937. ст. 58, 16°.

Степан Перський: **Чудо св. Николая над Половчином.** Удраматизована в трьох діях староукраїнська легенда з кінця XII. стол. Бібліотека релігійної драми ч. 17. Накладом і друком В-ва Чина св. Василя В. у Жовкві 1937. ст. 39, мала 8°.

Культ св. Николая був здавен давна дуже поширений по всій Україні — в іконографії, письменстві й легендах. Одні легенди приходили на українські землі з Візантії, а інші, як ось про його чудо над Половчином, повставали в нас. Автор обробив цю нашу легенду, користуючись при тому західньоукраїнським рукописним текстом о. І. Яремецького — Білашевича, пароха Волчківців над Прутом з пол. XVIII. ст., на гарний драматичний лад, поділивши її на три дії, і даючи конечні режисерські завваги й пояснення.

Книжечка надається на лектуру для шкільної молоді та для аматорських гуртків для св. Миколаївських вистав.

Календарець Пресвятого Ісусового Серця Х. на 1938 рік для почитателів Христового Серця і членів Апост. Молитви. Річник III. Жовква 1937. Друкарня і Видавництво ЧСВВ. в Жовкві, ст. 64, 32°.

Олександр Мох (Арамис): **На фронті української книжки.** Статистика, висновки й здогади про те, чим тепер духово кормиться наша суспільність на захід від Збруча і що з того вийде. Видавничий Інститут „Добра Книжка“, ч. 122. Львів Р. Б. 1937. ст. 47, мала 8°.

Хто розуміє вагу книжки і її ролю у формуванні світогляду людини, повинен конечно цю книжечку прочитати, бо вона м. ін. розкриває перед нами усі ті скриті ходи, якими втискається духовна отруя між наше громадянство.

Василь Попадюк: Розмова з духом і інші оповідання. Видавничий Інститут „Добра Книжка“ ч. 121. Львів, Р. Б. 1937, ст. 127, мала 8°. Ціла 95 грошів.

Українці!

За благословенням і під Високим Протекторатом Їх Ексцеленції Високопреосвященного Митрополита Кир Андрія і Їх Ексцеленції Преосвященного Станиславівського Епископа Кир Григорія і Їх Ексцеленції Преосвященного Перемиського Епископа Кир Йосафата — Виділ Товариства Українських Робітників „Сила“ у Львові, в опертю о ціле організоване українське громадянство, приступає до здійснення акції допомоги українським безробітним.

Допомога нашим бідним, потребуєчим братам в нації — це справа не одиниць і навіть не гуртів чи поодиноких Товариств, але справа цілого українського народу, всіх нас Українців разом і кожного з окрема.

УКРАЇНЦІ!

Ми всі мусимо однозгідно і дружно виконати наш перший і найважніший, святий перед Богом і перед Рідною Нацією обов'язок — допомогти нашим бідним братам із усіх наших сил та спроможностей!

Не може і не сміє бути хоч би одного поміж нами, що йому чужою і байдужною була би доля його голодного і холодного брата!

Всі ми — бідні й багаті — зєднаймося у гарячій братній любови, і як добрий брат — братові поможемо олин одному перемогти голод і холод, недостаток, злидні і нужду, що таким великим гнітучим тягарем спадають на плечі багатьох синів і дочок нашого народу в цей тяжкий для нього час.

Спільним, всенаціональним зусиллям допоможемо нашим потребуєчим братам! Складемо всі й наш даток на Фонд Допомоги Українським Безробітним, по нашим найкращим намірам, поривам і силам! І складаючи всі нашу лепту, хоч і малу, дамо багато, найбільше, бо з недостатку нашого і хоч би й останнім поділимося з тими, які нашої допомоги конечно потребують.

Ця наша допомога мусить бути не одноразова і не відокремлена, але постійна і повсякчасна, всюди і завжди, де тільки є хоч один потребуєчий наш брат, а при цьому вона може і повинна бути у всякому можливому виді: в грошах, харчах, одягах і т. п.

Т-во „Сила“ поставило собі велике завдання — нести зорганізовану допомогу українським робітникам, передовсім у найтяжчий зимовий час, у час шаліючого й масового безробіття. Все українське громадянство мусить однозгідно та охоче підтримати це Товариство у його дуже важкому і незвичайно відповідальному змаганню.

Виконання як слід цього нашого всенароднього обов'язку засвідчить перед нами самими і перед цілим світом нашу повну національну зрілість, міцну внутрішню спаяність та буде доказом, що ми справжня нація, здібна протиставитись усім ворожим намаганням та перешкодам, звідки і від кого б вони не виходили.

Тож кличемо гаряче: Всі на фронт допомоги українським безробітним!

І твердо віримо, що ціле українське громадянство дружно і могуте відгукнеться на цей наш клич.

Льва-Город, дня 23. листопада 1937 р.

Почесний Комітет:

През. Д-р Кость Левицький, о. Ректор Мімрат Д-р Й. Сліпий, о. Каницлер Н. Галаянт, о. А. Капштанюк, посол Д-р Ст. Біляк, Дир. Ю. Шенарович, Дир. Я. Скопляк, інж. А. Мельник, Дир. І. Лопатнюк, Дир. І. Лисий, Проф. О. Ціпановська, Дир. Ст. Кузик, Д-р З. Решетилевич, Д-р О. Бабій, Д-р К. Паньківський, інж. Савойка, Дир. І. Тиктор.

Діловий Комітет:

Осин Іванчук — голова, Софія Табора — секретар, Михайло Соболю, о. Всеволод Дурбак, Степан Сабара, Володимир Зданевич — члени.

За Виділ Т-ва „Сила“:

Павло Музика
голова

Степан Сабара
секретар

Датки просимо слати на адресу: Промбанк Львів, з допискою: На укр. безробітних або Тов. „Сила“, Львів, Рутівського 22/III.

Всячина.

Адміністрація „Ниви“ має честь пригадати Впр. СО. Передпланикам, що вже найвища пора відновити передплату за IV. квартал 1937 р. Одночасно Адміністрація просить вплачувати залежності згідно з розісланими пригадками. — Поштовий переказ долучуємо до цього числа. Коли

хто не вплатить належитості протягом місяця грудня, згідно після пригадки, будемо змушені здержати дальшу висилку „Ниви“, з січнем 1938 р. Дотепер ми не здержували висилки „Ниви“ тому тільки, бо маємо надію, що Впр. ОО. Передплатники сповнять свої зобов'язання супроти свого станового часопису і до кінця грудня вирівняють свої довги та дадуть „Ниви“ змогу не тільки даліше появлятися, але ще й поширити свій об'єм.

Академія на честь св. свщм. Йосафата. Богословська секція при „Читальні Українських Студентів Богословії ім. М. Шашкевича“ у Львові влаштувала в неділю 28. листопада 1937, в авлі Богосл. Академії — святочну академію в честь св. свщм. Йосафата. Академія мала щирий, родинний характер, з дбайливо зложеною і з глибоким п'єтизмом до Святого виконаною програмою. На естраді, на тлі зелені і гарних, стилевих килимів висіла мало знана й оригінальна стара ікона Святого (з музею Богосл. Академії), прикрашена багровим адамашком і вишиваними рушниками. Побіч Святого на стінах естради портрети митр. Рутського, Потія та інших діячів Унії з її першої, геройської доби. Розпочав академію хор питомців, відспівавши гарно Йосафатівський гимн „Пісню слави заспіваймо“, після чого студ. ІV. р. Петро Олійник у своїм добре опрацьованім рефераті накреслив вірну силуетку Святого і тло, на яким зродився його великий, геройський чин. Відтак слідував смичковий квартет (Цегельський, Баран, Верещак і Горбачевський), що відіграв Гайдна „Сім слів Ісуса Христа на хресті“ (а. Інтродукція, б. Отче в руці Твої)... Була то найкраща і найкультурніша точка програми, так з огляду на саму композицію, дуже відповідну на таке свято, як теж і на тонко музичельне й мистецьке виконання. Студ. Онуфрій Івнюк деклямував „Криваву легенду“ студ. М. Цуприка і блиснув кількома момен-тами, що виявили його непересічний рецитаторський талант. Відтак оркестра під батutoю студ. А. Цегельського відіграла дві композиції, а хор під орудою студ. В. Якубця закінчив, відспіванням Кишакевича „Владико, Отче“, те незвичайно щире і з мистецького погляду гарно виведене свято. На академії були приявні всі питомці Дух. Семинарії та ОО. Настоятелі під проводом о. Ректора.

Крім цього в день св. Йосафата влаштовано в різних місцевостях, заходом шкільної молоді і старшого громадянства багато концертів, академій і святочних сходин на честь нашого рідного Святого.

25 ліття української гр.-кат. єпархії в Канаді. Цього року минає 25 літ, як у Канаді зорганізовано українську гр.-кат. єпархію. Першим єпископом тієї єпархії був Преосв. Никита Будка, який з надзвичайною ревністю і правдивим героїзмом взявся зараз по приїзді до Канади

усувати всі перепони й труднощі і при допомозі невеликого гуртка відданого собі духовенства зумів урешті зорганізувати великанську простором єпархію та налагодити у ній правильну роботу. Теперішній єпископ гр.-кат. Українців в Канаді, Преосв. Василь Ладика видав з нагоди цього ювілею пастирський лист до вірних, в якому взиває їх до дальшої ревної праці для збереження релігійної і національної єдності нашого народу за океаном.

Ювілей священика громадянина. Значий і в нас в Галичині із своїх наукових праць о. др. Василь Гаджега, пралат гр.-кат. Капітули в Ужгороді святкував 24. жовтня ц. р. 50-літний ювілей свого священства. Ювілят, щирий народовець, є одним з найвизначніших і найбільш заслужених священиків на Закарпаттю. Працював з великою ревністю на різних духовних становищах (як душпастир і знаменитий педагог) і має за собою немалий та дуже цінний науковий дорбок. Визначному Священникови-громадянинови бажає і наша редакція обильного Божого благословення і ще неодного успіху в його всесторонній праці.

Академічні Вечорі. Богословське Наукове Товариство у Львові проголосило і на цей рік цілу низку викладів з ділянки богослов'я, філософії, сусп. економії, літератури й ін. п. з. „Академічні Вечорі“, які, як і попередніми роками, стягають маси інтелігентних слухачів, старших і молоді, які кожної неділі виповнюють простору сально „Української Бесіди“ по береги. Перший виклад н. т. „Ісус Христос у світлі ліберальної критики“ виголосив професор біблійної історії Н. Зав. на львівській Богословській Академії, о. др. Василь Лаба.

Перемога українського Закарпаття у шкільнім плєбісциті. На Закарпаттю зарядила чеська влада шкільний плєбісцит, який зводився до того, що батьки шкільної молоді мали заявитися, з яких підручників мають учитися їх діти: з українських чи московських (як відомо, під цим оглядом на Закарпаттю страшний хаос, піддержуваний ще й чеськими урядовими чинниками). — Не зважаючи на нечувану демагогічну акцію москвофілів за введенням московських підручників на Закарпаттю, Українці шкільний плєбісцит виграли, здобуваючи в цілім краю понад 60 відсотків голосів.

Вислід голосування у 12-ох шкільних округах такий: за українськими підручниками заявилося: 95 проц. у Березівщині, 82 проц. в Рахівщині, 80 проц. в Іршавщині, 72 проц. в Тячівщині, 75 проц. в Волівщині, 70 проц. у Севлющині, 51 проц. у Перечинщині і Березнянщині, 50 проц. у Хустщині, 40 проц. в Ужгородщині, 36 проц. в Мукачівщині і Росви́гівщині та 34 проц. у Свалявщині.

До перемоги українського напрямку в шкільному нав-

чанню причинився в неمالій мірі і величавий Просвітянський З'їзд (17. X. 1937 в Ужгороді), який своєю красою і могутністю відкрив неодному несвідомому чи збаламученому очі на те, де властиво лежить сила і майбутність народу.

Чи таке деінде можливе? В часописи „Наш Лемко“, в ч. 23, з дня 1. XII. 1937, появилася допис п. з. „Відклики до Риму й варшавської Нунціятури“, який знов кидає яскравий жмут світла на те, що діється нині на Лемківщині, себто на області Лемківської Адміністрації. Такий допис не відокремлений і не одинокий, їх подає наша преса щораз то більше. А свідчать вони про те, що церковні відносини в Лемківській Адміністрації нездорові і що тамошня церковна політика пахне занадто політичним духом, який готовий довести там до ще більших ускладнень.

Ось що пише „Наш Лемко“:

„Відклики до Риму, згідно до папської Нунціятури у Варшаві внесли такі українські священники з Лемківщини:

- 1) о. Д-р Йосафат Кабарівський, завідаєтель парохії в Святковій Великій, від грамоти припинення в уряді й в чині з 25. листопада 1936 року. Ч. 3684, вніс два відклики до Риму: один упрост, другий через папську Нунціятуру у Варшаві;
- 2) о. Михайло Фуглевич, б. парох у Королику Волоськім біля Риманова, післав проти грамот усунення з парохії з дня 17. XI. 1936 р., Ч. 3630 і з дня 21. березня 1937 р., Ч. 549, два відклики до Риму, а проти позбавлення помочі сотрудника, о. Даміяна Дзями, одно письмо до папської Нунціятури у Варшаві;
- 3) о. Михайло Величко, парох у Боську, проти декрету позбавлення деканального уряду з дня 10. липня 1936 р. Ч. 2331, вніс два письма до варшавської Нунціятури, а проти канонічного напимення, погрози припинення в чині й усунення з парохії з дня 18. серпня 1936 р., Ч. 2779, проти канонічного нагляду з дня 21. серпня 1936 р., Ч. 2790, та проти здержання дотації за лютець і березень 1937 р. два відклики до Риму;
- 4) о. Стефан Шалаш, парох в Мисцовой, проти грамоти безправного позбавлення деканального уряду з дня 10. липня 1936 р., вніс одно письмо до варшавської Нунціятури, а проти візвання до опущення парохії з дня 28. січня 1937 р., Ч. 120, та з дня 8. лютого 1937 р., Ч. 184 два відклики до Риму;
- 5) о. Василь Мигаль, парох в Прусіку біля Сянока, проти візвання до уступлення з парохії, післав одно письмо до Риму;
- 6) о. Михайло Цолта, парох у Ванівці біля Коросна, проти грамот напимення і візвання до опущення парохії з дня 3. грудня 1936 р., Ч. 3727, з дня 23. квітня 1937 р., Ч. 818 та з дня 11. травня 1937 р., Ч. 928 написав відклик до Риму;
- 7) о. Николай Заяць, б. завідаєтель в Чорноріках біля Коросна, проти приказів переінтабулювати місцевий церковний

дім об-ву ім. Качковського з дня 4. XI. 1936 р. і з дня 13. грудня 1936 р. року, а відтак проти декрету перенесення до Вільхівця з дня 15. березня 1937 р. написав два відклики до Риму; 8) Проти демонстраційного іменування грамотами з дня 10. липня 1936 р., Ч. 2331 і 2332 риманівським і дуклянським деканами московфілів, внесли дві збірні скарги до Риму, згл. до варшавської Нунціятури українські священники риманівського і дуклянського деканатів.

Крім цього численні рекурси до Риму, згл. до варшавської Нунціятури вплинули теж і від інших священників Українців з Лемківщини, яких не зареєстровано*.

Документ часу. З кругів наших читачів дістали ми ось який документ до поміщення.

Nowosiółka, dnia 8. listopada 1937 Zarząd Gminy Nowosiółka pow. podhajeckiego Nr. 1/14/37. — Święto Państwowe 11-go listopada, wywieszenie chorągwi państwowych. Do Wiel. ks. Zenona Czubatego jako urzędnika stanu cywilnego w Nowosiółce. W związku ze zbliżającym się Świętem Państwowym 11-go listopada jako rocznicy odzyskania Niepodległości przez Rzeczpospolitą Polską, zarządzam wywieszenie chorągwi Państwowej na budynku administracyjnym. Na wypadek gdyby Towarzystwo nie posiadało takowej należy niezwłocznie zakupić. Równocześnie ostrzegam, że winni nie zastosowania się do powyższego zarządzenia zostaną pociągnięci do surowej odpowiedzialności z art. 18 prawa o wykroczeniach.

Wójt Gminy Nowosiółka:

Tadeusz Barys.

Волосний уряд в католицькій державі вже забув навіть, як називається будинок, в якому міститься парохіяльний уряд та мешкає „urzędnik stanu cywilnego“. Добре було б, коли б вищі адміністраційні влади повчили дотепного п. вйта, що титул священника не є „urzędnik stanu cywilnego“, що будинок парохіяльного уряду це не „budynek administracyjny“ та що гр.-католицькими парохіями не заряджує ані ніяке „Towarzystwo“, ані кагал, ні протестанський збір, тільки парох.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. Тел. 214-78.

ПРОСИМО спішитися з замовленням найцікавішого
і найдешевшого календаря, яким є

Український Християнський Календар на 1938 рік

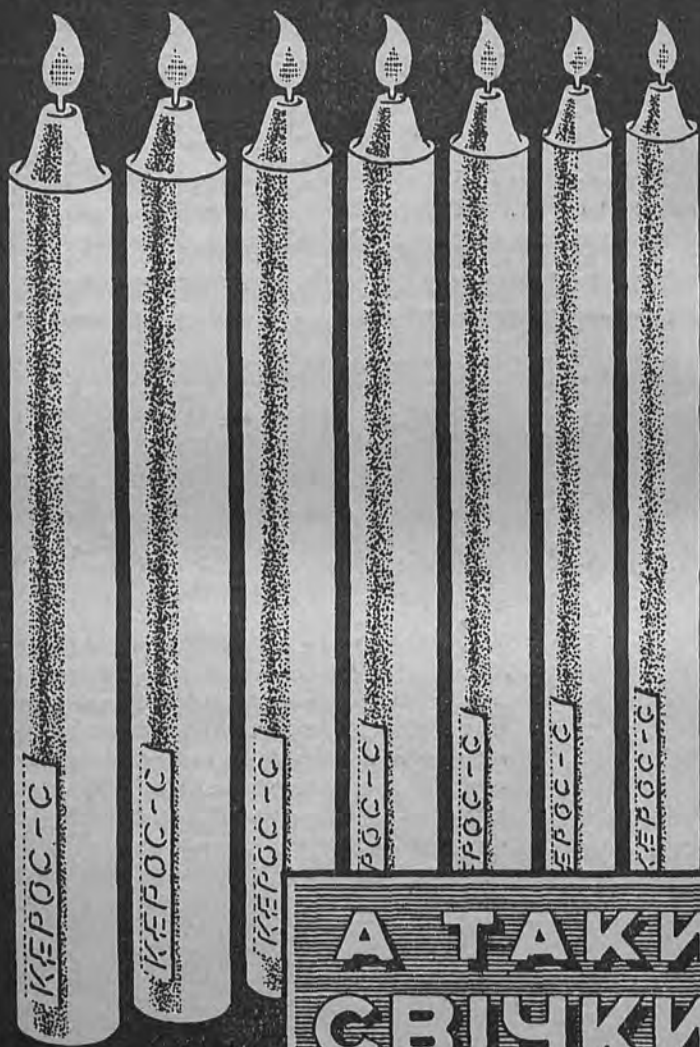
Ціна 75 сот., порто 25 сот. При замовленні найменше 10 примірників 15 сот. рабату від кожного календаря. Замовляти: Видавництво „МЕТА“, Львів, Японська 7/II.

ЗНАНА ЗІ СОЛІДНОСТІ КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ ВАСИЛЯ ХОМИНА У ЛЬВОВІ вул. ДОМІНІКАНСЬКА II. Тел. 283-95

б. співробітника першорядних заведень, в Білгороді і Загребі (Югославія). Виконує всякі замовлення з обсягу мужеських і священських одягів, як: реверенди, мантоліни, колпаки, кольоратки, папістики, загортки, порохівники, плащі, футра, фраки, смокінги, маринарки, студентські однострої і т. п. Гарнітури з власного і доставленого матеріалу.

Ціни як найприступніші. Солідне виконання, після найновіших взорів моди і випробованого англійського крою.

1. Реверенда грецька з гварантованої крепи	80—125 зл.
2. „ римська „ „ „ „	75—120 „
3. „ „ „ „ камгарну	70—115 „
4. Пальто зимове з сибирини на вовняній ваталіні	95—155 „
5. „ літнє з бельської крепи	90—145 „
6. „ „ з камгарну	85—130 „
7. Мантоліна римська	35—70 „
8. Порохівник	40—80 „
9. Колпаки	5—15 „
10. Кольоратки	2—10 „

А ТАКИ
СВІЧКИ

„КЕРОС-С“
НАЙЛІПШІ